

HET ONRECHTVAARDIGE KLIMAATMODEL VAN DE GROTE BELGISCHE BEDRIJVEN

OXFAM
België

CREDITS

Geschreven door: Julien Desiderio (Oxfam België).

Met bijdragen van Alba Saray Pérez Terán en Sarah Vaes (Oxfam België).

We willen ook graag de volgende personen bedanken voor hun waardevolle opmerkingen en bijdragen: Eva Smets, Thomas Mels, Jonathan Matthysen, Rikst van der Schoor, Louise Legein, Julie François (Oxfam België), Rebecca Thyssen (CNCD-11.11.11); de leden van het Carbon4 Finance-team.

Carbon4 Finance kan niet verantwoordelijk worden gehouden voor de standpunten die in dit document worden ingenomen.

De informatie in dit document was correct bij het ter perse gaan.

Deze publicatie is gebaseerd op gegevens van Carbon4 Finance. De gegevens mogen op geen enkele wijze worden gereproduceerd, gebruikt, gewijzigd of gepubliceerd zonder schriftelijke toestemming van Carbon4 Finance. Deze gegevens worden verstrekt 'zoals ze zijn', zonder enige garantie, expliciet of impliciet. In het bijzonder mag niets in deze publicatie worden opgevat als een impliciete of expliciete verklaring of garantie met betrekking tot de geschiktheid van beleggen in of het opnemen van bedrijven in universums en/of portefeuilles. Carbon4 Finance is niet aansprakelijk voor eventuele fouten of omissies of voor schade die voortvloeit uit het gebruik van deze publicatie en/of de gegevens op welke wijze dan ook. © Carbon4 Finance 2023.

Juni 2023 – © Oxfam België

De gegevens en informatie die door Carbon4 Finance in het kader van dit rapport zijn verstrekt, worden uitsluitend ter informatie gebruikt. Oxfam België aanvaardt geen verantwoordelijkheid voor de juistheid of volledigheid van deze gegevens.

In het kader van zijn missie om ongelijkheid te bestrijden en economische rechtvaardigheid te bevorderen, publiceert Oxfam België een rapport over de koolstofvoetafdruk en het klimaatengagement van de bedrijven die deel uit maken van de BEL20-index. Het doel van deze publicatie is om de impact van bedrijven op het klimaat onder de aandacht te brengen en het collectieve bewustzijn te vergroten van de dringende noodzaak om de broeikasgasemissies veroorzaakt door hun activiteiten te verminderen.

Het grootste probleem bij de voorbereiding van dit rapport, was het gebrek aan volledige, openbare en uniforme gegevens om een volledig beeld te geven van de klimaatverbintenissen van deze bedrijven. Er zijn bijvoorbeeld verschillende methodes om de koolstofvoetafdruk te berekenen, wat het moeilijk maakt om de klimaatprestaties tussen de bedrijven te vergelijken. De goedkeuring van een unieke, transparante en openbare methode voor de boekhouding van de koolstofvoetafdruk, die aan alle bedrijven wordt opgelegd, zou het gemakkelijker maken om de prestaties te vergelijken en zou de goedkeuring van concrete maatregelen om de emissies van broeikasgassen te verminderen stimuleren. Om dit probleem te ondervangen, heeft Oxfam België ervoor gekozen om te vertrouwen op de gegevens, expertise en methodologie van Carbon4 Finance. Deze gegevens hebben betrekking op 14 van de 20 bedrijven die deel uitmaken van de BEL20, waardoor de index statistisch goed vertegenwoordigd is en verschillende bedrijfssectoren bestrijkt. De periode die voor deze gegevens in aanmerking wordt genomen, verschilt van bedrijf tot bedrijf en loopt van 2017 tot 2022.

Het rapport presenteert in het bijzonder een gemiddelde van de koolstofvoetafdruk en koolstofintensiteit berekend op basis van gegevens van Carbon4 Finance, en geeft zo de totale impact van de bestudeerde bedrijven weer. Dit gemiddelde, waarin rekening wordt gehouden met de directe en indirecte emissies van bedrijven, moet niet worden geïnterpreteerd als een direct emissieniveau voor elk bedrijf, maar eerder als een maatstaf voor het algehele engagement van bedrijven bij activiteiten die broeikasgassen genereren.

Ongeacht het niveau van de koolstofvoetafdruk die aan elk bedrijf wordt toegeschreven, blijven de inspanningen die worden geleverd om hun emissies te verminderen over het algemeen onvoldoende om de klimaatuitdaging het hoofd te bieden. In dit rapport wordt benadrukt dat er ambitieuzere maatregelen nodig zijn en dat bedrijven meer verantwoordelijkheid moeten nemen voor hun impact op het klimaat.

Oxfam België hoopt dat de publicatie van dit rapport een constructief debat zal stimuleren en bedrijven zal aanmoedigen om concrete stappen te ondernemen om hun broeikasgasemissies te verminderen. Door meer transparantie en verantwoordelijkheid te bevorderen, kunnen we uitkijken naar een duurzamere en rechtvaardigere toekomst.

Dit rapport is gebaseerd op door Carbon4 Finance verstrekte informatie en weerspiegelt de tot nu toe beschikbare kennis en gegevens.

INHOUDSOPGAVE

Beknopte samenvatting	5
1. Inleiding	7
2. De BEL20 warmt de planeet op	10
a. De koelstofvoetafdruk van de BEL20-bedrijven	10
b. De koolstofintensiteit van de BEL20-bedrijven	14
c. Emissies bespaard door de BEL20-bedrijven	16
3. De race naar een koolstofarme samenleving versnellen	20
a. Wat is de kostprijs van niet handelen op klimaatvlak in de wereld en in België?	20
b. Duurzaamheid en klimaat: grote bedrijven baden in de mist	24
c. Koolstofneutraliteit en koolstofcompensatie: niet erg schone oplossingen	29
4. Ecologische regulering door de staat is noodzakelijk	33
a. Wie moet de factuur betalen? Van het belang van de aandeelhouder naar het algemeen belang	33
b. Het klimaat centraal stellen in het ondernemingsproject: voor een wet op zorgplicht die mensenrechten, het milieu en het klimaat omvat	37
c. De klimaatstrategie van België	40
5. Aanbevelingen	45
6. Methodologie	47
7. Bijlagen	49

BEKNOPTE SAMENVATTING

De BEL20-bedrijven hebben een beslissende invloed op het klimaat en de meerderheid van hen levert, ondanks hun verklaringen, niet voldoende inspanningen om de klimaatuitdaging aan te pakken. **Slechts 3% van de grote Belgische bedrijven hebben zich effectief geëngageerd tot een emissietraject dat compatibel is met een opwarming van 1,5°C** en hebben tegelijkertijd een implementatieplan en geloofwaardige indicatoren ingevoerd om hun doelstelling te meten en te bereiken..

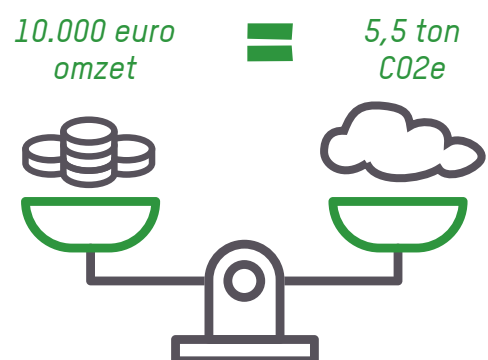
Op basis van cijfers van Carbon4 Finance heeft Oxfam België berekend dat **de jaarlijkse CO2-voetafdruk van de grootste Belgische bedrijven gemiddeld 20,84 miljoen ton CO₂eq bedraagt**. Dit komt overeen met de jaarlijkse uitstoot van de **34% armste mensen in België, d.w.z. 3,87 miljoen mensen**. Het bedrijfsmodel van de grote Belgische bedrijven blijft dus sterk afhankelijk van fossiele brandstoffen. **Zo zijn de activiteiten van de grote BEL20-bedrijven gelinkt aan een uitstoot van gemiddeld 5,5 ton CO₂e voor elke 10.000 euro omzet**.

Van de onderzochte bedrijven:

- hebben er slechts 4 hun koolstofintensiteit de afgelopen vijf jaar aanzienlijk vermindert;
- hebben er slechts 4 de klimaatcomponent voldoende geïntegreerd in hun governance – al was het voor zes van hen niet mogelijk om deze beoordeling uit te voeren door een gebrek aan gegevens;
- doen er slechts 3 (banksector uitgezonderd) duurzame investeringen in de ontwikkeling van koolstofarme technologieën, processen en infrastructuren.

Volgens het IPCC **moet de gemiddelde jaarlijkse investeringsbehoefte** voor de beperking van de klimaatverandering voor de periode van 2023–2030 in scenario's die de opwarming beperken tot 2°C of 1,5°C **drie tot zes keer groter zijn dan het huidige niveau**, en moet de totale investering in mitigatie (publiek, privaat, nationaal en internationaal) in alle sectoren toenemen¹. **Wereldwijd blijven de klimaatdoelstellingen van grote bedrijven en multinationals grotendeels ontoereikend en leidt de wereldwijde uitstoot van deze bedrijven ons naar een wereld waar het +2,7°C warmer is².**

Tussen 2016 en 2021 betaalden BEL20-bedrijven **70% van hun winst uit in de vorm van dividenden**. Op deze manier richten grote bedrijven zich op de korte termijn en aandeelhouderswinsten in plaats van op de lange termijn en het algemeen belang door massaal te investeren in de decarbonisatie van de economie.

Toch treffen de gevolgen van de klimaatverandering de meest kwetsbare bevolkingsgroepen nu al het hardst. De financieringsbehoefte voor humanitaire noodhulp van de VN in verband met extreme weersomstandigheden is acht keer hoger dan het gemiddelde van 20 jaar geleden. De werkelijke omvang van de verliezen en schade overstijgt ruimschoots de humanitaire noodhulp, en blijft toenemen. De geschatte kosten van verliezen en schade tussen nu en 2030 liggen tussen 290 en meer dan 580 miljard dollar. Maar naast de economische kosten, zijn er ook kosten in termen van mensenlevens en verliezen op het vlak van culturele identiteit, inheemse en lokale kennis, menselijke gezondheid, biodiversiteit en grondgebied³. Het aantal mensen dat ontheemd raakt door de klimaatverandering neemt ook toe, en volgens de VN zijn 80% hiervan vrouwen.

In België wordt geschat dat de sociaaleconomische kosten van het uitblijven van klimaatactie zullen oplopen tot 9,5 miljard euro per jaar, of ongeveer 2% van het bbp. Dit zou ook betekenen dat meer dan 900 sterfgevallen per jaar worden toegeschreven aan de gevolgen van klimaatverandering (door hittegolven, droogtes, overstromingen, ...).

Om de klimaatuitdaging aan te gaan, dragen grote bedrijven bijgevolg de verantwoordelijkheid om hun bedrijfsmodel aan te passen. Elke economische sector heeft specifieke hefboomen die geactiveerd moeten worden om de overstap naar een koolstofarme samenleving te maken. Hoewel individuen hun steentje moeten kunnen bijdragen, is het duidelijk dat grote bedrijven en multinationals meer slagkracht, macht, financiële capaciteit en invloed hebben om productie- en consumptiepraktijken te veranderen en een beslissende invloed te hebben op de wereldwijde bijdrage aan de strijd tegen de opwarming van de aarde. Toch is hun bijdrage op dit moment onvoldoende.

Bijgevolg zal de omschakeling naar een koolstofarme economie niet mogelijk zijn zonder meer overheidsregulering voor grote bedrijven. De overheid, zowel op Belgisch als op Europees niveau, moet de overgang organiseren door vooral grote bedrijven te dwingen hun broeikasgasuitstoot te verminderen. Om dit te bereiken, moeten we een ambitieuze wetgeving inzake zorgplicht aannemen, waarin ook de klimaatkwestie aan bod komt. Het zou ook mogelijk moeten zijn om het loon van topmanagers te koppelen aan het behalen van de klimaatdoelstellingen en om bedrijven te verbieden dividend uit te keren, totdat ze een emissietraject hebben aangenomen dat compatibel is met de doelstelling van 1,5°C.

België moet ook een echt nationaal klimaatbeleid voeren. Daarom moet het een **speciale, nationale klimaatwet** aannemen om zijn klimaatdoelstellingen duidelijk te definiëren en te kaderen. Het zou ook **een vermogensbelasting moeten invoeren op de rijksten en de overwinsten moeten belasten van bedrijven die van crisissen profiteren**. Zo kunnen miljarden euro's worden opgehaald^a die kunnen worden aangewend om ongelijkheid te bestrijden en ontwikkelingssamenwerking te bevorderen, om de meest kwetsbare landen te helpen de brutale impact van de klimaatverandering en de geleden verliezen en schade het hoofd te bieden, en om de overgang naar hernieuwbare energiebronnen te financieren.

België moet een speciale, nationale klimaatwet aannemen om zijn klimaatdoelstellingen te verwezelijken.

^a Er wordt geschat dat een progressieve belasting op vermogens van meer dan 1 miljoen euro 20 miljard euro aan belastinginkomsten zou kunnen genereren in België.

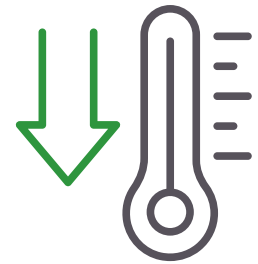
Zie: A one-off wealth tax for Belgium: Revenue potential, distributional impact, and environmental effects
Apostel, Arthur; O'Neill, Dan, Ecological Economics; 2022; Vol. 196; iss. 196; p. 1 – 12

1. INLEIDING

Al meer dan 30 jaar publiceert het IPCC zijn rapporten over het klimaat en vinden er internationale onderhandelingen over klimaatverandering plaats. In het kader van de klimaatdoelstellingen die in 2015 door het Akkoord van Parijs zijn vastgesteld, hebben regeringen zich ertoe geëngageerd om de gemiddelde temperatuur wereldwijd te beperken tot minder dan 2°C boven het pre-industriële niveau en om extra inspanningen te leveren om de temperatuurstijging te beperken tot maximaal 1,5°C. De samenvatting van het zesde evaluatierapport van het IPCC, gepubliceerd in maart 2023, laat echter zien dat de huidige wereldwijde klimaatverplichtingen grotendeels ontoereikend en ver verwijderd zijn van een traject dat overeenstemt met het Akkoord van Parijs⁴. Om voldoende ambitie voorop te stellen, is het essentieel om dringende maatregelen te nemen die soberheid en efficiëntie combineren om de afhankelijkheid van onze samenlevingen van fossiele brandstoffen drastisch te verminderen en een echte vermindering van de uitstoot van broeikasgassen teweeg te brengen. Dit kan alleen worden bereikt door een snelle en doorgedreven overgang van de wereldeconomie naar een duurzamer model.

Om te begrijpen in welke richting de transitie moet gaan, moeten we eerst erkennen dat de klimaatkwestie onvermijdelijk verbonden is met de strijd tegen ongelijkheid. Deze ongelijkheid komt zowel tot uiting in de oorzaken als in de gevolgen van klimaatverandering, en ze komt ook tot uiting in en tussen landen. De geïndustrialiseerde landen zijn historisch gezien het meest verantwoordelijk voor de huidige klimaatverandering en zijn verantwoordelijk voor bijna de helft van de historische broeikasgasuitstoot. Tussen 1990 en 2015 produceerde de Europese Unie bijvoorbeeld alleen al 15% van de cumulatieve consumptiegerelateerde broeikasgasemissies in de wereld, ondanks het feit dat er slechts 7% van de wereldbevolking woont. Tegelijkertijd zijn het echter geïndustrialiseerde landen die op dit moment over de meeste middelen (financiën, infrastructuur, technologie, enz.) beschikken om hun overgang naar een koolstofarme economie aan te vatten.

Er is duidelijke ongelijkheid tussen landen, maar er zijn ook grote verschillen op individueel niveau tussen de rijksten en de armsten. Tussen 1990 en 2015 produceerde de rijkste 10% van de planeet meer dan 50% van de cumulatieve CO₂-uitstoot,⁵ terwijl de armste 50% verantwoordelijk was voor slechts 7%. Volgens de schattingen van Oxfam zou de rijkste 1% van de wereld tegen 2030 een consumptie-uitstoot per inwoner hebben die nog steeds 30 keer hoger is dan het wereldwijde niveau per inwoner compatibel met de doelstelling van 1,5°C van het Akkoord van Parijs⁶. Het meest recente onderzoek⁷ toont aan dat de koolstofvoetafdruk van de rijkste 1% van de bevolking sneller is toegenomen dan die van elke andere groep, als gevolg van de groeiende economische ongelijkheid binnen landen. Oxfam stelt dat van de rijkste 1% miljardairs de grootste individuele impact hebben door hun buitensporige consumptiepatronen en hun financiële kapitaal dat ze in vervuilende bedrijven hebben geïnvesteerd.

Les gouvernements se sont engagés à fournir des efforts supplémentaires pour limiter l'augmentation de la température à 1,5°C maximum. Cela ne pourra se faire que par une transition rapide et profonde de l'économie mondiale vers un modèle plus durable.

En toch zijn het, globaal genomen, de mensen die het eerst en de grootste gevolgen zullen ondervinden van klimaatverandering, de mensen die er het minst verantwoordelijk voor zijn. De strijd tegen klimaatverandering, tegen ongelijkheid en tegen armoede zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Als we ons een scenario voorstellen waarbij de huidige uitstoot van broeikassen gelijkmatig over de planeet wordt verspreid, dan zou de gemiddelde inwoner van de Democratische Republiek Congo zijn of haar uitstoot vertienvoudigd zien. In Europa en de Verenigde Staten zou de individuele uitstoot met respectievelijk 40%^b en 70%⁸ dalen.

De bevolkingsgroepen die het minst verantwoordelijk zijn voor klimaatverandering, zijn ook meer blootgesteld aan klimaatrampen, die de belangrijkste oorzaak zijn van interne volksverhuizingen over de hele wereld, waardoor meer dan 20 miljoen mensen per jaar hun huis moeten verlaten⁹. Onvoorspelbare weersomstandigheden zoals droogte en zware regens leiden tot het verlies van gewassen en de dood van vee. Als gevolg hiervan hebben miljoenen mensen gebrek aan voedsel en lijden ze honger. De klimaatverandering treft vooral vrouwen en gender- en seksuele minderheden. Als gevolg van gendergerelateerde ongelijkheid hebben vrouwen minder toegang tot financiële middelen, grond, onderwijs en gezondheidszorg, en zorgen ze vaker voor personen die van hen afhankelijk zijn, zoals kinderen en oudere ouders. Hierdoor zijn ze minder goed bestand tegen de gevolgen van de klimaatverandering. Volgens de VN zijn 80% van de door het klimaat ontheemde mensen vrouwen¹⁰. Vrouwelijke vluchtelingen lopen ook een groter risico op seksueel misbruik en seksuele uitbuiting¹¹.

Negen van de tien landen die wereldwijd het meest blootstaan aan het risico op overstromingen, zijn landen met een laag of gemiddeld inkomen die niet over de middelen beschikken om overstromingsbestendige architectuur te bouwen. Toen Pakistan in 2022 werd getroffen door overstromingen, kwamen 1700 mensen om het leven, terwijl 20,6 miljoen anderen humanitaire hulp nodig hadden¹². In de afgelopen twee decennia hebben de humanitaire hulpacties van de VN naar schatting slechts ongeveer 7,5% gedekt van de rampen die verband houden met extreme weersomstandigheden in lage-inkomenslanden of middeninkomenslanden. Sinds 2000 zijn naar schatting 3,94 miljard mensen in deze landen getroffen door deze rampen, maar slechts 474 miljoen van hen werden in aanmerking genomen bij de hulpacties van de VN¹³. Versnelde financiële steun van de geïndustrialiseerde landen voor de meest kwetsbare landen is essentieel om de adaptatie- en mitigatiemaatregelen te versterken, en ongelijkheid in de toegang tot financiering en economische kwetsbaarheid voor klimaatverandering in ontwikkelingslanden aan te pakken.¹⁴

Ook in België worden de directe gevolgen van de klimaatverandering steeds zichtbaarder. 2022 was het warmste jaar sinds het begin van de temperatuurmetingen in 1833¹⁵. Naast extreme temperaturen was 2022 ook het op één na droogste jaar na 2018¹⁶. Naast hittegolven zijn er ook periodes van hevige regenval, zoals de regen die de catastrofale overstromingen veroorzaakte in Wallonië in de zomer van 2021¹⁷. Er wordt geschat dat het sterftecijfer als gevolg van de klimaatverandering in België tegen 2050 zal oplopen tot 926 doden per jaar.

In het licht van deze alarmerende feiten lijkt het Belgische klimaatbeleid jammer genoeg beneden alle peil. Hoewel het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) is ingediend bij de Europese Commissie en er een 'klimaatdecreet' en 'klimaatverordening' is voor het Waalse en Brusselse Gewest, zijn deze acties niet voldoende om België in staat te stellen de klimaatdoelstellingen te halen die het zichzelf heeft gesteld. Zo ontbreekt er in het nationale

b Opgelet, wat betreft de broeikasgasreductiedoelstelling voor de EU in een scenario dat consistent is met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5°C, heeft CAN Europe berekend dat op basis van een billijkheidsbenadering per inwoner ('per capita equity approach'), de EU haar emissies in 2030 met 73% moet hebben verminderd ten opzichte van 1990. Bron: <https://caneurope.org/civil-society-europe-climate-neutrality-2040-scenario/>

plan een gemeenschappelijke, geïntegreerde visie op de klimaatuitdagingen en een echte planning¹⁸. Hoewel sommige entiteiten wetgeving en langetermijnplannen hebben aangenomen, is er geen gemeenschappelijke strategie tussen de verschillende entiteiten, noch is er een echte nationale visie voor 2030 of 2050¹⁹.

Hoewel het Akkoord van Parijs al vele jaren geleden werd goedgekeurd, hebben België en de andere landen van de wereld zich nog steeds niet uitgerust met de middelen die voor een beslissende verandering kunnen zorgen in het traject van de broeikasgasuitstoot. Om dit te bereiken, moet iedereen zijn steentje bijdragen, en dat impliceert snelle en structurele veranderingen. Maar individuele burgers hebben niet dezelfde verantwoordelijkheid of hetzelfde vermogen om deze veranderingen te beïnvloeden als overheden, particuliere investeerders of grote bedrijven. Natuurlijk zijn individuele acties belangrijk, en consumenten kunnen hun eigen bijdrage leveren aan de strijd tegen klimaatverandering. Maar de systemische veranderingen die de klimaatuitdaging met zich meebrengt, zullen niet alleen komen van individuele acties, die ruim onvoldoende zijn in het licht van de miljarden euro's die vandaag de dag de fossiele brandstofindustrie voeden. Het is dus noodzakelijk dat we collectief actie ondernemen om de race naar een koolstofarme economie te versnellen. Er is een groot gebrek aan openbare en particuliere investeringen. **Volgens het IPCC moet de gemiddelde jaarlijkse investeringsbehoefte voor de beperking van de klimaatverandering voor de periode van 2023-2030, in scenario's die de opwarming beperken tot 2°C of 1,5°C, drie tot zes keer groter zijn dan het huidige niveau, en moet de totale investering in mitigatie (publiek, privaat, nationaal en internationaal) in alle sectoren en alle regio's toenemen**²⁰.

Met dit rapport evalueert Oxfam België **de koolstofvoetafdruk en klimaatstrategieën van de belangrijkste bedrijven van de BEL20^c om de impact van deze bedrijven op het klimaat en de noodzaak om oplossingen in te voeren om snel een transformatie van onze economieën op gang te brengen, te benadrukken**. Het algemeen belang zou de plaats moeten innemen van de kortetermijnbelangen van aandeelhouders en grote bedrijven zouden echte plannen moeten aannemen om hun uitstoot te verminderen zonder aan 'greenwashing' te doen, en strategieën die geen echte verandering van model in gang zetten, links moeten laten liggen.

c De BEL20 is de index van de Brusselse effectenbeurs. Hij omvat de 20 grootste Belgische bedrijven die genoteerd staan op Euronext (dat de noteringen van de grootste aandelenbeurzen ter wereld omvat). De lijst wordt jaarlijks herzien op basis van de bedrijfsnoteringen aan het einde van het kalenderjaar. Voor dit verslag hebben we de bedrijven die in 2022 op de BEL20 genoteerd stonden in aanmerking genomen.

2. DE BEL20 WARMT DE PLANEET OP

a. De koelstofvoetafdruk van de BEL20-bedrijven

De grote bedrijven spelen een cruciale rol in de strijd tegen de opwarming van de aarde. Dit geldt in het bijzonder voor multinationals, die niet alleen de grootste invloed hebben op het klimaat, maar van alle economische spelers in de privésector ook financieel het best zijn uitgerust om te investeren in de overgang naar een koolstofarme economie.

Om verslag uit te brengen over deze realiteit kon **Oxfam België** gebruikmaken van de gegevens en analyses van **Carbon4 Finance (C4F)**, een onderneming met Alain Grandjean, Laurent Morel et Jean-Marc Jancovici **als partners dat gespecialiseerd is in het leveren van gegevens om de klimaatbijdrage van bedrijven te beoordelen**. De analyse omvat directe en indirecte broeikasgasemissies. Deze emissies houden verband met de activiteit van een bedrijf en worden binnen de waardeketen onderverdeeld in drie categorieën of scopes:

- **Scope 1 heeft betrekking op de directe emissies van het bedrijf.** Deze emissies zijn gekoppeld aan het verbruik van 'primaire' energie, bijvoorbeeld de brandstof die gebruikt wordt om machines of installaties te laten draaien.
- **Scope 2 heeft betrekking op de indirecte emissies die gekoppeld zijn aan het 'secundaire' energieverbruik.** Deze emissies houden voornamelijk verband met het verbruik van energie die al een keer is omgezet. Een bedrijf heeft bijvoorbeeld elektriciteit nodig om de fabrieken van stroom te voorzien, die ingezet wordt om de producten te maken. Het elektriciteitsverbruik op zich produceert geen broeikasgassen, maar de productie van elektriciteit door een gasgestookte elektriciteitscentrale die het bedrijf bevoorraadt, stoot wel broeikasgassen uit. Scope 2 omvat dus emissies die worden gegenereerd door primaire energieproducenten in verhouding tot het verbruik van het bedrijf in kwestie.
- **Scope 3 omvat de indirecte emissies met betrekking tot upstream activiteiten** (bijvoorbeeld de aankoop van goederen en diensten van leveranciers) **en downstream activiteiten** (bijvoorbeeld het gebruik van goederen door klanten en het beheer van het einde van hun levensduur). Scope 3-emissies zijn vaak het belangrijkste voor bedrijven en worden natuurlijk het meest aangevochten door de bedrijfslobby.

Door rekening te houden met deze drie scopes kan worden beoordeeld in welke mate de activiteiten van een bedrijf afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen **in de hele waardeketen van het bedrijf^d**.

Een deel van de broeikasgasuitstoot van een bedrijf kan over twee bedrijven worden verdeeld. Het is logisch, en erkend door de internationale normen voor koolstofboekhouding, dat een bedrijf een deel van de CO₂-uitstoot krijgt toegewezen van de bedrijven waarmee het samenwerkt. Zo zal een deel van de directe emissies van een bedrijf dat banden produceert (scope 1) ook in verband worden gebracht met de indirecte emissies (scope 3) van een bedrijf dat auto's produceert en banden koopt. Het is dan ook niet opportuun om de koolstofvoetafdruk van bedrijven bij elkaar op te tellen om zo een globaal en absoluut beeld te geven van de koolstofvoetafdruk van bedrijven. Het optellen van de koolstofvoetafdrukken brengt het risico met zich mee dat bepaalde emissies dubbel worden geteld. Aan de andere kant geeft het berekenen van de individuele koolstofvoetafdruk van bedrijven een algemener beeld van de koolstofvoetafdruk van bedrijven.

Het rapport focust zich voornamelijk op 14 bedrijven van de BEL20 die in 2022 deel uitmaken van de index. Hierdoor dekt dit onderzoek **70% van de BEL20-bedrijven**. Onze analyse bestrijkt een groot aantal sectoren, waaronder financiën, vastgoed, retail, chemicaliën, farmaceutica, telecommunicatie, energie en staal.

De resultaten van deze studie tonen aan dat **de jaarlijkse koolstofvoetafdruk van de grote BEL20-bedrijven gemiddeld 20,84 miljoen ton CO₂eq bedraagt^e**. Dit komt overeen met de **jaarlijkse uitstoot van de 34% armste mensen in België, d.w.z. 3,87 miljoen mensen^f**. Of het equivalent van de gecombineerde uitstoot van Burundi, Eritrea en Rwanda^g.

^d De waardeketen beschrijft alle activiteiten die nodig zijn om een product of dienst te produceren, van het ontwerp tot de verwijdering na gebruik, inclusief de levering van materialen, de productie, de levering aan consumenten en de verwijderings-/recyclageprocessen. De waardeketen omvat dus alle entiteiten (zoals leveranciers, onderaannemers, enz.) waarmee het bedrijf een commerciële relatie heeft, door het feit dat deze entiteiten enerzijds goederen en diensten (inclusief financiële diensten) leveren die bijdragen aan de ontwikkeling van producten of diensten van het bedrijf, en anderzijds producten of diensten (inclusief financiële diensten) van het bedrijf ontvangen.

^e "Koolstofdioxide-equivalent (CO₂-equivalent) is een metrische maat die wordt gebruikt om de uitstoot van verschillende broeikasgassen te vergelijken op basis van hun aardeopwarmingspotentieel (GWP), door de hoeveelheden van de verschillende uitgestoten gassen om te rekenen naar de equivalente hoeveelheid koolstofdioxide met hetzelfde aardeopwarmingspotentieel." Eurostat (2019) Woordenlijst: koolstofdioxide-equivalent

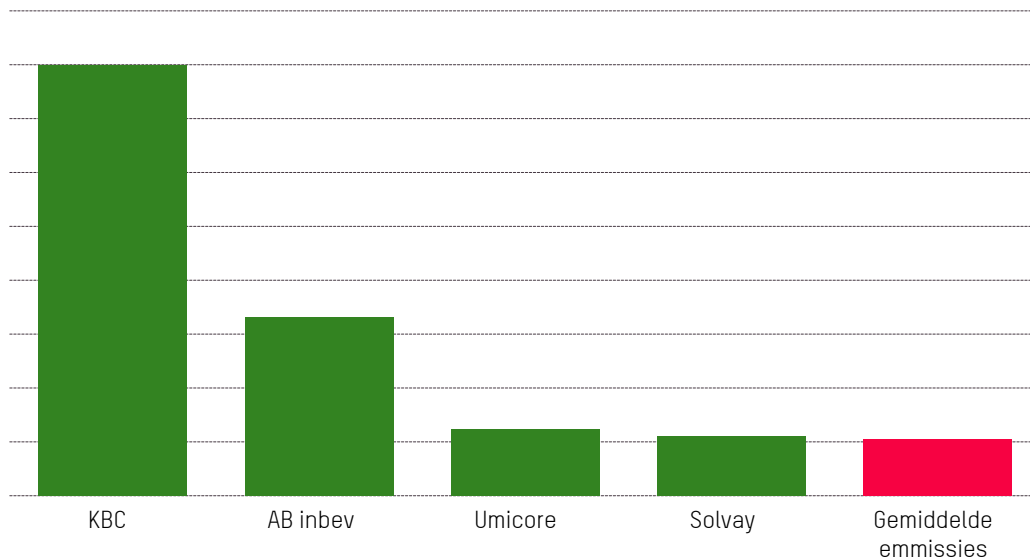
^f Oxfams rapport *Confronting Carbon inequality in the European Union*, dat werd gepubliceerd in 2022, toont aan dat de armste 50% van de Belgen 28% van de uitstoot veroorzaakt en dat hun uitstoot per inwoner gemiddeld 5 tCO₂eq/jaar bedraagt. In 2021 telde België 11,5 miljoen inwoners. Door de gemiddelde koolstofvoetafdruk van de BEL20-bedrijven te delen door de koolstofvoetafdruk per inwoner van de armste 50%, kom je op een cijfer van 3,9 miljoen, wat overeenkomt met 34% van de Belgische bevolking. Merk op dat dit cijfer wordt gebruikt om de koolstofvoetafdruk van bedrijven in vergelijking met individuele koolstofvoetafdrukken te illustreren. De koolstofvoetafdruk van een bedrijf en de CO₂-uitstoot van de bevolking van een land zijn niet direct vergelijkbaar, vanwege het principe van dubbeltelling van emissies. Dit principe bepaalt dat bij de berekening van koolstofuitstoot dezelfde uitstoot niet twee keer mag worden geteld. Wanneer een bedrijf goederen en diensten produceert, stoot het daarbij koolstof uit. Deze emissies worden opgenomen in de koolstofvoetafdruk van het bedrijf. Deze emissies zijn echter ook opgenomen in de totale emissies van het land, omdat ze al zijn opgenomen in de totale economische activiteit van het land. Desondanks geloven wij dat dergelijke vergelijkingen interessant kunnen zijn. Dit illustreert hoe belangrijk de rol is die grote bedrijven kunnen spelen bij het verminderen van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen en het beperken van de klimaatverandering. Daarnaast kan het vergelijken van de koolstofvoetafdruk van bedrijven met de koolstofvoetafdruk van de bevolking een beter inzicht geven in de bronnen van koolstofuitstoot binnen een land. Deze kennis kan beleidsmakers helpen om beleid en oplossingen uit te werken die zowel gericht zijn op de individuen als op de bedrijven die bijdragen aan klimaatverandering.

^g **Emissies van 2018, bron:** Crippa, M., Guizzardi, D., Solazzo, E., Muntean, M., Schaaf, E., Monforti-Ferrario, F., Banja, M., Olivier, J.G.J., Grassi, G., Rossi, S., Vignati, E., GHG emissions of all world countries – 2021 Report, EUR 30831 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-41547-3, [doi:10.2760/173513](https://doi.org/10.2760/173513), [JRC126363](https://doi.org/10.2760/173513)

2. De BEL20 warmt de planeet op

Vier bedrijven overstijgen dit gemiddelde. Het gaat om **KBC^h**, **AB InBevⁱ**, **Umicore** en **Solvay**. Het is geen verrassing dat de grootte en het multinationale karakter van een bedrijf over het algemeen verband houden met de emissies die het genereert.

GRAFIEK 1 - TOTAAL GEÏNDUCEERDE EMISSIES (SCOPE 1, 2 EN 3) (TCO2E)

Bron: CIA Database, Carbon4 Finance, 2023 (volledige ranglijst beschikbaar in bijlage 1)

h Voor KBC hebben de verzamelde gegevens betrekking op 2017. De KBC Groep heeft op de analyse gereageerd met de volgende boodschap: "Ondertussen heeft KBC Groep in 2022 en 2021 bijgewerkte informatie gepubliceerd op basis van de allereerste wereldwijde, geharmoniseerde en transparante PCAF Global Standard accounting-methode voor financiële instellingen, een standaard die is herzien door het GHG Protocol en die voldoet aan de vereisten van de Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard, voor investeringen uit categorie 15."

i AB InBev heeft op onze analyse gereageerd: Our reported emission numbers have gone through a strict assurance process by external auditors (KPMG), assuring Scopes 1, 2, and Scope 3 by emissions category, one of the most comprehensive level of assurance on GHG emissions across our peers. In addition, our underlying calculation for our emissions is based on GHG protocol. Our climate action and methodology is science based, as assessed and approved by SBTi. We are also proud of the external CDP recognition for our disclosure and efforts in climate action. Link to our 2022 ESG Report (On page 81, you will find our emissions footprint (since 2017)) : https://www.ab-inbev.com/assets/pressreleases/2023/AB%20InBev_2022%20ESG%20Report_FINAL.pdf

GELD HEEFT GEEN GEUR, EN KOOLSTOF OOK NIET.

Als het op absolute CO₂eq-emissies aankomt, staat de bank **KBC** op de eerste plaats. Dit is niet verrassend, aangezien al is aangetoond dat banken en investeerders een grote rol spelen bij de financiering van fossiele brandstoffen en vervuilende activiteiten. Onderzoek van Oxfam heeft bijvoorbeeld aangetoond dat de investeringen van 125 miljard elk jaar tot 393 miljoen ton CO₂eq uitstoten, het equivalent van de jaarlijkse uitstoot van Frankrijk²¹. In de methodologie van **C4F** komen de emissies van een bank (scope 3) overeen met de emissies van de bedrijven die zij financiert (scope 1+2+3). Er wordt onderscheid gemaakt tussen de belangrijkste financieringsstromen van een bank (particulieren, bedrijven of overheden), en de emissies worden vervolgens toegewezen op basis van de activiteiten die door deze stromen worden gefinancierd. Omdat ze de reële economie financieren, zijn banken de facto gelinkt aan een groot deel van de emissies, waardoor de cijfers hoog lijken in vergelijking met klassieke bedrijven. Het blijkt dat alleen al in 2021 de zestig grootste banken ter wereld 742 miljard dollar hebben geïnvesteerd in de financiering van fossiele brandstoffen²². Sinds 2016 investeren diezelfde banken meer dan 2 miljard dollar per dag in fossiele brandstoffen²³.

In dit rapport behandelen we 70% van de BEL20-bedrijven, d.w.z. 14 bedrijven. Maar onder de zes bedrijven die niet behandeld worden, bevinden zich investeringsmaatschappijen en holdings zoals **Ackermans & Van Haaren**, **D'leteren Groep**, **Groep Brussel Lambert (GBL)** en **Sofina**. Net als banken financieren beheermaatschappijen en holdings de reële economie en de broeikasgasgenererende activiteiten die met hun investeringen gepaard gaan. Deze maatschappijen hebben aandelen in bedrijven die actief zijn in transport, financiën, energie, zeebodemontergunning en industrie. Aangezien de koolstofvoetafdruk van financiële bedrijven over het algemeen hoger is dan die van klassieke bedrijven²⁴, hebben we dus goede redenen om aan te nemen dat onze schatting dat een BEL20-bedrijf een gemiddelde voetafdruk van 20,84 miljoen ton CO₂eq heeft, eerder conservatief is.

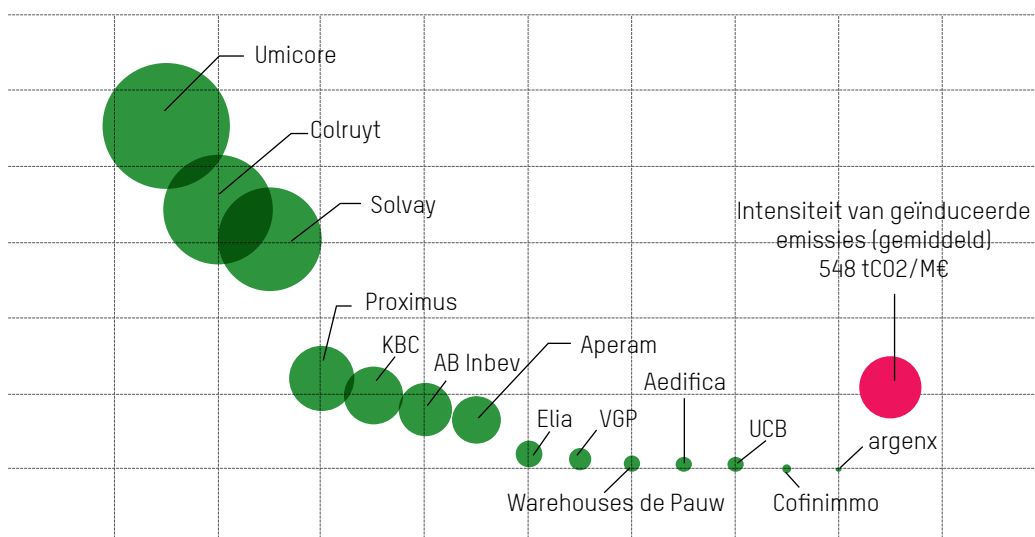
Banken kunnen ervoor kiezen om al dan niet bedrijven of projecten te financieren die zelf een impact hebben op het klimaat. Zij hebben de macht om te beslissen welke economische activiteiten en welke niet zullen worden gefinancierd. Wat **KBC** betreft, moet erkend worden dat de bank haar beleid inzake fossiele brandstoffen de afgelopen jaren heeft gewijzigd. Zo heeft ze aangekondigd dat ze niet langer de exploratie van nieuwe olie- en gasbronnen zal financieren, wat een stap vooruit is. Volgens de ngo FairFin zal deze beslissing geen impact hebben op de grote bedrijven in fossiele brandstoffen, die al hebben geprofiteerd van de steun van de bank voor hun bestaande activiteiten en projecten. Bestaande activiteiten blijven daarom ondersteund en sommige grote bedrijven zullen hun exploratieprojecten naar nieuwe afzettingen tot 2030 kunnen voortzetten²⁵. Het Internationaal Energieagentschap (IEA) legt echter duidelijk uit dat we, om de doelstelling van een beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5°C te halen, vandaag moeten stoppen met investeren in nieuwe projecten voor fossiele brandstoffen²⁶. Daarom zijn de engagementen van **KBC** in dit stadium niet voldoende, zelfs al beogen ze de afhankelijkheid van de bank van fossiele brandstoffen te verminderen. Het IPCC legt bijzondere nadruk op de centrale rol van investeringen in de decarbonisatie van de economie en wijst erop dat de financiële stromen die bestemd zijn voor klimaatbescherming momenteel ontoereikend zijn en dat de stromen die gebruikt worden voor de financiering van fossiele brandstoffen veel groter zijn²⁷.

b. De koolstofintensiteit van de BEL20-bedrijven

Om de klimaatimpact van de belangrijkste BEL20-bedrijven te beoordelen, is het ook relevant om de CO₂eq-voetafdruk per euro omzet te analyseren^j. Dit is de koolstofintensiteit van een bedrijf. Deze gegevens worden gebruikt om te beoordelen in welke mate de activiteit van een bedrijf gerelateerd is aan de uitstoot van broeikasgassen, en dit onafhankelijk van de grootte of het volume van activiteiten van het bedrijf. Dit maakt het ook mogelijk om in te schatten in welke mate de financiële levensvatbaarheid van een bedrijf afhankelijk is van het verbruik van fossiele brandstoffen, en dus in welke mate een bedrijf blootgesteld is aan het risico van de overgang naar een koolstofarme economie.

Op basis van de cijfers en de methode van Carbon4 Finance zijn de activiteiten van de grote BEL20-bedrijven (met uitzondering van banken) gemiddeld gelinkt aan een uitstoot van 548 ton CO₂e per 1 miljoen euro omzet^k. De meest intensieve bedrijven zijn actief in de industrie (Solvay en Umicore), in goederen en consumentendiensten (Colruyt en AB InBev) en, meer verrassend, in informatie- en communicatietechnologieën (Proximus, voor meer dan 50% in handen van de Belgische staat).

GRAFIEK 2 - TOTAAL GEÏNDUCEERDE EMISSIE-INTENSITEIT (TCO₂E/M€)

Bron: CIA Database, Carbon4 Finance, 2023

Duiding: koolstofintensiteit komt overeen met de hoeveelheid CO₂eq die door het bedrijf wordt uitgestoten voor elke euro omzet die wordt gegenereerd. De koolstofvoetafdruk (scopes 1, 2 en 3) wordt gerapporteerd in termen van jaaromzet.

Dit betekent bijvoorbeeld dat voor elke 1.000 euro omzet van **Umicore** zijn activiteiten tegelijkertijd ongeveer 2,3 ton CO₂eq in de atmosfeer uitstoten.

^j Merk op dat voor twee bedrijven met dezelfde activiteiten, een verschil in de verkoopprijs van producten variatie in intensiteiten kan introduceren (bijvoorbeeld als gevolg van een positionering in het topsegment). Verder moeten vergelijkingen tussen sectoren worden vermeden (d.w.z. dat sommige sectoren per definitie meer uitstoten dan andere).

^k Of, bijvoorbeeld, 5,5 ton CO₂e voor elke 10.000 euro omzet.

De hoge koolstofintensiteit van **Proximus** wordt verklaard door het feit dat voor telecommunicatienetwerken en -diensten de indirecte emissies (scope 3) worden berekend op basis van het aandeel van het bedrijf in de toegevoegde waarde in de sector informatie- en communicatietechnologieën. Deze emissies omvatten de upstream grondstoffen en het downstream gebruik van de verkochte producten, zowel voor de netwerkinfrastructuur als voor alle apparaten die op het netwerk zijn aangesloten¹. Beheerders van telecommunicatienetwerken zoals Proximus hebben een aantal manieren om hun scope 3 te verminderen en actie te ondernemen om digitale matigheid te bevorderen:

- de energie-efficiëntie van het netwerk verhogen;
- de energie-efficiëntie van de producten (internetboxen) verhogen;
- verandering van apparatuur niet stimuleren;
- het gebruik in rekening brengen om gebruikers aan te moedigen het datadebiet te beperken;
- koolstofarme stroomafnameovereenkomsten (PPA's) implementeren voor energieverbruik op het elektriciteitsnet;
- de energie-efficiëntie van de datacenters verhogen.

De koolstofintensiteit laat zien in welke mate bepaalde economische sectoren afhankelijk kunnen zijn van fossiele brandstoffen. De klimaatuitdaging is een wereldwijde kwestie waarbij elke sector zijn eigen uitdagingen moet aangaan. Daarom is het niet altijd relevant om de vooruitgang en de uitdagingen van bedrijven uit verschillende economische sectoren met elkaar te vergelijken. De retailsector staat bijvoorbeeld voor specifieke uitdagingen in het bereiken van decarbonisatie omwille van zijn omvang, complexiteit en diversiteit. Uitdagingen die verschillen met die van de vastgoedsector bijvoorbeeld. De retailsector wordt dan ook geconfronteerd met specifieke problemen bij het verkleinen van zijn koolstofvoetafdruk, omdat er in de hele toeleveringsketen allerlei koolstofintensieve activiteiten plaatsvinden. Een van de belangrijkste uitdagingen is bijvoorbeeld de noodzaak om de transportemissies te verminderen. De retailsector hangt sterk af van transport. Een andere uitdaging is het verminderen van de emissies van de energie die wordt gebruikt om winkels en distributiecentra van stroom te voorzien. Dit omvat praktijken die energie-efficiëntie en het gebruik van schonere energiebronnen bevorderen. Maar de sector is ook verantwoordelijk voor aanzienlijke indirecte emissies van de producten die het verkoopt (de productie van plastic verpakkingen voor pasta bijvoorbeeld, of de energie-impact van de landbouwvoedselproductie). De sector kan de koolstofemissies die gepaard gaan met de energie gebruikt voor de vervaardiging van producten niet rechtstreeks controleren.

De vastgoedsector heeft daarentegen een minder complexe en gediversifieerde toeleveringsketen, waardoor het gemakkelijker is om de doelstellingen voor decarbonisatie van de sector te controleren. Dit geeft de sector de kans om zijn decarbonisatiebeleid te richten op de energie-efficiëntie van gebouwen en de controle van energiebronnen. Er is een opkomst van ecologische gebouwen die zijn ontworpen om het energieverbruik te verminderen, even-

¹ Om deze emissies toe te kennen, gebruikt C4F een top-downmethode, waarbij dezelfde globale monetaire emissiefactor op alle bedrijven wordt toegepast. Deze laatste wordt verkregen door de wereldwijde digitale emissies (1,84 GtCO₂e – bron The Shift Project) te delen door de totale toegevoegde waarde van de ICT-sector. Deze keuze komt voort uit het feit dat een deel van het transitierisico voor ICT-spelers systemisch is, omdat alle spelers van elkaar afhankelijk zijn. Een sociaal netwerk (mediasector) is bijvoorbeeld toegankelijk via een applicatie (B2C-softwaresector) die op een smartphone draait (sector van computers en randapparatuur) en die een internetverbinding vereist die beschikbaar is via een abonnement bij een telecommunicatiedienstbedrijf (telecommunicatiedienstensector). Als één van deze spelers bijgevolg een transitierisico loopt, zullen alle andere spelers van de waardeketen daar de gevolgen van ondervinden. Een andere manier om ernaar te kijken, is dat alle spelers die betrokken zijn bij de productie of het gebruik van de digitale infrastructuur (netwerken, datacenters, eindgebruikersapparaten) in hoge mate blootgesteld zijn aan de beperkingen die voor deze specifieke infrastructuur van toepassing zijn.

als de renovatie van bestaande gebouwen om ze energie-efficiënter te maken. De focus op energie-efficiëntie maakt het gemakkelijker voor de vastgoedsector om zijn koolstofvoetafdruk te verkleinen. Maar de vastgoedsector heeft ook meer controle over de energiebronnen die worden gebruikt om zijn activiteiten van energie te voorzien dan de retailsector. Vastgoedbedrijven kunnen overschakelen op hernieuwbare energiebronnen of investeren in on-site oplossingen voor hernieuwbare energie, zoals zonnepanelen of windturbines, om hun eigen stroom op te wekken. Mobiliteit in verband met de locatie van gebouwen (scope 3) is ook een factor waarin vastgoedbedrijven manoeuvreerruimte hebben. Of het nu gaat om de locatiekeuze op het moment van de bouw of om acties om koolstofarm reizen te vergemakkelijken.

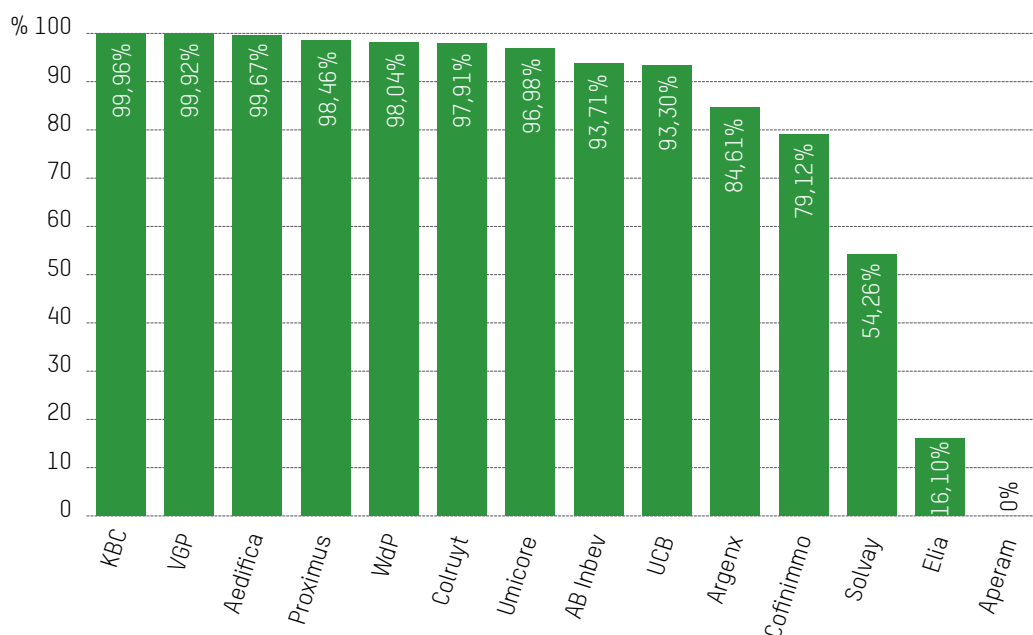
Een andere sector waar de overgang een grote uitdaging is, is de sector van de chemische industrie. Deze sector is dubbel afhankelijk van fossiele brandstoffen, omdat koolwaterstoffen zowel een energiebron als een grondstof zijn. Het koolstofvrij maken van deze sector zal daarom een combinatie vereisen van inspanningen om het energieverbruik te verminderen en baanbrekende veranderingen in processen, met behulp van technologieën die momenteel nog in de kinderschoenen staan en niet algemeen toegankelijk zijn²⁸.

c. Emissies bespaard door de BEL20-bedrijven

Dankzij de koolstofvoetafdruk kan worden bepaald in welke mate de activiteiten van een bedrijf afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen en broeikasgasemissies genereren in de hele waardeketen. Het kan daarom ook nuttig zijn om te kijken in welke mate een bedrijf zijn CO₂eq-emissies heeft verminderd, of in welke mate de activiteiten van een bedrijf, zelfs als ze broeikasgassen uitstoten, de productie van nieuwe emissies in de atmosfeer voorkomen. Dit noemt men de capaciteit van een bedrijf om emissies te besparen.

Voor de meeste bedrijven zijn de meeste broeikasgasemissies indirecte emissies (scope 3) (zie grafiek 3), die kunnen worden toegeschreven aan aankopen en het gebruik van verkochte producten of aan hun financiële investeringen. Deze scope 3-emissies moeten worden beoordeeld om te bepalen in welke mate de activiteiten van een bedrijf afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen en ook bijdragen aan het vrijkomen van broeikasgassen in de atmosfeer. Als men bijvoorbeeld alleen rekening houdt met de scope 1- en scope 2-emissies van een oliebedrijf, dan zou de impact van dit bedrijf op het klimaat beperkt blijven tot de broeikasgassen die worden uitgestoten tijdens de oliewinning en het raffinageproces – waarbij de downstream scope 3-emissies (de belangrijkste emissies) van de olieverbranding buiten beschouwing worden gelaten.

Bijgevolg zou het beperken van de beoordeling van koolstofemissies die door de activiteiten van een bedrijf worden gegenereerd tot scope 1 en 2, tot misleidende conclusies leiden om te begrijpen in welke mate de activiteiten van een bedrijf blootgesteld zijn aan transitierisico's.

GRAFIEK 3 - AANDEEL VAN SCOPE 3 (INDIRECTE EMISSIES) IN GEGENEREERDE EMISSIES

Bron: CIA Database, Carbon4 Finance, 2023²⁹

Door de koolstofimpact te beperken tot alleen gegenereerde emissies, worden bovendien niet de acties meegenomen die het bedrijf onderneemt om de broeikasgasemissies te helpen verminderen, hetzij door de koolstofefficiëntie te verbeteren ('verminderde emissies' genoemd), hetzij door emissies die dankzij zijn producten en diensten worden vermeden ('vermeden emissies' genoemd). De som van de verminderde en vermeden emissies geeft de **bespaarde emissies**.

De vermeden emissies zijn theoretisch: ze zijn het verschil tussen de gegenereerde emissies en een referentiesituatie. Dit kunnen bijvoorbeeld emissies zijn die vermeden worden door het gebruik van de producten van een bedrijf in vergelijking met andere producten die op de markt verkrijgbaar zijn (bijvoorbeeld het gebruik van openbaar vervoer in vergelijking met voertuigen met een individuele verbrandingsmotor). Het kan ook gaan om emissies die vermeden worden dankzij een betere prestatie van een bedrijf in vergelijking met een sectorbenchmark (zoals bijvoorbeeld het geval is voor elektriciteitsproducten). **Verminderde emissies** daarentegen zijn emissies die het resultaat zijn van verbeteringen in de efficiëntie van een bedrijf vergeleken met een referentiejaar. Hiervoor moet men de huidige emissies van het bedrijf vergelijken met de emissies in het verleden^m. De **bespaarde emissies** zijn dus de som van de vermeden emissies en de verminderde emissies.

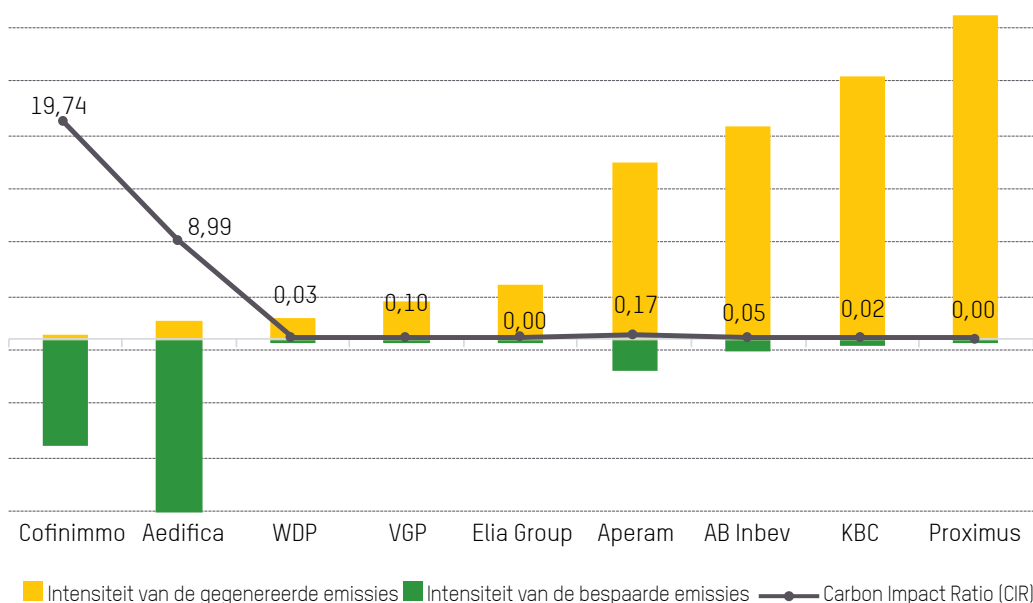
Opgelet: de emissies die een bedrijf bespaart, heffen de emissies die door zijn activiteiten worden gegenereerd niet op of absorberen deze niet. De bespaarde emissies zijn 'virtuele' emissies, die er hadden kunnen zijn als het bedrijf zich niet had ingespannen om ze te verminderen. Ze zijn eerder een bijdrage-indicator dan een fysieke meting, en kunnen in die zin

^m Om deze verminderde emissies te berekenen, wordt de huidige koolstofintensiteit van bedrijven berekend en vervolgens vergeleken met dezelfde meting vijf jaar eerder.

niet van de gegenereerde emissies worden afgetrokken. Bovendien wordt bij gegenereerde emissies al rekening gehouden met deze vermindering. Bijgevolg zou het aftrekken van de bespaarde emissies van de gegenereerde emissies resulteren in een dubbeltelling van deze ‘negatieve emissies’.

Het vermogen van een bedrijf om bespaarde emissies te genereren wordt gemeten met behulp van een Carbon Impact Ratio (CIR)ⁿ. Deze ratio is de verhouding tussen de bespaarde en de gegenereerde emissies. Een ratio van 0 betekent dat het bedrijf geen bespaarde emissies genereert. Een ratio van 10 betekent dat voor elke gegenereerde tCO₂eq, het bedrijf 10 tCO₂eq bespaarde emissies (verminderde en/of vermeden) genereert.

GRAFIEK 4 - CARBON IMPACT RATIO (CIR)(VERHOUDING TUSSEN DE BESPAARDE EMISSIES EN GEGENEREERDE EMISSIES)

Bron: CIA Database, Carbon4 Finance, 2023

Duiding: De koolstofimpactratio is de verhouding tussen de intensiteit van gegenereerde emissies van een bedrijf en de intensiteit van de bespaarde emissies van een bedrijf.

Zo zijn de enige bedrijven die hun broeikasgasemissies aanzienlijk hebben kunnen verminderen **Cofinimmo** en **Aedifica**. **Cofinimmo** bespaart 20 keer meer CO₂eq-emissies dan zijn activiteiten genereren, terwijl **Aedifica** 9 keer meer bespaart. Dit is geen toeval: bepaalde bedrijfssectoren zijn beter geschikt voor de overgang naar een koolstofarme wereld. Het is bijvoorbeeld moeilijk om voor te stellen dat een bedrijf dat betrokken is bij de winning van fossiele brandstoffen meer broeikasgassen bespaart dan het genereert. Aan de andere kant zal een bedrijf dat isolatiepanelen produceert, ook al stoot de productie van de materialen koolstof uit, aanzienlijk broeikasgasemissies vermijden door de energieprestaties te verbeteren van de gebouwen waarin de isolatie wordt gebruikt. In dit opzicht is de vastgoedsector (waartoe **Cofinimmo** en **Aedifica** behoren), waar de mogelijkheden van passief en energiezuinig bouwen de laatste jaren sterk ontwikkeld en gedemocratiseerd zijn, meer geneigd

ⁿ Deze indicator is nuttig voor een vergelijking binnen een sector, maar is niet relevant voor een vergelijking tussen sectoren, aangezien sommige industrieën hogere vermeden emissies hebben dan andere. De CIR kan echter een van de indicatoren zijn die worden gebruikt om de bedrijven te identificeren die de grootste bijdrage leveren binnen een bepaalde sector.

om emissies te besparen. Aan de andere kant zal het ingewikkelder zijn voor een olie- of chemisch bedrijf waarvan de activiteiten nauw verbonden zijn met fossiele brandstoffen.

Maar de mogelijkheid van een bedrijf om emissies te besparen, mag voor hen geen excuus zijn om hun overgang niet te versnellen. Gemiddeld genereren de activiteiten van de vier onderzochte vastgoedbedrijven elk jaar 240.000 tCO₂eq in de atmosfeer, gelijk aan wat 120.000 mensen per jaar zouden uitstoten. Dat is niet te verwaarlozen^o.

Bijgevolg zou de onderschatting van scope 3-emissies en de onwetendheid over de bespaarde emissies kunnen leiden tot de overtuiging dat het grootste risico in een economie in transitie in specifieke koolstofintensieve sectoren ligt (bv. cementfabrieken of olieproducenten), en dat andere sectoren (bv. de media of banken) van nature compatibel zouden zijn met een koolstofarme wereld en zeer weinig inspanningen zouden moeten leveren, wat niet het geval is. Integendeel, alle sectoren hebben een rol te spelen in de overgang: het is waar dat de sectoren die het meest uitstoten ook diegenen zijn die hun uitstoot het meest moeten verminderen, maar elke sector heeft specifieke hefboomen die geactiveerd moeten worden om zijn broeikasgasemissies echt te verminderen. Zoals we zullen zien, moet de klimaatambitie een planetaire ambitie zijn, en zal elke sector, zonder uitzondering, zijn eigen overgang moeten beginnen om deel te nemen aan de decarbonisatie van de maatschappij als geheel.

^o Oxfam schat dat de gemiddelde wereldwijde emissies per inwoner moet worden teruggebracht tot ongeveer 2,1 ton CO₂/jaar in 2023 als we de opwarming van de aarde willen beperken tot 1,5°C (op basis van de minst riskante emissietrajecten die in het 1,5°C-rapport van het IPCC worden beoordeeld).
Raadpleeg het rapport voor meer informatie: [Microsoft Word – Embargoed 8 Dec_Confronting Carbon Inequality in the EU_HRes.docx \[oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com\]](https://oxfam.org.uk/press-releases/oxfam-reveals-how-much-carbon-belgiums-big-business-is-responsible-for)

3. DE RACE NAAR EEN KOOLSTOFARME SAMENLEVING VERSNELLEN

a. Wat is de kostprijs van niet handelen op klimaatvlak in de wereld en in België?

De afgelopen acht jaar waren wereldwijd de warmste jaren ooit gemeten³⁰. Als er niets wordt gedaan om de trend van de opwarming van de aarde te stoppen, voorspelt het IPCC "ernstige, wijdverspreide en onomkeerbare gevolgen voor de bevolking en hun ecosystemen"³¹. Een van de meest verontrustende gevolgen is dat de stijging van de temperatuur zal leiden tot de stijging van de oceanen, waardoor miljoenen personen zullen gedwongen worden te vluchten. Langere en frequentere perioden van droogte zullen de landbouwgrond veranderen en de voedselzekerheid van miljoenen mensen bedreigen, vooral in landen met een laag of gemiddeld inkomen³². Het risico op overstromingen, dat verband houdt met stortregens, zal ook toenemen. Extreme hittegolven in combinatie met een hoge luchtvochtigheid zullen ook extra risico's voor de menselijke gezondheid met zich meebrengen³³. Tegen 2030 kunnen de gewelddadige gevolgen van de klimaatverandering de dood van 231.000 personen per jaar veroorzaken in de meest kwetsbare landen³⁴. Tussen 2000 en 2021 steeg het aandeel oproepen voor humanitaire hulp met betrekking tot extreme weersomstandigheden van 36% naar 78%. En de oproepen voor humanitaire hulp van de VN in verband met extreme weersomstandigheden zijn slechts voor gemiddeld 54% gefinancierd, wat neerkomt op een geschat financieringstekort van tussen de 28 en 33 miljard dollar. De financieringsbehoefte voor oproepen voor humanitaire hulp van de VN in verband met extreme weersomstandigheden is acht keer hoger dan het gemiddelde van 20 jaar geleden. De werkelijke omvang van de verliezen en schade overstijgt ruimschoots de humanitaire noodhulp, en blijft toenemen. In 2021 veroorzaakten overstromingen in Europa verliezen van 45,6 miljard dollar. In 2017 veroorzaakte orkaan Maria schade ter waarde van 226% van het bbp van Dominica. De geschatte kosten van verliezen en schade tussen nu en 2030 liggen tussen 290 en meer dan 580 miljard dollar. Maar naast de economische kosten, zijn er ook kosten in termen van mensenlevens en verliezen op het vlak van culturele identiteit, inheemse en lokale kennis, menselijke gezondheid, biodiversiteit en grondgebied³⁵.

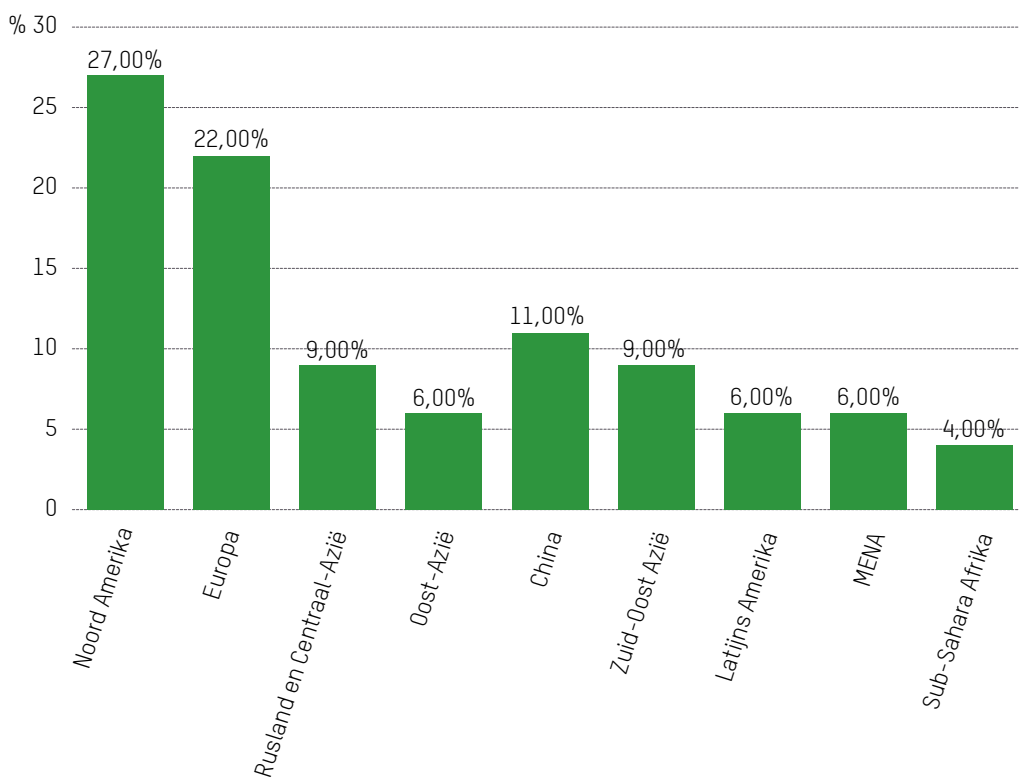
Vanwege hun meervoudige ongelijkheden, hun historische impact op het klimaat, hun financieringscapaciteiten en hun behoefte aan ontwikkeling, hebben alle landen van de wereld een gemeenschappelijke, maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid op het vlak van klimaatverandering. Dit impliceert dat er vandaag verschillende capaciteiten en verantwoordelijkheden zijn om milieuproblemen aan te pakken. Het is een manier om de meest geïndustrialiseerde landen te onderscheiden van andere landen, waarvan de ontwikkelingsbehoeften in aanmerking moeten worden genomen in de strijd tegen klimaatverandering. Maar ook binnen landen worden de verantwoordelijkheden gedeeld. Ongeveer de helft van de emissies

3. De race naar een koolstofarme samenleving versnellen

van de rijkste 10% wordt nu geassocieerd met het verbruik van burgers van Noord-Amerika en de Europese Unie, en ongeveer een vijfde met dat van de burgers van China en India³⁶.

De geïndustrialiseerde landen ondervinden minder impact van de gevolgen van de klimaatverandering dan de armere landen. Toch zijn het de rijkere landen die de grootste boosdoeners zijn van de klimaatverandering, met bijna de helft van de historische emissies van broeikasgassen³⁷ en bijna 92% van alle historische buitensporige emissies, ver boven hun eerlijke aandeel in de uitstoot³⁸.

GRAFIEK 5 - AANDEEL IN HISTORISCHE EMISSIES SINDS 1850

Bron: carbon inequality report, World inequality Lab³⁹.

Duiding: de historische accumulatie van CO₂-emissies per regio

Deze klimaatonrechtvaardigheid wordt nog verergerd door het beperkte aanpassingsvermogen van de armste landen, aangezien er in een land met een laag inkomen gemiddeld meer slachtoffers per inwoner vallen in het geval van een natuurramp dan in de geïndustrialiseerde landen. Deze ongelijkheden zijn zowel horizontaal als verticaal: vrouwen en gender- en seksuele minderheden zijn meer blootgesteld dan mannen, plattelandsgemeenschappen zijn meer blootgesteld dan stedelijke gemeenschappen, de armsten zijn meer blootgesteld dan de rijksten⁴⁰.

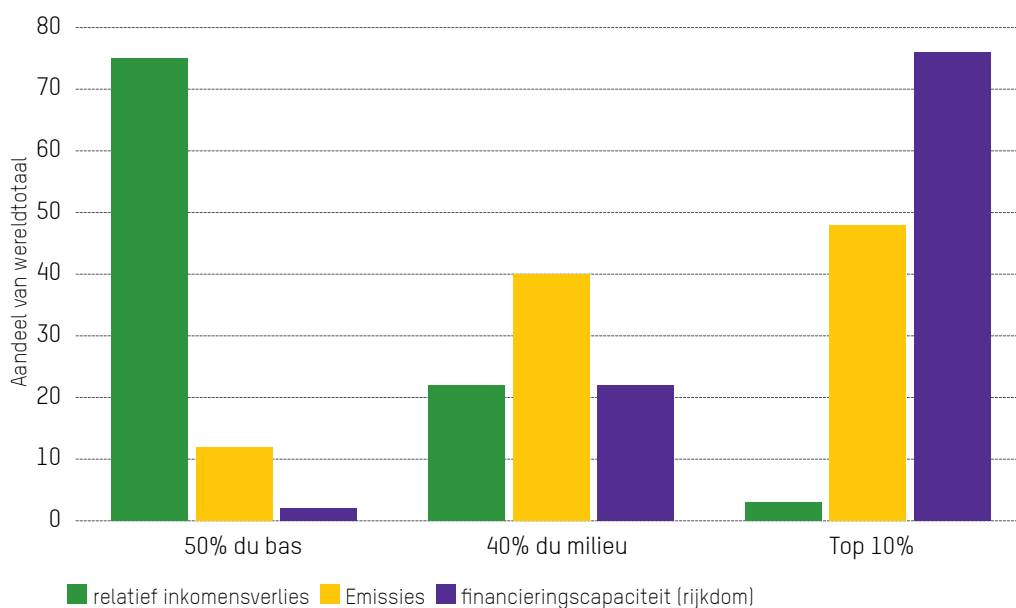
Er moet ook worden opgemerkt dat er nog steeds grote ongelijkheden bestaan tussen landen als het gaat om de toegang tot de kennis en technologieën die essentieel zijn om zich aan te passen aan de klimaatverandering en de gevolgen ervan te beperken door de broeikasgasuitstoot te verminderen en te voorkomen⁴¹. Op het gebied van de beperking van de klimaatverandering bijvoorbeeld, hebben geïndustrialiseerde landen namens hun nationale

3. De race naar een koolstofarme samenleving versnellen

bedrijven, klachten ingediend bij de WTO omdat lage-inkomenslanden of middeninkomenslanden de groei van hun industrieën voor hernieuwbare energie hebben aangemoedigd⁴².

Bovendien wordt op individueel niveau geschat dat de armste 50% van de wereldbevolking slechts 12% bijdraagt aan de wereldwijde uitstoot, maar 75% van de inkomensverliezen lijdt als gevolg van de klimaatverandering. De rijkste 10% zijn verantwoordelijk voor de helft van de emissies, maar wordt slechts blootgesteld aan 3% van het inkomensverlies. Anders gezegd: de financiële capaciteit van deze twee groepen om het hoofd te bieden aan klimaatgeweld is extreem ongelijk, aangezien de rijkste 10% bijna drie vierde van de rijkdom in de wereld bezit⁴³.

GRAFIEK 6 - MONDIALE ONGELIJKHEID OP HET VLAK VAN KOOLSTOF: VERLIEZEN VS. EMISSIES VS. FINANCIERINGS-CAPACITEIT

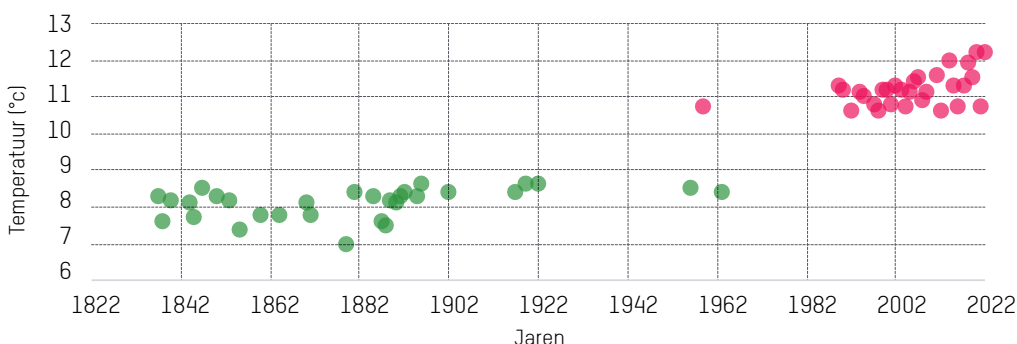
Bron: Chancel, L., Bothe, P., Voituriez, T. (2023) *Climate Inequality Report 2023, World Inequality Lab Study 2023/1*⁴⁴.
Duiding: Relatief inkomensverlies als gevolg van klimaatverandering, vergeleken met de uitstoot van broeikasgassen en het bezit van rijkdom.

Vanwege deze meervoudige ongelijkheden moeten de regeringen van de rijkste landen en grote bedrijven hun klimaatstrategieën bijsturen in de richting van doelstellingen voor een aanzienlijke en rechtvaardige vermindering van hun broeikasgasemissies tegen 2030. Ze moeten ook investeren in de klimaataanpassing in lage- en middeninkomenslanden en het gebruik van fossiele brandstoffen geleidelijk afbouwen, en er tegelijkertijd voor zorgen dat klimaatadaptatiemaatregelen om gemeenschappen in de meest kwetsbare landen te helpen overleven, gefinancierd worden via subsidies. Ze moeten ook financiële en technische hulp bieden aan deze landen en aan arme gemeenschappen die nu al economische en niet-economische schade en verliezen lijden omwille van de klimaatcrisis. Tot slot moeten we grootschalige investeringen in schone energie stimuleren en zorgen voor een eerlijke overgang naar koolstofarme banen die toegankelijk zijn voor gemarginaliseerde groepen, met name in de zorgeconomie, duurzame landbouw en hernieuwbare energie⁴⁵. In 2009 beloofden de geïndustrialiseerde landen om 100 miljard dollar per jaar aan klimaatfinanciering te verstrekken aan lage- en middeninkomenslanden tegen 2020, maar ze hebben deze belofte vandaag nog steeds niet ingelost⁴⁶.

3. De race naar een koolstofarme samenleving versnellen

En België heeft natuurlijk een speciale rol te spelen in dit globale plaatje. De directe gevolgen van de klimaatverandering worden steeds zichtbaarder. 2022 was het warmste jaar ooit, met een gemiddelde temperatuur van 12,2°C, een absoluut record sinds het begin van de temperatuurmetingen in 1833. De vorige records dateren slechts van 2020, 2018 en 2014⁴⁷. In steden zal de temperatuurstijging die gepaard gaat met het fenomeen hitte-eiland^p het aantal hittegolfdagen verhogen tot 41 per jaar⁴⁸. In de toekomst zal de temperatuurstijging dus nog groter zijn in bijvoorbeeld Brussel, Antwerpen of Luik. En vrouwen worden in het bijzonder blootgesteld aan dit risico, aangezien het sterftecijfer tijdens de hittegolven van 2022 in België zes keer hoger was voor vrouwen dan voor mannen⁴⁹.

GRAFIEK 7 - DE 30 WARMSTE/KOUDSTE JAREN (IN UKKEL SINDS 1833)

Bron: [Waargenomen veranderingen \(klimaat.be\)](https://www.klimaat.be)

Duiding: de 30 koudste jaren sinds 1833 worden in het blauw weergegeven, terwijl de 30 warmste jaren in rood worden weergegeven.

2022 was het op één na droogste jaar na 2018⁵⁰. Terwijl de hittegolven in 2020 en 2022 ongekend waren, is er ook een toename geweest in de frequentie van zware regenval, zoals geïllustreerd wordt door de dodelijke overstromingen die Wallonië troffen in de zomer van 2021⁵¹. Zware regenval in de winter en zware onweersbuien in de zomer zullen vaker voorkomen en heviger worden. Terwijl 10% van de Belgen te kampen heeft met voedselonze-kerheid, worden ook de boeren getroffen door de klimaatverandering. Overstromingen en droogtes bedreigen de toegang tot water, hebben gevolgen voor het vee, drogen de grond uit en verschroeien graslanden⁵². De stijging van de zeespiegel bedreigt ook België. De zeespiegel in Oostende is sinds 1950 meer dan 11 cm gestegen. Als het beleid ongewijzigd blijft, zal de zeespiegel tegen 2100 naar verwachting met 60 tot 90 cm stijgen. In dit scenario zou Antwerpen volledig onder water komen te staan. België is het op één na meest overstromingsgevoelige land in Europa (na Nederland) als gevolg van de stijgende zeespiegel⁵³. Dit illustreert dat landen niet alleen moeten investeren in het beperken van klimaatverandering, maar ook massaal moeten investeren in aanpassingsmaatregelen om de verwoestende gevolgen van klimaatverandering het hoofd te kunnen bieden. Een studie in opdracht van de **Nationale Klimaatcommissie** schatte de **totale sociaaleconomische kosten van klimaat-inactiviteit** in België (voornamelijk veroorzaakt door extreme hitte, droogte en overstromingen) op bijna **9,5 miljard euro/jaar**⁵⁴ of **ongeveer 2% van het Belgische bbp**^q. Maar de prijs van niets doen tegen klimaatverandering zal niet alleen financieel zijn: de prijs in mensenlevens

p De vorming van een soort kunstmatig microklimaat in de stad, met name gekoppeld aan het type grondgebruik.

q Gebaseerd op het bbp van 2019.

zal alleen maar toenemen en **het sterftecijfer als gevolg van de klimaatverandering zou in België binnen 25 jaar kunnen oplopen tot meer dan 900 doden per jaar**⁵⁵.

In alle gevallen zal het uitblijven van klimaatactie (of onvoldoende actie) meer kosten dan alle beperkende, preventieve of aanpassingsmaatregelen die vandaag nodig zijn. Volgens het IPCC is er wereldwijd genoeg kapitaal en liquiditeit om het investeringstekort op te vangen, maar er zijn nog steeds obstakels die het ombuigen van kapitaal naar klimaatactie in de weg staan⁵⁶.

b. Duurzaamheid en klimaat: grote bedrijven baden in de mist

In deze context moeten grote bedrijven zich inzetten voor het klimaat en massaal investeren in hun eigen transitie om hun koolstofvoetafdruk te verkleinen. De historische impact van de geïndustrialiseerde landen op het klimaat is ook deze van de grote bedrijven en multinationals, die hun ontwikkeling, groei en streven naar winst hebben gegrondvest op een onhoudbaar geworden model gebaseerd op het mateloze verbruik van fossiele brandstoffen.

Tegenwoordig erkennen de meeste grote bedrijven de noodzaak om actie te ondernemen tegen de klimaatverandering, op zijn minst in hun communicatie. Dit is het gevolg van wetenschappelijke waarschuwingen en klimaatbetogingen, die de nadruk hebben gelegd op de dringende noodzaak om productie- en consumptiepatronen te veranderen en hebben gewezen op de verantwoordelijkheid en historische inertie van de grootste vervuilers. Ook investeerders hebben gevraagd om een verandering in de manier waarop bedrijven duurzaamheidskwesities benaderen⁵⁷. De klimaatverandering brengt ook duidelijk financiële risico's met zich mee voor de toekomst. Zo heeft de beleggerscoalitie Climate Action 100+, die een beleggingsportefeuille van meer dan 54.000 miljard euro vertegenwoordigt, haar vergelijkende analyse van 159 grote bedrijven gepubliceerd. Ze stelde vast dat geen van hen zich had geëngageerd om zijn toekomstige investeringsuitgaven af te stemmen op de doelstelling om de temperatuurstijging te beperken tot 1,5°C⁵⁸. Steeds meer beleggers maken zich zorgen over het klimaat en bedrijven proberen op deze vraag in te spelen⁵⁹. Het wetgevingskader ontwikkelt zich onverbiddelijk (zij het te langzaam) in de richting van een kader voor de klimaatimpact van grote bedrijven. Als de politiek zich steeds meer gaat bezighouden met het klimaatbeheer en de emissietrajecten van grote bedrijven, wordt duidelijk dat de toekomst niet langer toebehoort aan bedrijven die hun activiteiten baseren op fossiele brandstoffen, en dat bedrijven die al investeren in hun transitie de bedrijven die nog niet op de duurzaamheidsstrein zitten achter zich zullen laten. Duurzaamheid zal dus een strategisch criterium worden bij de keuzes van beleggers. Maar duurzaamheid wordt ook een marketingcriterium, en grote bedrijven schuilen al snel onder de groene mantel van greenwashing⁶⁰. Hoewel grote bedrijven steeds meer klimaatdoelen stellen, tonen recente onderzoeken aan dat deze nog steeds ontoereikend zijn, en dat de wereldwijde uitstoot van bedrijven ons naar een wereld leidt waar het +2,7°C warmer is⁶⁰.

r Testaankoop (2023), Antwoord van expert: zijn je producten echt 'koolstofneutraal'? <https://www.test-aankoop.be/gezond/voeding/duurzaamheid-en-milieu-impact/antwoord-van-expert/carbon-neutral-claim>

Euronext heeft onlangs de **BEL ESG**^s-index gelanceerd. Het is de bedoeling om de meest duurzame bedrijven in de BEL20 en BEL Mid^t te identificeren met de hoogste scores voor milieu-, sociale en bestuurlijke (ESG) criteria^u. De doelstelling van deze nieuwe index is om beleggers aan te trekken die duurzaam willen beleggen. Een niet te verwaarlozen beperking van deze aanpak is echter dat bedrijven worden geselecteerd op basis van een geaggregeerde ESG-indicator, die een gemiddelde is van verschillende criteria die van nature zeer verschillend zijn. Zo zou een bedrijf met een lage *Milieuscore* in principe geselecteerd kunnen worden als het een goede *sociale* en/of *bestuurlijke score* heeft. Dit maakt het dus moeilijk om de prestaties van het bedrijf onder elk van de E-, S-, en G-pijlers te begrijpen. Het duurzaamheids criterium is niet het enige dat bepaalt of een bedrijf wel of niet wordt opgenomen in de **BEL ESG**, aangezien er ook criteria meespelen die gericht zijn op het selecteren van de grootste bedrijven en bedrijven met de grootste liquiditeit. Er wordt ook een selectie gemaakt op het niveau van de sectoren die in de index vertegenwoordigd zijn om de bedrijven met de beste scores in elke sector te behouden. Deze selectiefilters impliceren dat bedrijven met goede prestaties op het vlak van duurzaamheid (de vastgoedsector) uit de index worden geweerd, terwijl andere bedrijven die actief zijn in sectoren die niet erg compatibel zijn met een koolstofarme wereld (zoals staal of chemicaliën) wel worden opgenomen. Het is daarom belangrijk om te begrijpen dat, hoewel de **BEL ESG** bedrijven kan aanzetten tot deugdzamer gedrag, de index niet noodzakelijkerwijs de meest duurzame bedrijven in België weerspiegelt. De **BEL ESG** dient dus vooral om tegemoet te komen aan een vraag van beleggers, die steeds meer willen beleggen in duurzame activiteiten, en om deze beleggers de weg te wijzen naar bedrijven die zich inzetten om deze transitie te maken⁶¹. Aan de andere kant blijft het ambitieniveau van bedrijven om zich in te zetten voor de transitie betwistbaar. Tegen 2030 hebben twee bedrijven die niet in de index zijn opgenomen, **Umicore** en **VGP**, zich geëngageerd om hun indirecte emissies met respectievelijk 42%⁶² en 55%⁶³ te verminderen. **Proximus**, dat in de index is opgenomen, heeft zich ertoe verbonden om zijn indirecte emissies tegen 2030 met 60%⁶⁴ te verminderen. Andere bedrijven die zijn opgenomen in de index hebben daarentegen kleinere ambities. **Solvay** wil zijn indirecte emissies met 24%⁶⁵ verminderen tegen 2030 (vergeleken met 2018) en **Warehouses de Pauw** heeft geen specifieke doelstelling, maar vermeldt gewoon dat het koolstofneutraal wil zijn tegen 2050⁶⁶.

Naast het zuiver klimatologische criterium worden ESG-criteria verondersteld rekening te houden met sociale en milieucriteria. Deze index omvat ook staalproducent **Aperam**, die duurzaam staal produceert. Het bedrijf verbrandt houtskool op basis van eucalyptus in zijn hoogovens om zijn CO₂eq-uitstoot te verminderen. De eucalyptus die wordt gebruikt om deze steenkool te maken, wordt door **Aperam** gekweekt op plantages in de Cerrado in Brazilië. Maar dit 'groene' staal heeft een keerzijde. Eucalyptusplantages worden 'groene woestijnen' genoemd in Brazilië,⁶⁷ omdat ze een verlies aan biodiversiteit veroorzaken. Deze plantages veroorzaken ook waterschaarste⁶⁸ in een al kwetsbare regio van Brazilië en onteigening van land van lokale boeren⁶⁹. Deze plantages kunnen ook te kampen hebben met arbeidsproble-

s De bedrijven die geselecteerd werden voor de lancering van de nieuwe index zijn **Ackermans & Van Haaren, AB InBev, Aedifica, Aperam, Barco, Bekaert, Bpost, Cofinimmo, Elia, Fagron, GBL, KBC, Lotus, Proximus, Shurgard, Sofina, Solvay, Telenet, UCB en Warehouses De Pauw**.

t Deze index groepeerde de aandelen van bedrijven waarvan de marktkapitalisatie aanzienlijk, maar ontoereikend is om opgenomen te worden in de BEL20-index.

u Milieu-, sociale en bestuurlijke criteria worden steeds vaker gebruikt door bedrijven en beleggers over de hele wereld. Ze behelzen een breed scala kwesties en worden nu gezien als de nieuwe grens voor de ontwikkeling van een verantwoordelijker kapitalisme. Ze moeten echter met voorzichtigheid worden behandeld, omdat er geen uniforme/wereldwijde methodologie is om ze te definiëren. De indicatoren die bedrijven kiezen, kunnen dus leiden tot sociale en ecologische greenwashing. In de Europese Unie is een grootschalige hervorming van de indicatoren en de methodologie van niet-financiële rapporten aan de gang, die een wereldwijde benchmark zou kunnen worden. Het valt nog te bezien of deze normen ambitieus genoeg zullen zijn om een transformerend effect te hebben op het wereldwijde kapitalisme. De duurzaamheidscriteria moeten specifiek, meetbaar, haalbaar, realistisch en tijdsgebonden zijn, conform de beste internationale normen, en ze moeten concrete veranderingen aantonen.

men (waaronder soms dwangarbeid)⁷⁰. Hoewel we deze risico's niet rechtstreeks in verband kunnen brengen met Aperam, moet worden opgemerkt dat de toeleveringsketen van eucalyptus strenge inspanningen op het gebied van zorgplicht vereist om vrij te zijn van milieu-vertredingen en schade. Maar de BEL ESG omvat ook bedrijven die verantwoordelijk zijn voor zware vervuiling⁷¹ of bedrijven die investeren in andere activiteiten die valse klimaatoplossingen lijken te zijn, zoals diepzeemijnbouw⁷². De **BEL ESG** behelst dus bedrijven die, in meer of mindere mate, de noodzaak erkennen om hun praktijken en hun impact op het klimaat te veranderen. Maar deze bedrijven zijn niet noodzakelijk de meest voorbeeldige op het gebied van duurzaamheid, ondanks hun discours en verklaarde vastberadenheid.

Er zijn ook initiatieven die meer specifiek gericht zijn op klimaatdoelstellingen. In 2020 werd de **Belgian Alliance for Climate Action (BACA)**⁷³ gelanceerd. Dit initiatief van **The Shift**⁷⁴ en **WWF** brengt nu 103 organisaties samen die een jaarlijkse omzet van 51 miljard euro vertegenwoordigen. Het doel van deze alliantie is om de organisaties die lid zijn van de alliantie uit te nodigen om het voortouw te nemen op het gebied van klimaatactie door wetenschappelijk onderbouwde doelen te stellen, zoals gedefinieerd door het *Science Based Targets-initiatief (SBTi)*^y, en om te waarborgen dat de reductiedoelen op het vlak van de koolstofvoetafdruk van bedrijven zijn afgestemd op de wetenschappelijke trajecten om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C (of minder dan 2°C). Van de bedrijven die lid zijn van BACA, hebben 7 BEL20-bedrijven de vereiste SBTi-doelstellingen gevalideerd^w. Minder dan de helft van de BEL20-bedrijven zet zich in voor SBTi. Dit is zeker een stap in de goede richting voor deze bedrijven, aangezien dit betekent dat ze zich engageren om een deel van hun emissies op korte of middellange termijn (5 en 15 jaar) op een serieuze basis te verminderen, in overeenstemming met het Akkoord van Parijs. Aan de andere kant moet worden benadrukt dat deze certificering niet impliceert dat bedrijven hun transitieplan publiceren en de indicatoren beschikbaar stellen om hun voortgang te beoordelen. Ze beoordeelt dus niet of het bedrijf de nodige maatregelen treft om de doelen die het zichzelf gesteld heeft, te halen^x.

Sommige bedrijven zetten zich ook in om de intensiteit van hun emissies te verminderen. **AB InBev**⁷⁵ heeft bijvoorbeeld de CO₂eq-intensiteit van haar producten over de hele waardeketen met 21% verminderd^y. Het is wel goed nieuws dat een product minder CO₂ uitstoot, maar het is belangrijk om in gedachten te houden dat een lagere intensiteit niet noodzakelijkerwijs een lagere totale broeikasgasuitstoot betekent. Als de intensiteit afneemt, maar de productie van het bedrijf toeneemt, kunnen de emissies stabiel blijven of zelfs blijven stijgen. Volgens **C4F** hebben, buiten de banksector, **slechts vier van de onderzochte bedrijven^z hun koolstofintensiteit de afgelopen vijf jaar aanzienlijk verminderd**. Voor zes^{aa} van hen was het echter niet mogelijk om deze beoordeling uit te voeren omwille van een gebrek aan gegevens. Dit onderstreept het belang van volledige en transparante rapportage van alle CO₂eq-emissies die door de activiteiten van grote bedrijven worden gegenereerd, als we de vooruitgang die in de loop van de tijd wordt geboekt willen kunnen beoordelen en echte, meetbare emissiereductietrajecten willen kunnen vaststellen.

v Het *Science Based Targets-initiatief (SBTi)* definieert en bevordert praktijken voor emissiereductie en doelstellingen voor netto-nuluitstoot in overeenstemming met de klimaatwetenschap. Het biedt technische ondersteuning en gespecialiseerde hulpmiddelen aan bedrijven aan die op wetenschap gebaseerde doelen stellen in overeenstemming met de nieuwste wetenschappelijke gegevens over het klimaat. Het biedt ook een onafhankelijke beoordeling en validatie van de gestelde doelen.

w Het gaat om **Elia, Colruyt, Proximus, Solvay, UCB, Umicore** en **Cofinimmo**. **AB InBev**, dat geen lid is van BACA, heeft ook SBTi-doelen gesteld.

x Er moet worden opgemerkt dat SBTi niettemin voorbereidingen treft om middelen in te zetten voor het monitoren en controleren of de voortgang van bedrijven op schema ligt, maar op dit moment is er nog geen beoordeling van deze voortgang.

y Van 50,03 kg CO₂eq/hl in 2021 naar 47,29 kg CO₂eq/hl in 2022.

z **AB InBev, Umicore, Proximus, Elia Group**

aa **Colruyt, VGP, Warehouses De Pauw, Aedifica, Argenx** en **Cofinimmo**

3. De race naar een koolstofarme samenleving versnellen

Op de datum van publicatie van dit rapport lijkt klimaatgovernance nog steeds weinig aanwezig te zijn binnen de grote bedrijven die in het onderzoek zijn opgenomen. En als het al aanwezig is, blijft het over het algemeen oppervlakkig. **Zo hebben volgens C4F slechts vier^{ab} onderzochte BEL20-bedrijven (banksector uitgezonderd) de klimaatcomponent voldoende geïntegreerd in hun governance**, bv. door werknemers en managers een opleiding over klimaatverandering aan te bieden, door klimaatgerelateerde besluitvorming binnen het bedrijf te bevorderen en door op managementniveau financiële incentives in te voeren op basis van koolstofemissiereductie. Ten tweede geeft C4F aan dat **als een meerderheid van de bedrijven effectief middelen investeert in de ontwikkeling van koolstofarme technologieën, processen en infrastructuren, slechts drie van de geanalyseerde bedrijven^{ac} (banksector uitgezonderd) dit niet oppervlakkig doen.**

Vandaag zijn de klimaatverbintenissen van de grote bedrijven ongeregeld, ontbreekt een gemeenschappelijk kader en staat de deur open voor veel mogelijkheden voor 'greenwashing'. Hoewel de meeste grote bedrijven de noodzaak lijken in te zien om actie te ondernemen tegen klimaatverandering, zijn er maar weinig die ambitieuze plannen invoeren om hun koolstofvoetafdruk in lijn met de uitdagingen te verminderen. **In België heeft volgens het adviesbureau Oliver Wyman en Carbon Disclosure Project (CDP) slechts 3% van de grote bedrijven zich geëngageerd tot een emissietraject dat compatibel is met een opwarming van 1,5°C en tegelijkertijd een implementatieplan en geloofwaardige indicatoren geïmplementeerd om hun doelstelling te meten en te bereiken.** Op Europese schaal is dit slechts 5% van de grote bedrijven. En als we alleen kijken naar de bedrijven die *op zijn minst* een plan hebben uitgewerkt om hun koolstofvoetafdruk te verminderen, dan zien we dat zelfs met deze bescheidenere ambitie slechts 21% van de grote Belgische bedrijven hierbij betrokken is (onder het Europese gemiddelde van 30%, wat al erg laag is)⁷⁶.

Klimaatdoelstellingen aankondigen is niet hetzelfde als een echt plan hebben om ze te bereiken. Op wereldschaal wordt 80% van de uitstoot van broeikasgassen gedekt door beloftes van klimaatneutraliteit⁷⁷. Maar een kleine meerderheid van deze verbintenissen is gebaseerd op een serieus en transparant traject. Toch communiceren grote bedrijven snel over klimaat- en milieukwesties. Ze verwijzen regelmatig naar het Akkoord van Parijs en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) op hun websites, in hun jaarverslagen en in hun duurzaamheidsverslagen.

Door het ontbreken van duidelijke en bindende wetgeving of hiaten in de wetgeving is er geen voldoende formeel kader om grote bedrijven aan te moedigen in grote transitieplannen te investeren. Ze voeren daarom vrijwillige en zeer ongelijksoortige strategieën in om hun impact op het klimaat te verminderen. Maar, zoals de Verenigde Naties aangeven, moeten niet-staatelijke spelers vooral van vrijwillige initiatieven overstappen naar gereguleerde netto-nuluitstoot-criteria⁷⁸. Het falen van vrijwillige reductieverbintenissen door bedrijven en het groeiende aantal bedrijven dat voor de rechter wordt gedaagd vanwege greenwashing, inadequate klimaatplannen en schendingen van de mensenrechten vanwege hun impact op het klimaat, tonen aan dat de meest betrouwbare manier om de emissies van bedrijven te verminderen, is om bedrijven wettelijk verantwoordelijk te maken voor hun klimaatimpact⁷⁹. Van de onderzochte bedrijven rapporteert het biotechnologiebedrijf **Argenx** bijvoorbeeld geen van zijn scope 1-, 2- of 3-emissies, wat zorgwekkend is, omdat het rapporteren van alle emissies de allereerste stap is in het verminderen ervan. Als dit niet gebeurt, lopen klimaatplannen het risico niet geloofwaardig te zijn.

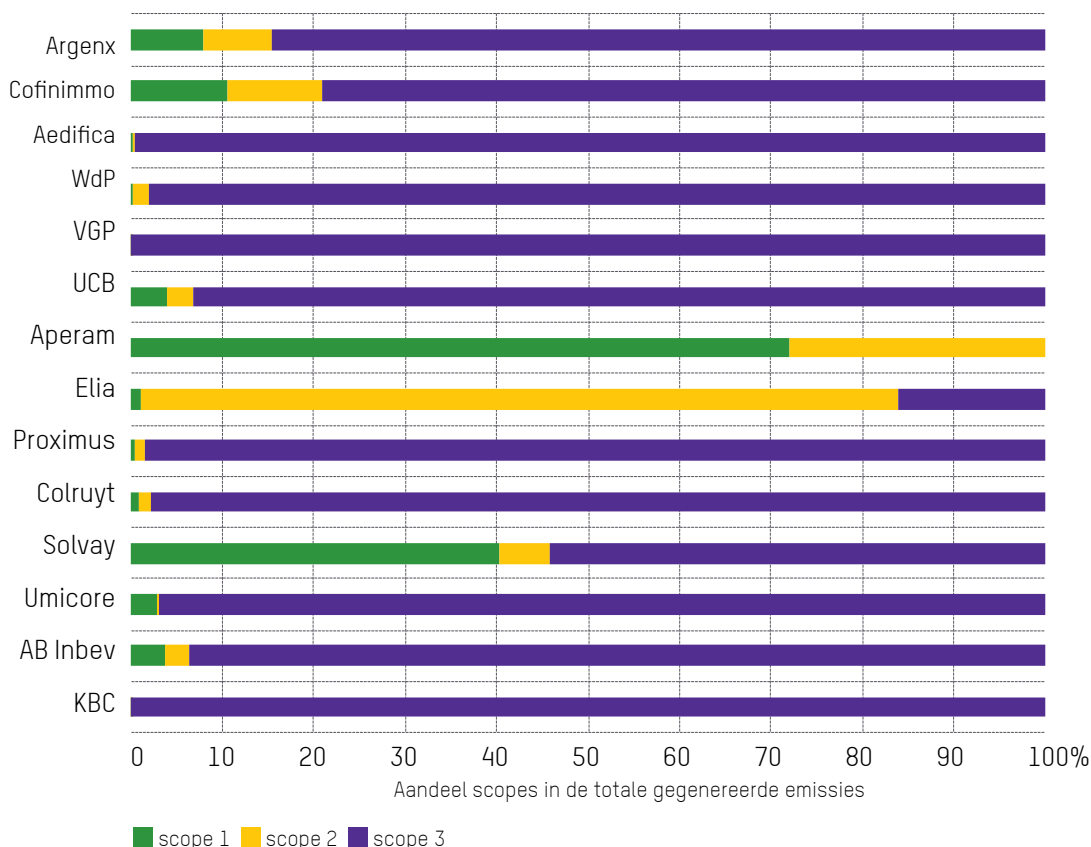
ab AB InBev, UCB, VGP en Cofinimmo

ac Solvay, Colruyt en Aperam

3. De race naar een koolstofarme samenleving versnellen

Zoals hierboven vermeld, moeten trajecten voor de vermindering van broeikasgasemissies voor grote bedrijven altijd scope 3 (indirecte emissies) omvatten. Als dit niet het geval is, blijft de werkelijke CO2-impact van de activiteiten verborgen achter de complexe keten van commerciële relaties. En de emissies die gepaard gaan met de extractie van grondstoffen van een product, het transport en de distributie downstream en upstream de waardeketen, het gebruik van een product en de verwijdering van afval blijven volledig onzichtbaar. De grootste koolstofimpact van olie voor oliemaatschappijen komt bijvoorbeeld niet van de manier waarop het wordt geproduceerd, maar van de manier waarop het wordt gebruikt (scope 3). Voor de helft van de onderzochte bedrijven vertegenwoordigen indirecte emissies meer dan 95% van hun totale emissies. Bedrijven die ook rekening houden met hun scope 3 kunnen de gevoelige punten van broeikasgassen binnen hun waardeketen identificeren en weloverwogen beslissingen nemen over hoe ze hun inspanningen op het gebied van decarbonisatie kunnen prioriteren. Zo kunnen ze klimaatstrategieën ontwikkelen en implementeren die een reële, kwantificeerbare en zichtbare bijdrage leveren aan de algemene reductiedoelstellingen. Het stelt hen ook in staat om te anticiperen op de overleving van hun eigen model in een wereld die onvermijdelijk moet afstappen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen.

GRAFIEK 8 - AANDEEL VAN SCOPE 1, 2 EN 3 IN GEGENEREERDE EMISSIES

Bron: CIA Database, Carbon4 Finance, 2023

c. Koolstofneutraliteit en koolstofcompensatie: niet erg schone oplossingen

Volgens het IPCC moet de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen uiterlijk in 2025 zijn piek bereiken als de mensheid de opwarming wil beperken tot minder dan 1,5°C. Daarna moet de wereldwijde uitstoot tegen 2030 met 48%, tegen 2035 met 65% en tegen 2050 met 99% zijn verminderd, om halverwege deze eeuw een netto-nuluitstoot te bereiken⁸⁰. Zoals we hebben gezien, zullen de intensiteit en de aard van de inspanningen die nodig zijn om de doelstelling te halen om de opwarming van de aarde te beperken tot minder dan 1,5°C niet voor alle grote bedrijven hetzelfde zijn. Sommige bedrijven zullen zich, gezien de sector waarin ze actief zijn, gemakkelijker kunnen aanpassen aan een koolstofarme wereld dan andere. Tal van grote bedrijven gebruiken dit argument om hun transitieprojecten te baseren op de koolstofneutraliteit en koolstofcompensatie van hun activiteiten.

Deze koolstofneutraliteit is gebaseerd op twee strategieën:

Enerzijds vertrouwen vervuilende sectoren op **de veronderstelling van grote sprongen op technologisch gebied** die nog niet bestaan of nog niet gemakkelijk beschikbaar zijn (duurzame brandstoffen, groene waterstof, koolstofvastleggingstechnologie).

En ten tweede is ze gebaseerd op de aankoop van koolstofkredieten. Een praktijk die bestaat uit het kopen van kredieten op basis van mitigatie-inspanningen die elders zijn geleverd, vaak in lage-inkomenlanden. **Compensatieprojecten** kunnen betrekking hebben op activiteiten die de uitstoot verminderen (zoals het financieren van infrastructuur voor hernieuwbare energie),^{ad} uitstoot voorkomen (zoals het behoud van bossen) of CO₂ opslaan in de atmosfeer, (zoals het planten van meer bomen). Bovendien specificeren zeer weinig entiteiten de voorwaarden waaronder compensaties worden gebruikt, zodat er een gebrek aan transparantie is. Meestal kopen bedrijven dus koolstofkredieten van tussenpersonen. Deze verhandelbare kredieten worden verkocht voor elk type inspanning voor beperking (directe emissiereducties, koolstofopslag of vermeden emissies) aan een koper die zijn eigen emissies niet vermindert en die zijn emissies eenvoudigweg compenseert door een verkoper te betalen om elders reducties of opslag te verkrijgen. Vanuit het standpunt van het wereldwijde koolstofbudget bieden compensaties dus geen absoluut voordeel in termen van emissiereductie. Het idee van compensatie wordt echter door sommige bedrijven gebruikt om te beweren dat ze geen impact op het klimaat hebben gehad, omdat de veroorzaakte uitstoot op de een of andere manier 'tenietgedaan' zou worden door de koolstofkredieten.

Bovendien zijn deze programma's landintensief en in strijd met de voedselproductie en -zekerheid. Volgens het IPCC kunnen ze leiden tot een stijging van de voedselprijzen met 80 % en de honger wereldwijd verergeren, terwijl de rijkste landen en grote bedrijven een schadelijke status quo kunnen handhaven⁸¹. Het concept is dus geen levensvatbare oplossing op grote schaal. Om bijvoorbeeld de koolstofuitstoot wereldwijd te elimineren om tegen 2050 'netto-nuluitstoot' te bereiken door landgebruik alleen, zou de aanplanting van minstens

^{ad} Er moet worden opgemerkt dat vermeden emissies geen netto verzachtend effect hebben op het wereldwijde koolstofbudget.

3. De race naar een koolstofarme samenleving versnellen

1,6 miljard hectare bos^{ae}, nodig zijn, gelijk aan vijf keer de grootte van India of meer dan al het akkerland op de planeet⁸². Over het algemeen specificeren doelstellingen voor netto-nuluitstoot (d.w.z. waarbij antropogene broeikasgasemissies in de atmosfeer worden gecompenseerd door antropogene verwijderingen over een bepaalde periode) echter niet in welke mate landen of bedrijven vertrouwen op compensatie om hun eigen doelstellingen te halen.

In theorie is netto-nuluitstoot een prijzenswaardig doel, en om de opwarming van de aarde te beperken tot minder dan 1,5°C is een combinatie van emissiereductie en -eliminatie nodig. Toch is het frappant om te zien wat de eenvoudige term 'netto' kan verbergen. Omdat 'nuluitstoot' en 'netto-nuluitstoot' niet hetzelfde betekenen. In veel gevallen zijn de doelstellingen voor 'netto-nuluitstoot' een oefening in greenwashing die genoeg neemt met status quo.

Men mag ook niet vergeten dat de algemene doelstelling voor wereldwijde decarbonisatie rekening houdt met historische emissies in de atmosfeer en dat het resterende koolstofbudget voor het beperken van de opwarming tot 1,5°C uiterst klein is. Koolstofputten^{af} moeten daarom in de eerste plaats worden gebruikt om broeikasgassen op te vangen die zich al in de atmosfeer bevinden en niet om nieuwe broeikasgassen op te vangen. Maar al te vaak hebben grote bedrijven koolstofneutraliteit benaderd als een manier om door te gaan met het genereren van broeikasgasemissies, of deze slechts licht te verminderen, terwijl ze de rest compenseren door projecten te financieren die CO₂ afvangen en opslaan. Het gaat om een nuloperatie die de uitstoot niet vermindert⁸³.

Deze strategie heeft ook systemische beperkingen en niet te verwaarlozen risico's:

- Zodra een bedrijf vindt dat het zijn emissies heeft gecompenseerd, is het van mening dat het probleem hem niet langer aangaat en zal het niet langer proberen bij te dragen aan het verminderen van de broeikasgasemissies⁸⁴. Het is gemakkelijk voor te stellen dat een bedrijf zijn koolstofemissies verdubbelt, deze compenseert en beweert koolstofneutraal te zijn. Deze houding is een groot probleem voor de wereldwijde doelstelling om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.
- Ten tweede blijkt dat de projecten die gebruikt worden om compensatiekredieten uit te geven problematisch zijn. Uit een onderzoek van *The Guardian* is gebleken dat 90% van de koolstofcompensatiekredieten die door de grootste certificeerder van koolstofkredieten worden uitgegeven, geen effect hebben op het klimaat⁸⁵. Bedrijven kopen deze koolstofkredieten, blijven vervuilen, maar compenseren niets. Deze vaststelling wordt versterkt door de ngo *Carbon Market Watch* die heeft aangetoond dat het moeilijk is

^{ae} Elke piste die de opwarming beperkt tot 1,5°C, zoals gedefinieerd door het IPCC, veronderstelt aanzienlijke koolstofopslagvolumes tussen de 5 en 40 Gt CO₂eq per jaar. De oppervlakte beschikbare grond is gewoonweg niet voldoende om de hoge marge van deze schatting op te slaan. Op dit moment bestaat gecultiveerde grond ongeveer 1,57 miljard hectare (1,4 miljard hectare akkerland en 0,2 miljard hectare blijvende gewassen). Voor de opslag van 40 Gt CO₂eq per jaar zou ongeveer 3,8 miljard hectare land nodig zijn, meer dan twee keer de totale oppervlakte land die momenteel in de wereld wordt verbouwd. Volgens het IPCC kunnen oplossingen voor koolstofopslag op het land (met name bebossing, herbebossing en bio-energie gecombineerd met koolstofafvang en -opslag (BECCS)) maximaal ongeveer 30 Gt CO₂eq per jaar afvangen. Maar hiervoor zou tot 1,62 miljard hectare nodig zijn en dat zou concurreren met de voedselproductie. Alleen al voor de BECCS, die volgens het IPCC het grootste mitigatiepotentieel heeft, zouden enorme stukken land nodig zijn. Het IPCC schat bijvoorbeeld dat BECCS 11 Gt CO₂eq per jaar zou kunnen elimineren, maar dit zou impliceren dat 380 tot 700 miljoen hectare akkerland moet worden gebruikt voor de productie van bio-energiegewassen. Land dat uitsluitend wordt gebruikt om koolstof op te slaan en dat waarschijnlijk zal concurreren met de voedselproductie, zou tot 1,62 miljard hectare kunnen beslaan, meer dan al het akkerland dat momenteel beschikbaar is. Voor meer informatie over 'netto-nuluitstoot'-klimaatdoelstellingen en hun implicaties voor land- en voedselgelijkheid. Voor een grondige analyse van de strategieën inzake 'netto-nuluitstoot' en hun implicaties voor, zie het rapport van Oxfam (2021), *Tightening the net. Net zero climate targets – implications for land and food equity* (<https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621205/bp-net-zero-land-food-equity-030821-en.pdf>)

^{af} Een systeem (bos, oceaan, enz.) dat op natuurlijke wijze een deel van de uitgestoten CO₂ absorbeert.

3. De race naar een koolstofarme samenleving versnellen

om in te schatten hoeveel van het geld dat aan tussenpersonen wordt betaald, daadwerkelijk naar klimaatprojecten gaat. 90% van de tussenpersonen en projectpromotors maakt de winst die ze maken op koolstofcompensatieprojecten niet bekend⁸⁶.

- Tot nu toe is de opslag van koolstof bijna uitsluitend gebaseerd op oplossingen die gebaseerd zijn op de natuur of op land. De explosieve toename van verbintenissen voor netto-nuluitstoot, waarvan er veel niet duidelijk en transparant zijn, zou kunnen leiden tot een sterke stijging van de vraag naar land, vooral in landen met een laag of gemiddeld inkomen, wat, als het niet vergezeld gaat van solide garanties, de landrechten en het recht op voedsel in gevaar zou kunnen brengen, vooral voor bevolkingsgroepen en gemeenschappen die voor hun levensonderhoud afhankelijk zijn van land⁸⁷.

De meeste grote bedrijven rekenen op groei van hun activiteiten in de komende jaren, een ambitie die onvermijdelijk vragen oproept over het vermogen van alle sectoren om koolstofarm te worden⁸⁸. Daarom zeggen de meeste bedrijven dat ze streven naar **koolstofneutraliteit** tegen 2030 of 2050.

Maar het idee van koolstofcompensatie en -neutraliteit voor individuele bedrijven is een valse oplossing. Ten eerste omdat de kwestie van koolstofneutraliteit een wereldwijde doelstelling is die niet kan worden gereduceerd tot een individuele doelstelling. Koolstofneutraliteit kan niet worden geclaimd op het niveau van een bepaalde speler, product of dienst. Decarbonisatie is inderdaad een planetaire doelstelling aangezien het een wereldwijd evenwicht vereist tussen antropogene CO₂-uitstoot en -absorptie om elk jaar evenveel CO₂ uit de atmosfeer te verwijderen dan de mens uitstoot en om het proces van CO₂-accumulatie te stoppen. Bovendien overschrijden de huidige antropogene emissies de wereldwijd beschikbare hoeveelheid 'compensatie' ruimschoots⁸⁹.

Om wereldwijde koolstofneutraliteit te bereiken, moeten we dus een echte vermindering van CO₂-emissies in gang zetten⁹⁰. Om bijvoorbeeld de opwarming van de aarde te beperken tot minder dan 1,5°C en onomkeerbare schade door klimaatverandering te voorkomen, zou Europa zijn koolstofuitstoot tegen 2030 met 73% moeten verminderen ten opzichte van het niveau van 2010, waarbij de grootste vervuilers het meest zouden moeten bezuinigen⁸⁹. Nu veel klimaatactieplannen van bedrijven ontoereikend zijn⁹¹, heeft secretaris-generaal van de VN, Antonio Guterres, een panel van experts op hoog niveau bijeengeroepen om te onderzoeken wat een geldige netto-nuluitstoot-doelstelling is. Het SBTi heeft ook richtlijnen gepubliceerd over de netto-nuluitstoot-doelstellingen, die bepalen dat 90 tot 95% van de uitstoot moet worden geëlimineerd voordat compensatie kan worden toegekend om aanspraak te kunnen maken op echte koolstofneutraliteit. Bedrijven moeten dus eerst op koers liggen om een geloofwaardige reductie van 95% van hun emissies te bereiken, en pas daarna kunnen ze overgaan tot het compenseren van hun resterende broeikasgasemissies. Dit beleid verdient de voorkeur. Het heeft geen zin voor een bedrijf dat evolueert in een geglobaliseerde en onderling verbonden economie om te beweren dat het individueel koolstofneutraal is. Aan de andere kant kan elk bedrijf zijn bijdrage aan de wereldwijde en collectieve doelstelling van decarbonisatie valoriseren⁹².

ag CAN Europe heeft berekend dat op basis van een billijkheidsbenadering per hoofd van de bevolking ('per capita equity approach'), de EU haar emissies in 2030 met 73% moet hebben verminderd ten opzichte van 1990.

Bron: CAN Europe (2023), *Civil society shows Europe's way to climate neutrality by 2040*
<https://caneurope.org/civil-society-europe-climate-neutrality-2040-scenario/>

KADER 2 EUROPESE MARKTEN VOOR VERVUILINGSRECHTEN

Om tegemoet te komen aan de noodzaak om de uitstoot van broeikasgassen door de meest vervuilende sectoren te verminderen, heeft de Europese Unie geopteerd voor de koolstofmarkt. Het Emissiehandelssysteem⁹³ (Emissions Trading System – ETS) is de Europese koolstofmarkt waarop zo'n 10.000 industriële installaties in heel Europa actief zijn. Het ETS dekt 40% van de broeikasgasuitstoot in Europa. De algemene logica is eenvoudig: er wordt een plafond vastgesteld voor het totale niveau van bepaalde broeikasgassen die mogen worden uitgestoten door de installaties die onder het systeem vallen, en dit plafond wordt jaarlijks verlaagd. Door een absoluut emissieplafond in te stellen en emissierechten toe te wijzen, creëert men een beperkte hulpbron die ook een economische waarde heeft. Een emissierecht vertegenwoordigt het recht om één ton CO₂ uit te stoten. Aan het einde van elk jaar moet elk bedrijf een voldoende aantal emissierechten inleveren om al zijn emissies te dekken, of het moet boetes betalen. Een bedrijf dat zijn uitstoot heeft verminderd, kan de overtollige emissierechten houden om in zijn toekomstige behoeftes te voorzien of ze verkopen aan een ander bedrijf dat ze nodig heeft. Als een bedrijf meer emissierechten heeft gebruikt dan het bezit, moet het extra rechten op de markt kopen van bedrijven die hun rechten nog niet hebben opgebruikt.

Een deel van de emissierechten wordt gratis toegewezen aan bepaalde exploitanten van installaties, terwijl andere worden geveild. De handel in emissierechten werkt zoals elke volwassen markt, maar lijdt onder een aanzienlijk overschot aan rechten in verhouding tot de vraag, waardoor de prijs van de rechten jarenlang erg laag is gebleven. Het overschot aan emissierechten in het systeem werd veroorzaakt door een daling van de productie – en dus van de emissies – als gevolg van de financiële crisis (rond 2008), maar ook door het te grote aantal gratis emissierechten uitgegeven door de Europese autoriteiten⁹⁴. Gratis emissierechten werden aanvankelijk ingevoerd om de zogenaamde 'koolstoflekken' te voorkomen, d.w.z. de verplaatsing van koolstofintensieve industrieën naar rechtsgebieden met minder strenge milieueisen.

Volgens de ngo *Carbon Market Watch* heeft het overschot aan emissierechten, vooral gevoed door de toekenning van gratis emissierechten, verschillende sectoren in Europa in staat gesteld om tussen 2008 en 2019 winsten van 30 tot 50 miljard euro te maken door hun teveel aan toegekende rechten door te verkopen. In België waren de belangrijkste begunstigden van dit systeem in deze periode **ArcelorMittal, Total, Exxon Mobil en de cementfabriek CBR**, die een extra winst van meer dan 1 miljard euro maakten dankzij de koolstofmarkt⁹⁵. Volgens de Europese Rekenkamer vertraagde het overschot aan emissierechten ook de decarbonisatie van sectoren met hoge koolstofemissies⁹⁶.

Om koolstoflekken te voorkomen en een einde te maken aan het onsuccesvolle systeem van gratis emissierechten, is de Europese Unie overeengekomen om een Mechanisme voor koolstofcorrectie aan de grens⁹⁷ (Carbon Border Adjustment Mechanism – CBAM) van de Europese Unie op te zetten. Dit mechanisme is ontworpen om geïmporteerde producten uit bepaalde industriële sectoren (ijzer en staal, cement, meststoffen, aluminium, elektriciteitsproductie, waterstof, enz.) die niet voldoen aan de Europese milieunormen te straffen. De importeurs zouden emissiecertificaten moeten kopen die overeenkomen met de hoeveelheid broeikasgassen die wordt uitgestoten bij de productie van geïmporteerde producten. Het verklaarde doel van dit mechanisme voor koolstofcorrectie is om de Europese producenten te beschermen tegen milieudumping, en om derde landen aan te moedigen om duurzamere productie- en consumptiecriteria aan te nemen⁹⁸. Het probleem is echter dat het gratis toewijzingsstelsel tot 2034 naast de CBAM zal blijven bestaan, en dat de armste landen ook dit tarief zullen moeten betalen, ook al worden zij het hardst getroffen door de klimaatcrisis en is het risico van koolstoflekkage naar deze landen erg klein⁹⁹.

4. ECOLOGISCHE REGULERING DOOR DE STAAT IS NOODZAKELIJK

a. Wie moet de factuur betalen? Van het belang van de aandeelhouder naar het algemeen belang

Kortetermijnbeleid dat de voorkeur geeft aan winstbejag tot elke prijs en economische ontwikkeling zonder rekening te houden met de natuur, alles wat leeft, het klimaat en de biodiversiteit, heeft tot de huidige situatie geleid. Vandaag is dit nog steeds een van de grootste obstakels voor de ecologische overgang. Zowel wat betreft politieke besluitvorming als corporate governance. Profiterend van verschillende crisissen, en in het bijzonder de explosie van de energieprijzen, hebben de grote oliemaatschappijen kolossale overwinsten gegenereerd. Ze hebben hun winst in 2022 meer dan verdubbeld tot 219 miljard dollar¹⁰⁰. Tegelijkertijd bedroegen de dividenden die aan aandeelhouders van olie- en gasproducten werden uitgekeerd 151,8 miljard dollar volgens **Janus Henderson Investors**¹⁰¹. Dit komt overeen met 32% van de wereldwijde investeringen in hernieuwbare energie in 2022^{ah}. Bovendien zijn er aanwijzingen dat er tegen de achtergrond van meerdere crisissen ook buiten de energiesector recordwinsten en -dividenden werden gerealiseerd¹⁰².

Dus desondanks de dringende noodzaak aan ingrijpende veranderingen in productie- en consumptiepatronen, blijven aandeelhouderschappen voorrang krijgen op het algemeen belang. De transformatie van ons economisch model, die enorme investeringen vereist, is niet alleen noodzakelijk voor de maatschappij als geheel, maar ook voor de bedrijven zelf. In een wereld die het decarbonisatieproces moet aanvatten of opdrijven worden bepaalde economische activiteiten bedreigd en zullen ze waarschijnlijk verdwijnen. **Het Internationaal Energieagentschap (IEA)** heeft bijvoorbeeld gewaarschuwd dat de wereld moet stoppen met alle nieuwe gas- en olieprojecten als ze enige kans wil maken om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C¹⁰³. De winning van fossiele brandstoffen is een activiteit die zal moeten verdwijnen. Maar andere sectoren waarvan de activiteiten sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, met name in de industrie, zullen hun praktijken radicaal moeten omgooien en moeten toewerken naar meer matigheid en het beëindigen van hun meest vervuilende activiteiten. Een verantwoordelijk management dat zich bezighoudt met de ecologische transitie moet daarom vanaf nu alle risico's identificeren en anticiperen die samenhangen met de decarbonisatie van de economie en die de activiteiten van het bedrijf zullen beïnvloeden.

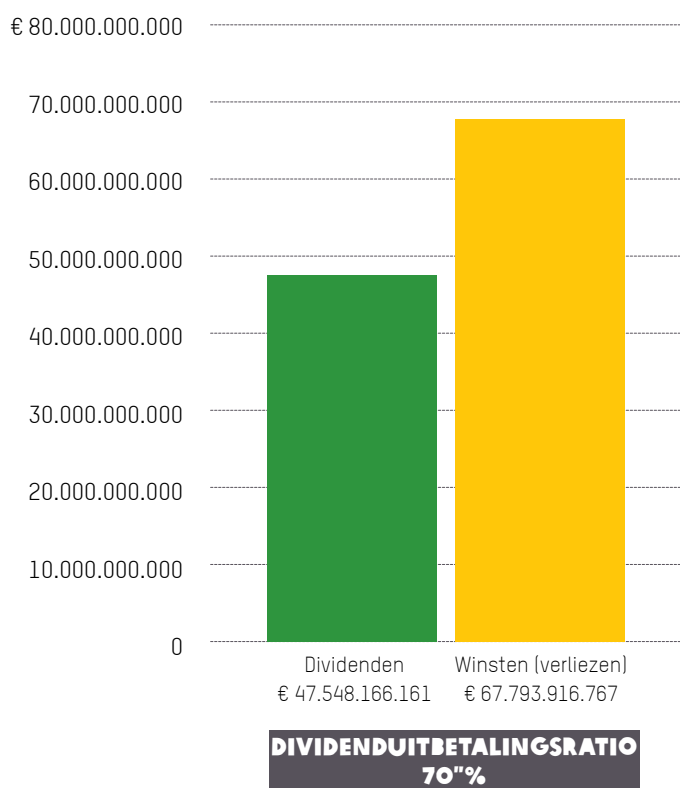
ah Het IEA geeft aan dat er 472 miljard dollar werd geïnvesteerd in hernieuwbare energie in 2022. $(151,8/472) * 100$ is gelijk aan 32,2%.
Bron: IEA, **World Energy Investment 2022. Overzicht en belangrijkste bevindingen**
<https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2022/overview-and-key-findings>

4. Ecologische regulering door de staat is noodzakelijk

Als de activiteiten van een bedrijf bijzonder afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, en bijgevolg veel broeikasgassen genereren, dan is het bedrijfsmodel niet compatibel met de voorspellingen van het IEA en zullen er radicale veranderingen en aanzienlijke investeringen nodig zijn als het bedrijf wil overleven. Anders zal het bedrijf verdwijnen, voorbijgestreefd door sectoren die erin geslaagd zijn om de overgang wel te maken.

In België wint de dividendstrategie ook terrein. Zoals grafiek 7 laat zien, hebben BEL20-bedrijven in de periode van 2016 tot 2021 meer dan 47,5 miljard euro aan dividenden uitgekeerd aan hun aandeelhouders, of 70% van hun winst^{ai}.

GRAFIEK 9 - DIVIDENDUITBETALINGSRATIO 2016-2021 (BEL 20 – SAMENGEVOEGDE GEGEVENS)

Bron: Afim-A database

Duiding: Tussen 2016 en 2021 genereerden de 16 in 2022 genoteerde BEL20-bedrijven en hun belangrijkste dochterondernemingen, waarvoor gegevens beschikbaar zijn via de financiële analysesoftware Afim-A, een winst van 67,8 miljard euro en betaalden ze 47,5 miljard euro aan dividenden uit. Dit betekent dat het equivalent van 70% van de bedrijfswinsten voor de periode 2016-2021 uitbetaald is in de vorm van dividenden..

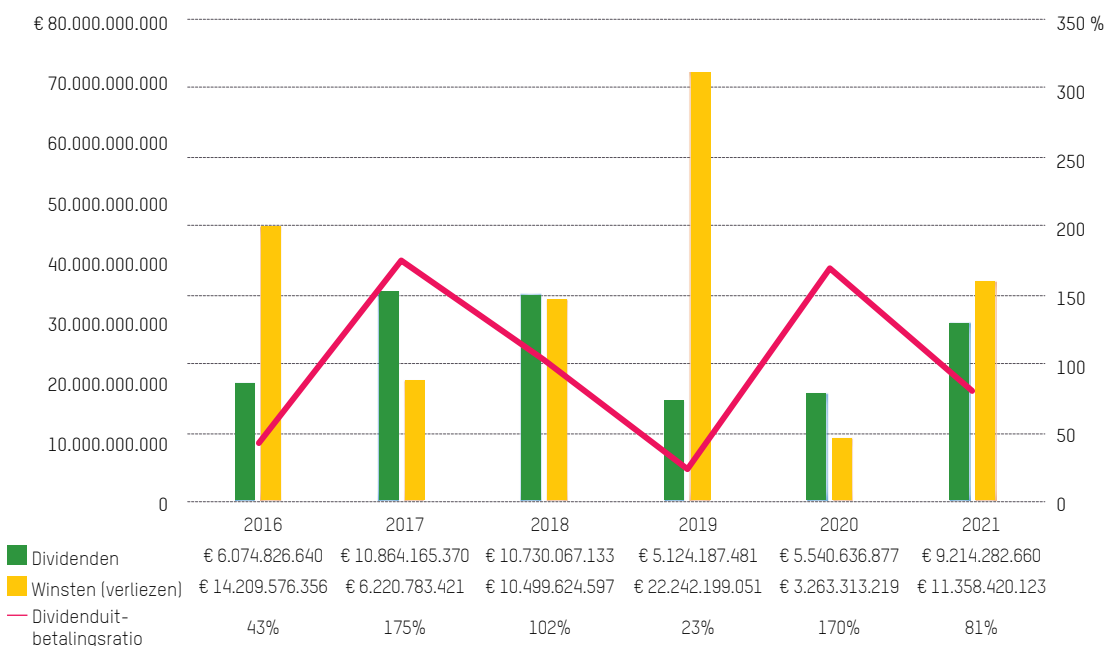
Deze trend kan verklaard worden door meerdere factoren, waaronder de druk van de aandeelhouders op bedrijven om steeds hogere rendementen te behalen en het toenemende aandeel van het loon van leidinggevenden dat geïndexeerd is aan beurscriteria, wat een financiële prikkel geeft om de korte termijn te verkiezen boven de lange termijn¹⁰⁴.

ai Dit zijn de dividenden uitgekeerd door 17 BEL20-bedrijven en hun belangrijkste dochterondernemingen waarvoor gegevens beschikbaar zijn via de financiële analysesoftware Afim-A.

4. Ecologische regulering door de staat is noodzakelijk

Dit kortetermijnbeleid van de grote bedrijven wordt perfect geïllustreerd door grafiek 10. Als we kijken naar de dividenduitkeringen per jaar tussen 2016 en 2021, dan stellen we vast dat in de helft van de periode de bedrijven meer dividend hebben uitgekeerd dan ze winst hebben gemaakt. Dit was het geval in 2020, toen BEL20-bedrijven, ondanks het feit dat ze minder winst maakten dan de vorige jaren omwille van de COVID-19-pandemie, dividenden hebben uitgekeerd ter waarde van 170% van de jaarwinst^{aj}. Grote bedrijven gebruiken regelmatig hun reserves of gaan schulden aan om hun aandeelhouders te betalen. Over het algemeen betaalden bedrijven tijdens de pandemie dus meer dividenden uit dan dat ze winst maakten¹⁰⁵. Ook in 2017 betaalden de BEL20-bedrijven meer dividenden uit dan dat ze winst maakten, met een uitbetalingspercentage van 175%. In 2018 bedroeg het uitbetalingspercentage 102%.

GRAFIEK 10 - JAARLIJKSE DIVIDENDUITBETALINGSRATIO 2016-2021

Bron: Afín-A database

Duiding: De linker-as toont dividenden en winsten in euro's. De rechter-as toont de dividenduitbetalingsratio als percentage, d.w.z. de verhouding tussen de dividenden die een bedrijf uitkeert en de winst die in een bepaald jaar wordt gemaakt. De jaren tonen de uitgekeerde dividenden en gemaakte winsten voor elk jaar tussen 2016 en 2021 voor de 16 BEL20-bedrijven die in 2022 genoteerd zijn en hun belangrijkste dochterondernemingen waarvoor de financiële analyse-software Afín-A gegevens levert. In 2019 bijvoorbeeld, een recordjaar qua winst, betaalden BEL20-bedrijven 23% van hun winst uit in de vorm van dividenden. In 2020, het jaar van COVID-19, betaalden BEL20-bedrijven het equivalent van 175% van hun winst uit aan hun aandeelhouders in de vorm van dividenden.

Als de kosten van de overgang hoog zijn, zoals we hebben gezien, zullen de kosten van niets doen nog hoger zijn. De grote groepen hebben echter ook de menselijke en financiële middelen om de noodzakelijke transformatie uit te voeren. Elk jaar genereren BEL20-bedrijven voldoende marges om hun eigen vermogen aan te spreken om hun aandeelhouders te betalen, ten koste van investeringen¹⁰⁶. Het is dus een keuze om de voorkeur te geven aan korte termijn en winst in plaats van aan de lange termijn.

Een analyse door het **CDP** van de 900 grootste bedrijven in Europa schatte de behoefte aan investeringen in de transitie alleen al in 2019 in op 125 miljard euro¹⁰⁷. Volgens het **CDP** zou-

aj Een bedrijf kan hogere dividenden uitkeren dan zijn jaarlijkse winst als het zijn geaccumuleerde winstreserves aanspreekt. Dit betekent dat het bedrijf winsten uit voorgaande jaren gebruikt om hogere dividenden uit te betalen dan het in het huidige jaar heeft gegenereerd.

4. Ecologische regulering door de staat is noodzakelijk

den de grote Europese bedrijven hun investering in de ecologische transitie *ten minste* moeten verdubbelen als ze de Europese broeikasgasreductiedoelstellingen willen halen, die nu al ontoereikend blijken te zijn^{ak}. Volgens het IPCC zijn de gemodelleerde gemiddelde jaarlijkse investeringsbehoeften voor de beperking van de klimaatverandering voor de periode van 2020-2030 in scenario's die de opwarming beperken tot 2°C of 1,5°C drie tot zes keer groter dan de huidige niveaus, en zullen de totale investeringen in beperking (publiek, privaat, nationaal en internationaal) naar verwachting in alle sectoren toenemen. Uit een onderzoek dat **EY** in 2020 voor de Europese Commissie uitvoerde, bleek echter dat Europese bedrijven het deel van hun inkomsten dat naar aandeelhouders gaat, verviervoudigd hadden, terwijl ze bezuinigden op investeringen¹⁰⁸.

Het uitkeren van hoge dividenden aan aandeelhouders dient om beleggers aan te trekken en om de aandelenkoersen hoog te houden. Dit leidt ertoe dat grote bedrijven hun inspanningen richten op het maximaliseren van kortetermijnwinsten. Maar een hoge dividenduitbetalingsratio kan leiden tot de vermindering van de beschikbare middelen binnen bedrijven, terwijl investeringen in het klimaat door particuliere spelers momenteel grotendeels ontoereikend zijn. De focus op winstmaximalisatie op korte termijn belemmert de klimaattransitie door bedrijven hun investeringen in de koolstofarme transitie van hun activiteiten te ontnemen, en dat op een moment dat de centrale rol van de privésector in het bereiken van de doelstellingen van het Akkoord van Parijs algemeen erkend wordt en de noodzakelijke investeringen hoog zijn. Bedrijven met een cultuur van sociale en milieuverantwoordelijkheid die vandaag de dag aanzienlijke middelen investeren in hun eigen overgang, zullen op lange termijn winstgevender zijn, omdat hun betrokkenheid bij de ecologische transitie hen duurzame concurrentievoordelen oplevert.

Volgens de VN zal het verdwijnen van bepaalde activiteiten als gevolg van de decarbonisatie van de economie en de transformatie van het productiemodel een impact hebben op tientallen miljoenen banen¹⁰⁹. Grote bedrijven moeten niet alleen investeren in hun eigen transitie, maar moeten ook koste wat het kost anticiperen op en plannen voor ondersteuning in de transitieberoepen. Volgens projecties van het adviesbureau Climact en het Federaal Planbureau, zal de ecologische transitie 80.000 nieuwe banen creëren in België tegen 2030¹¹⁰. Er moeten banen worden ingevuld die niet zijn voorbehouden aan een hoogopgeleide elite, maar aan de minder bevoorrechte sociale klassen en de middenklasse. Bovendien zouden de banen die gegenereerd worden door onder andere de markt voor hernieuwbare energie, de transportsector en de woningsector deel uitmaken van een lokale economie en niet verplaatsbaar zijn¹¹¹.

Deze eisen aan bedrijven om rekening te houden met milieukwesties betreffen beleggers (individuele aandeelhouders, beleggingsfondsen, banken), die meer belang hechten aan de klimaatimpact van hun financiering, maar ook werknemers, die steeds meer een onevenwicht ervaren tussen hun werk en hun eigen ethische waarden¹¹² en die op zoek zijn naar een baan die meer in overeenstemming is met deze waarden¹¹³. Deze eisen hebben ook betrekking op consumenten, die verwachten dat grote bedrijven hun steentje bijdragen aan de transitie. Consumenten streven naar milieuvriendelijkere producten en diensten op alle gebieden (hernieuwbare energie, schonere transportmiddelen, minder verpakkingen om afval te verminderen, enz.).¹¹⁴ Een ander pad is dus mogelijk om een eerlijke en duurzame transformatie van onze samenleving te bewerkstelligen. Maar het kortetermijndenken van aandeelhouders vertraagt het ondernemen van actie.

ak CAN Europe heeft berekend dat op basis van een billijkheidsbenadering per hoofd van de bevolking ('per capita equity approach'), de EU haar emissies in 2030 met 73% moet hebben vermindert ten opzichte van 1990. Bron: <https://caneurope.org/civil-society-europe-climate-neutrality-2040-scenario/>

b. Het klimaat centraal stellen in het ondernemingsproject: voor een wet op zorgplicht die mensenrechten, het milieu en het klimaat omvat

Het feit dat de **BEL20** zich ontwikkelt binnen een zeer koolstofintensieve wereldeconomie is niets nieuws, en is het geval voor alle grote bedrijven in andere landen over de hele wereld¹¹⁵. Maar dat verandert niets aan het feit dat, in vergelijking met kleinere bedrijven en individú's, grote groepen meer slagkracht, macht, financiële capaciteit en invloed hebben om hun bedrijfsmodel aan te passen en een beslissende impact te hebben op hun totale bijdrage aan de strijd tegen de opwarming van de aarde. Vanwege de middelen die zij tot hun beschikking hebben en de centrale positie die zij in de waardeketen innemen, hebben grote bedrijven ook het vermogen om veranderingen in de bedrijfsmodellen van hun leveranciers, klanten, investeerders, enz. teweeg te brengen en te vergemakkelijken. De verbintenissen die momenteel op tafel liggen, zijn echter ontoereikend.

Volgens een enquête uit 2022 is **75% van de Belgen voorstander van een wet op de zorgplicht**, die bedrijven wettelijk zou verplichten om aan te tonen dat ze de nodige maatregelen hebben getroffen om ervoor te zorgen dat al hun onderaannemers, ook die in het buitenland, de mensenrechten en het milieu respecteren¹¹⁶. Volgens een enquête over de perceptie van rechtvaardigheid op het vlak van transitie die in hetzelfde jaar werd uitgevoerd, vond 53% van de Belgen dat de privésector en de industrie niet genoeg deden om een rechtvaardige, groene overgang te garanderen¹¹⁷. En uit een nieuwe enquête in 2023 bleek dat 80% van de Belgen er voorstander van is om in de voorgestelde Europese zorgplichtrichtlijn een verplichting op te nemen voor bedrijven die in de EU actief zijn om maatregelen te nemen om hun uitstoot van broeikasgassen te verminderen¹¹⁸.

Op 5 januari 2023 ging de **Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)**¹¹⁹, die betrekking heeft op informatie over de duurzame ontwikkeling van bedrijven, van kracht. Op het moment dat dit rapport wordt geschreven, wordt de richtlijn omgezet in Belgisch recht. Deze Europese richtlijn moderniseert en versterkt de regels voor de sociale en milieu-informatie die bedrijven moeten publiceren. Zoals we hebben gezien, is de publicatie van informatie door bedrijven over hun eigen klimaatimpact een essentieel element bij het vaststellen en evalueren van serieuze broeikasgasreductietrajecten. Een uitgebreider aantal grote bedrijven, evenals beursgenoteerde kmo's, zullen binnen het toepassingsgebied van deze richtlijn vallen (in totaal ongeveer 50.000 bedrijven). Het type informatie dat gerapporteerd moet worden, wordt ook uitgebreid en duidelijker gedefinieerd, om de vergelijkbaarheid te verbeteren. De bedrijven die onderworpen zijn aan de **CSRD** zullen over hun activiteiten moeten rapporteren, in overeenstemming met de gemeenschappelijke Europese normen voor duurzaamheidsrapportage (**ESRS**^{a1}). De ESRS-normen zullen een gemeenschappelijk Europees kader bieden voor de bekendmaking van niet-financiële informatie door bedrijven.

De EFRAG^{am} (European Financial Reporting Advisory Group), een onafhankelijk orgaan met meerdere belanghebbenden, is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de ESRS-normen. Het voorstel van de **EFRAG**¹²⁰ wordt momenteel bestudeerd door de Europese Commissie en de lidstaten. De definitieve normen zouden midden 2023 moeten worden aangenomen. Uit een beoordeling van de ontwerpnormen op het moment dat dit rapport wordt geschreven, blijkt dat deze eisen bevatten met betrekking tot rapporten over de klimaatimpact van bedrijven. Men moet erkennen dat het voorstel de verdienste heeft het ambitieniveau op vlak van de openbaarmaking van informatie te verhogen, voor ten minste drie aspecten¹²¹:

al *European Sustainability Reporting Standards*
am *European Financial Reporting Advisory Group*

4. Ecologische regulering door de staat is noodzakelijk

- 1) De ESRS biedt een gemeenschappelijk systeem voor rapportage over alle ESG-onderwerpen. Dit vermindert het risico op greenwashing aanzienlijk:
- 2) Informatie over beperking van de klimaatverandering en de aanpassing aan de gevolgen ervan omvat emissies van scope 1, 2 en 3 en is verplicht. Dit geeft toegang tot informatie over de reële koolstofvoetafdruk van een groot deel van de economie. In de transportsector bijvoorbeeld zijn scope 3-emissies goed voor meer dan 90% van de totale emissies en deze worden zelden gerapporteerd. Het voorstel sluit ook compensaties, koolstofkredieten en koolstofverwijdering uit van de klimaatdoelstellingen van het bedrijf;
- 3) Levenscyclusanalyse (LCA^{an}) wordt bevestigd als de hoeksteen van de beoordeling van milieuduurzaamheid in de EU.

Maar terwijl klimaatcriteria essentieel zijn, is de **CSRD**-richtlijn minder ambitieus als het gaat om sociale en milieucriteria. Ook bestaat het risico dat de rapportage van ESG-criteria wordt gezien als een verplichting voor de betrokken bedrijven in plaats van een echte kans om praktijken te veranderen¹²². De **EFRAG**, een groep die uit meerdere partijen bestaat, staat ook bloot aan hevige politieke druk en gelobby van grote bedrijven. Er bestaat enige vrees dat het EFRAG-voorstel (dat al een compromis is) nog verder zal worden afgezwakt voordat de Europese Commissie het aanneemt. Zoals we echter hebben gezien, is de behoefte aan een duidelijk, verenigd en samenhangend kader voor het verzamelen van informatie over de praktijken en impact van grote bedrijven essentieel, als we willen weten in welke richting en met welke intensiteit inspanningen op het gebied van de duurzaamheid van praktijken moeten worden gericht.

Moeten we dan niet, naast eenvoudige rapportage, grote bedrijven dwingen om actie te ondernemen om hun praktijken ten gunste van het klimaat te veranderen? De **Corporate Sustainable Due Diligence Directive (CSDDD)**¹²³ is een Europese richtlijn die momenteel wordt opgesteld om due diligence op het gebied van mensenrechten en milieu (*Human rights and environmental Due Diligence*) in te voeren voor bedrijven. De doelstelling van de voorgestelde richtlijn is om een duurzaam en verantwoord gedrag van bedrijven aan te moedigen en om mensenrechten en milieuoverwegingen in hun activiteiten en bestuur te verankeren. De nieuwe regels moeten ervoor zorgen dat bedrijven de negatieve gevolgen van hun acties aanpakken, ook in hun waardeketens binnen en buiten Europa. Deze richtlijn zou een zorgplicht voor bedrijven vastleggen, waarvan de belangrijkste elementen zouden bestaan uit het identificeren, stoppen, voorkomen, beperken en verantwoorden van de negatieve impact op de mensenrechten en het milieu in de activiteiten van het bedrijf zelf, zijn dochterondernemingen en zijn waardeketen. Daarnaast zouden bepaalde grote bedrijven een plan moeten hebben om ervoor te zorgen dat hun bedrijfsstrategie compatibel is met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5°C in overeenstemming met het Akkoord van Parijs. De nieuwe regels zouden worden gehandhaafd door middel van administratief toezicht, maar ook door middel van wettelijke aansprakelijkheid¹²⁴, waardoor bedrijven wettelijk verantwoordelijk zouden zijn voor hun negatieve impact.

an Levenscyclusanalyse is een tool voor de globale beoordeling van milieu-impact, waarbij verschillende criteria in aanmerking worden genomen. Deze gestandaardiseerde methode wordt gebruikt om de kwantificeerbare effecten van producten of diensten op het milieu te meten. De levenscyclusanalyse inventariseert en kwantificeert de fysieke stromen van materialen en energie die gepaard gaan met menselijke activiteiten tijdens de levensduur van een product. Ze beoordeelt de mogelijke impact en interpreteert vervolgens de verkregen resultaten in functie van de oorspronkelijke doelstellingen.

Hoewel de **CSDD** een beslissende stap zou kunnen zijn om grote bedrijven meer klimaatverantwoordelijk te maken, legt het voorstel van de Europese Commissie helaas geen significante klimaatverplichtingen op. Zo vallen broeikasgasemissies bijvoorbeeld niet onder de definitie van milieu-impact die via de zorgplicht moeten worden voorkomen. In plaats daarvan verwacht ze slechts van een paar bedrijven dat ze een klimaattransitieplan zouden aannemen. Ook de kwaliteitseisen van dit plan of de verplichting om het uit te voeren, ontbreken. Deze bepaling leest daarom als een zwakke formele eis met een beperkte reikwijdte, in plaats van een substantiële verplichting om de impact van bedrijven op het klimaat te verminderen. In reactie hierop hebben meer dan 200 activisten en maatschappelijke organisaties een verklaring ondertekend waarin wordt opgeroepen om de richtlijn in dit opzicht te versterken, zodat deze is aangepast aan de strijd tegen de klimaatcrisis en aan klimaatrechtvaardigheid. Deze organisaties stellen dat het falen van vrijwillige reductieverbintenissen door bedrijven en het groeiende aantal bedrijven dat wordt aangeklaagd wegens greenwashing, inadequate klimaatplannen en mensenrechtenschendingen vanwege hun impact op het klimaat, aantonen dat de meest betrouwbare manier om de emissies van bedrijven te verminderen, is om bedrijven wettelijk verantwoordelijk te maken voor hun impact op het klimaat¹²⁵. Deskundigen over de hele wereld hebben de Europese Unie ook opgeroepen om een ambitieuze klimaatplicht in de **CSDD** op te nemen. Met andere woorden, een zorgplicht die bedrijven zou verplichten om de klimaatrisico's die binnen hun wereldwijde waardeketens ontstaan, te identificeren, te beoordelen, te beperken en te vermijden, en die wettelijk bindende verplichtingen zou bevatten om geloofwaardige transitieplannen op te stellen, met concrete actiedoelen (reducties op korte en middellange termijn in scope 1, 2 en 3) die niet afhankelijk zijn van compensatiemechanismen¹²⁶. Een dergelijke richtlijn zou mensen die de gevolgen ondervinden van de klimaatverandering en de schendingen van de mensenrechten door deze bedrijven, in staat moeten stellen om juridische stappen tegen hen te ondernemen als zij hun verplichtingen om hun broeikasgasemissies te verminderen, niet nakomen.

Een ander middel dat door het maatschappelijk middenveld, bepaalde CEO's en verantwoordelijke beleggers is bedacht¹²⁷ om grote bedrijven, in het bijzonder bestuursorganen, aan te moedigen om voldoende rekening te houden met de impact, risico's en mogelijkheden op het gebied van duurzame ontwikkeling, zou zijn om het loon van bedrijfsdirecteuren te koppelen aan de doelstellingen van het bedrijf op het gebied van duurzame ontwikkeling, met inbegrip van maar niet beperkt tot, de klimaatdoelstellingen die het bedrijf zichzelf stelt. Het loon van CEO's is maar al te vaak afgestemd op financiële doelstellingen op korte termijn, waardoor ze weinig stimulans hebben om de richting van hun bedrijf te veranderen. Een rapport van **Oxfam France** heeft aangetoond dat 67% van de CEO-lonen gebaseerd is op financiële criteria, waarvan 27% direct gebaseerd is op de aandeelhouderswaarde (terwijl een minderheid gebruikmaakt van klimaatcriteria, die gemiddeld ongeveer 4% uitmaken)¹²⁸. Loonstructuren van CEO's moedigen kortetermijngedrag aan om de aandeelhouderswaarde te maximaliseren. Dit is niet verenigbaar met besluitvorming op lange termijn – de horizon die we nodig hebben om klimaatverandering en grote sociale ongelijkheden te bestrijden.

DE OPKOMST VAN RECHTSZAKEN OVER HET KLIMAAT.

In februari 2023 werd **BNP Paribas** de eerste bank ter wereld die het doelwit werd van een klimaatrechtzaak. Drie ngo's, waaronder **Oxfam France**, hebben besloten om de bank voor de rechter te dagen om ervoor te zorgen dat ze haar 'ken-uw-cliënt'-verplichting nakomt. Gezien de aanzienlijke bijdrage aan klimaatverandering, roepen de verenigingen **BNP Paribas** op om zijn financiële steun aan nieuwe projecten voor fossiele brandstoffen te beëindigen en een plan aan te nemen om uit de olie- en gasector te stappen. Het wordt een historisch proces: 's wereld eerste klimaatrechtzaak tegen een commerciële bank.

In België heeft de vzw **Klimaatzaak** in 2015 een aansprakelijkheidsvordering ingesteld tegen de Belgische staat. De aanklagers vroegen de rechter om de Belgische staat te verplichten om zijn uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met 65% te verminderen ten opzichte van de niveaus van 1990, en om een mechanisme in te stellen om de uitvoering op lange termijn op te volgen. De uitspraak in eerste aanleg was historisch, in die zin dat de eisers in het gelijk werden gesteld. Hoewel het Hof het niet eens was met de eisers wat betreft de bevelen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, erkende het wel dat de verbintenissen van België en de ontoereikende resultaten een fout vormden die aanleiding gaf tot burgerlijke aansprakelijkheid van de Belgische staat¹²⁹.

c. De klimaatstrategie van België

De klimaattransitie impliceert een paradigmaverschuiving bij bedrijven en een verandering in de wettelijke kaders voor hun activiteiten. Maar het is ook duidelijk dat de staat over de hefboomen beschikt om de transformatie van de economie te versnellen. De huidige klimaatambitie van België is echter niet opgewassen tegen de uitdagingen. Of het nu gaat om zijn belastingstelsel, zijn investeringsstrategie of klimaatgovernance, België worstelt om zich uit te rusten met de tools die nodig zijn voor een coherente klimaatstrategie.

Klimaatgovernance: België geeft zichzelf niet de middelen om klimaatleider te zijn

De institutionele structuur en de methoden van politieke besluitvorming over klimaatkwesties vertragen de klimaatactie in België. Klimaatgovernance is het geheel van regels, praktijken en instellingen rond de ontwikkeling, goedkeuring, uitvoering en controle van klimaatbeleid, voor zowel aanpassing als beperking. In België is de verantwoordelijkheid voor het klimaat verdeeld tussen de gewesten, de federale overheid en de gemeenschappen. De afgelopen jaren hebben zich op Europees niveau een aantal belangrijke ontwikkelingen voorgedaan op het gebied van klimaatgovernance. Er was de goedkeuring van de **Europese Green Deal** en vooral de **Europese klimaatwet**. Deze laatste versterkt de eisen en verwachtingen die aan de lidstaten worden gesteld op het vlak van klimaatbeleid, met name door hen te vragen trajecten vast te stellen voor het verminderen van hun broeikasgasemissies. Het arsenaal aan Europese klimaatwetgeving dwingt de lidstaten daarom tot op zekere hoogte om hun nationale klimaat- en energiekaders te versterken.

Maar in België zijn de nationale politieke engagementen in de strijd tegen de opwarming van de aarde ontoereikend en weinig concreet. Door de complexiteit van het institutionele landschap, dat leidt tot inertie en verwatering van verantwoordelijkheden, zijn de klimaat-

doelstellingen onsamenhangend. De gewesten, de gemeenschappen en de federale regering werken onvoldoende samen rond de klimaatkwes­tie en volgen daarom onafhankelijke en heterogene trajecten. Het huidige governancekader is duidelijk ontoereikend om de klimaatuitdaging aan te gaan.

België heeft als land geen duidelijk traject voor de vermindering van broeikasgasemissies, noch heeft het tussentijdse doelstellingen. Hoewel er een **Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP)** is, een klimaatdecreet van het **Waalse Gewest** en een klimaatverordening van het **Brusselse Gewest**, bieden al deze maatregelen België geen gemeenschappelijke visie en langetermijnplanning waarmee het land voldoende kan anticiperen op de klimaatuitdaging¹³⁰. Het is echter dringend noodzakelijk dat de verschillende entiteiten in België samenwerken volgens het principe van wederkerigheid¹³¹. Wallonië heeft zich bijvoorbeeld een pionier getoond in de financiering van verlies en schade in de landen die het meeste getroffen worden door de gevolgen van de klimaatverandering, met een financiering van 1 miljoen euro in 2022 en 3 miljoen euro in 2023¹³². De federale overheid heeft een budget van 2,5 miljoen euro¹³³ gepland voor de periode van 2023 tot 2028.

België is een van de weinige landen met een *minimale* structuur op nationaal niveau voor klimaatkwes­ties. Het beperkt zich tot de mechanismen en procedures die nodig zijn om aan de Europese en internationale verplichtingen te voldoen, maar het ontbreekt aan adequate nationale wetgeving om de verschillende klimaatdoelstellingen te plannen, toe te wijzen en te evalueren. Deze situatie zet België op gespannen voet met de Europese trend, waarbij de klimaatwetgeving in tal van landen wordt uitgebreid¹³⁴. Wetgeving die lidstaten in staat stelt om ervoor te zorgen dat hun klimaatbeleid duidelijk wordt geïmplementeerd en opgevolgd, en dat het in overeenstemming is met de analyses van het IPCC en de doelstellingen van het Akkoord van Parijs. Het governancekader is ongeschikt, gezien de urgentie van klimaatverandering, de noodzaak om de economie koolstofarm te maken, de Europese governanceeisen en de druk van de burgers. Ondanks het bestaan van externe drijvende krachten, die met name voortkomen uit het Europese en internationale recht, ontbreekt het in federaal België aan een interne drijvende kracht. België heeft een gemeenschappelijke langetermijnvisie nodig die rechtszekerheid kan garanderen voor de verschillende beleidslijnen en bestuurniveaus, en die duurzaam is op lange termijn¹³⁵.

Om dit te bereiken, heeft België een **speciale klimaatwet**¹³⁶ nodig met duidelijke doelstellingen, adviesorganen en mechanismen om de gestelde doelen te rapporteren en op te volgen. Een nationale klimaatwet zou het mogelijk maken om verder te gaan in het definiëren en omkaderen van de klimaatdoelstellingen van België en zou alle spelers die betrokken zijn bij de ecologische transitie (zowel de economische spelers als het maatschappelijke middenveld) de nodige informatie en transparantie verschaffen over een precies plan om de transitie op nationaal niveau tot een succes te maken. België moet zich daarom ook uitrusten met de nodige institutionele tools, zoals een 'overlegcomité¹³⁷ voor het klimaat', om het overlegcomité om te vormen tot een orgaan voor politieke arbitrage tussen de verschillende overheidsniveaus, en een onafhankelijk comité van experts om het Belgische klimaatbeleid objectief te beoordelen en aanbevelingen te doen om de politieke besluitvorming te ondersteunen.

Een belastingsysteem dat fossiele brandstoffen subsidieert:

Maar naast de kwestie van institutionele klimaatgovernance, vertraagt ook het Belgische belastingsysteem de vooruitgang van België op het gebied van klimaat. In 2020 subsidieerde de Belgische overheid fossiele brandstoffen voor een bedrag van 12,9 miljard euro, of 2,3% van het bbp¹³⁸. 10,9 miljard was voor directe subsidies (geen belasting op kerosine,

tankkaarten, enz.) en 2 miljard was voor indirecte subsidies (bedrijfsauto's, verlaagde btw op vliegtickets)¹³⁹. Terwijl sommige subsidies noodzakelijk zijn om de meest kansarmen te helpen en grotere ongelijkheden te voorkomen, zoals het sociale energietarief, zijn andere veel twijfelachtiger.

Het bedrijfsautosysteem is een van de hefboomen waarop de staat zou kunnen ingrijpen, met name door de belastinghervorming en door efficiënte en toegankelijke mobiliteitsalternatieven te financieren. Dit systeem stimuleert individueel vervoer in hoge mate. Mensen met een bedrijfswagen hebben absoluut geen reden om een alternatief te zoeken voor individueel vervoer, dus reizen ze over het algemeen elke week bijna 60 km meer^{ao} voor woon-werkverkeer dan de gemiddelde automobilist. Maar dat is nog niet alles, want eigenaars van een bedrijfswagen maken ook dagelijks 8 km meer ritten voor privédoeleinden^{ap} en rijden gemiddeld bijna 6.000 km meer per jaar dan mensen die geen bedrijfswagen hebben. Naast het aanmoedigen van intensiever gebruik, moedigt dit systeem ook een toename van het aantal voertuigen op de wegen aan. Volgens de Federale Overheidsdienst Financiën en de Federale Overheidsdienst Mobiliteit rijden er in België ongeveer 541.700 bedrijfswagens rond. In 2019 waren bedrijfswagens goed voor 57% van de nieuwe inschrijvingen. En 48% van de mensen met een bedrijfswagen behoort tot de top 10% van de mensen met de hoogste inkomens^{aq}. Het is dus een zeer ongelijk systeem dat vooral de mensen met de hogere inkomens bevoordeelt. De ongelijkheid komt ook tot uiting in het geslacht, omdat naar schatting 2/3 van de bedrijfswagens door mannen¹⁴⁰ wordt gebruikt.

De Europese Commissie, de OESO en tal van experts hebben ook de negatieve impact van het systeem op het klimaat bekritiseerd en België opgeroepen om dit soort subsidies terug te draaien¹⁴¹. Maar dit systeem werd ingevoerd om de belastingdruk op inkomen uit arbeid in België te verlagen. Daarom kan het niet worden afgeschaft zonder compensatie, en moet het gepaard gaan met een hervorming van de belasting op arbeid. En hoewel het Belgische herstelplan inderdaad oproept tot een hervorming van het systeem van bedrijfswagens, voorziet het niet in een einde aan dit voordeel, maar eerder een verschuiving om de elektrificatie van het bedrijfswagenpark vanaf 2026¹⁴² aan te moedigen.

Het systeem moet daarom worden hervormd met het oog op het uitfaseren van bedrijfswagens tegen 2030. Bij deze uitfasering moet er een equivalente vergoeding worden betaald voor de bijbehorende voordelen en moeten pendelen via openbaar vervoer en zachte mobiliteit worden aangemoedigd. Om dit te bereiken, is het uiteraard noodzakelijk om ervoor te zorgen dat werknemers hun werkplek gemakkelijk kunnen bereiken met deze andere vervoersmiddelen, zelfs als de werkplek zich in een industriegebied bevindt¹⁴³. Dit betekent investeren in toegankelijk en efficiënt openbaar vervoer.

ao Bijna 3.000 extra kilometers per jaar

ap Bijna 2.900 extra kilometers per jaar

aq De Gini-index binnen de Belgische bevolking voor eigenaars van bedrijfswagens is 0,85. Een Gini-index van 0 wijst op een gelijke verdeling binnen de bevolking, terwijl een Gini-index van 1 wijst op een zeer ongelijke verdeling. Het feit dat de Gini-index 0,85 bedraagt, geeft aan dat dit voordeel zeer ongelijk verdeeld is en dat het bezit van een bedrijfswagen onder de Belgische bevolking vooral een zaak is voor de meest welgestelde lagen van de bevolking.

België heeft een duurzame investeringsstrategie nodig:

Om de decarbonisatie van de economie te ondersteunen, heeft België ten slotte de hefboom van overheidsinvesteringen in handen. De staat moet zich de middelen verschaffen om samen met de privésector de collectieve ambities te plannen die nodig zijn om de uitdagingen van de klimaatverandering aan te gaan. In dit verband suggereren sommigen dat de staat belangen zou kunnen nemen in strategische bedrijven of bepaalde belangrijke sectoren van de economie zou kunnen nationaliseren¹⁴⁴.

De Belgische staat is bijvoorbeeld voor 54% aandeelhouder van **Proximus**¹⁴⁵. Hij heeft ook een hefboomeffect op investeringen via de **Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij (FPIM)**, de openbare holding die het beheer van de participaties van de federale overheid centraliseert en een investeringsbeleid uitstippelt dat de Belgische economische belangen moet ondersteunen. De **FPIM** moet een centrale pijler worden van de Belgische investeringsstrategie om de opkomst van een koolstofarme economie te ondersteunen.

De **FPIM** is bijvoorbeeld 100% aandeelhouder van de bank **Belfius**, maar heeft ook aandelen in tientallen andere bedrijven die actief zijn in financiën, transport, biotechnologie, energie en luchtvaart¹⁴⁶. Ze stelt met name dat het haar missie is om een duurzame en ambitieuze investeringsstrategie te ontwikkelen. Om dit te bereiken, is zij van plan haar investeringen in energie en fossiele brandstoffen geleidelijk te verminderen. Tegen 2030 wil ze de federale staat en de instellingen die ervan afhankelijk zijn volledig afstoten van bedrijven die grote hoeveelheden broeikasgassen uitstoten en zich niet actief inzetten voor de energietransitie.

De Belgische staat heeft dus een belangrijke rol te spelen in het verzekeren van de noodzakelijke overgang naar een economisch model dat gebaseerd is op soberheid, duurzaamheid en respect voor de mensenrechten, en dat afgestemd is op de klimaatproblematiek. Maar hoewel het toe te juichen is dat de Belgische staat overweegt om afstand te doen van bedrijven waarvan het bedrijfsmodel gebaseerd is op de exploitatie van fossiele brandstoffen, zou hij ook zijn stem in de raden van bestuur van deze bedrijven kunnen gebruiken om een koerswijziging en sterkere klimaatambities te ondersteunen. Via de **FPIM**, heeft de Belgische overheid bijvoorbeeld belangrijke invloed om een verandering van praktijken binnen de banksector te bepleiten. Begin 2023 daagden drie ngo's, waaronder **Oxfam France**,¹⁴⁷ **BNP Paribas** voor de rechter vanwege zijn grote rol in de financiering van activiteiten die verband houden met fossiele brandstoffen (zie KADER 3)¹⁴⁸. Bijna 13 jaar was de grootste aandeelhouder van de Franse bank echter de Belgische staat, die via **FPIM** 7,8% van het kapitaal van de bank in handen had. De Belgische staat werd aandeelhouder van **BNP Paribas** in de nasleep van de financiële crisis van 2008. Destijds kocht België **Fortis Bank** voor 9,4 miljard euro, voordat 75% ervan verkocht werd aan de Franse bankgroep. In ruil kreeg **FPIM** een aanzienlijk aandeel in **BNP Paribas**¹⁴⁹. Als gevolg daarvan betaalde de bank dividenden aan België. De **FPIM** heeft recent haar belang in **BNP Paribas** verlaagd naar 5,1%. Hierdoor kan het een zetel in de raad van bestuur van de bank behouden maar de positie van grootste aandeelhouder overlaten aan een grote Amerikaanse vermogensbeheerder. Dus in plaats van zijn invloed als grootste aandeelhouder aan te wenden om de praktijken van de grootste bank van Frankrijk, die ook de grootste bank van België is, te veranderen, besloot de Belgische staat om zijn invloed in **BNP Paribas** te verminderen. Het probleem is dat België, door meer dan 10 jaar te zwijgen over het klimaatbeleid van de bank, ermee heeft ingestemd dat de bank blijft investeren in projecten die indruisen tegen zijn eigen nationale klimaatambities en tegen de wetenschappelijke consensus over klimaatverandering.

4. Ecologische regulering door de staat is noodzakelijk

België en de **FPIM** zouden een diepgaande en gestructureerde strategie voor duurzame investeringen moeten aannemen en het klimaataspect als een essentieel element van deze strategie moeten opnemen, zowel wat betreft de activiteitensectoren waarin geïnvesteerd wordt als wat betreft de boodschap die moet worden overgebracht binnen de bedrijven waarin de Belgische staat vertegenwoordigd is. Vandaag lijken de klimaatengagements van de **FPIM** overbodig en niet opgewassen tegen de uitdaging. De criteria voor duurzaam beleggen zijn beperkt tot een paar algemene concepten waarin het milieu kort wordt genoemd, maar waarin niet wordt verwezen naar de meer mondiale kwestie van klimaatverandering¹⁵⁰.

5. AANBEVELINGEN

Tot slot zijn de boodschappen van het laatste samenvattende rapport van het IPCC¹⁵¹ duidelijk: de inspanningen van de afgelopen jaren zijn verre van voldoende om de opwarming van de aarde af te remmen en te beperken tot 1,5°C tegen 2100. Volgens het IPCC leven ongeveer 3,6 miljard mensen in omstandigheden die zeer kwetsbaar zijn voor klimaatverandering, raken ecosystemen beschadigd en naderen ze een point of no return, en gaat de voedselzekerheid achteruit. Het IPCC wijst erop dat de financiële stromen die bestemd zijn voor klimaatbescherming ontoereikend zijn en dat de stromen die gebruikt worden voor de financiering van fossiele brandstoffen veel groter zijn. Bovendien is de financiering voor maatregelen om zich aan te passen aan de impact van klimaatverandering ook verre van voldoende om de uitdagingen aan te gaan waarmee de wereld (en ontwikkelingslanden in het bijzonder) wordt geconfronteerd. Het rapport stelt ook dat prioriteit moet worden gegeven aan het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. Als de bestaande structuren voor fossiele brandstoffen nu het einde van hun levensduur zouden bereiken, zouden ze onvermijdelijk de netto CO₂-uitstoot overschrijden die nodig is om de opwarming van de aarde tot 1,5°C te beperken. Of het nu gaat om engagementen of investeringen, alle publieke en private spelers moeten hun inspanningen voor het klimaat opvoeren.

Daarom moet er dringend op verschillende niveaus actie worden ondernomen:

- Actie ondernemen voor een omschakeling naar een koolstofarme economie:

- Bedrijven zouden de schade toegebracht aan het klimaat doorheen hun waardeketens moeten identificeren, voorkomen, en stoppen - als een integraal deel van hun zorgplicht op vlak van mensenrechten en milieu. Beleidsmakers moeten zorgen voor Europese en nationale zorgplichtwetgeving die dit van bedrijven vereist, die duidelijke kwaliteitsvereisten voor de transitieplannen van bedrijven voorschrijft, en die voorziet in mechanismen om een effectieve naleving en implementatie af te dwingen.”
- **Het loon van hogere leidinggevenden** zou sterk gekoppeld moeten zijn aan het behalen van de duurzaamheids- en klimaatdoelstellingen en -ambities van het bedrijf.
- Grote bedrijven zouden moeten **breken met de prioriteit die wordt gegeven aan aandeelhoudersrendement op korte termijn, dat ten grondslag ligt aan het gebrek aan actie op klimaatgebied**. Er mag geen dividend worden uitgekeerd totdat het bedrijf zich op een emissietraject bevindt dat verenigbaar is met de doelstelling van 1,5°C.
- Bedrijven, de financiële sector en de publieke investeerders zouden moeten **investeren in de klimaattransitie en ervoor zorgen dat directe en indirecte investeringen en leningen afgestemd zijn op een traject van 1,5°C** en dat de kosten van de transitie niet worden afgewenteld op gemeenschappen en alle andere belanghebbenden.

- **Actie ondernemen om België op koers te zetten naar een slagkrachtig nationaal klimaatbeleid:**

- België zou een **speciale nationale klimaatwet** moeten aannemen om zijn klimaatdoelstellingen duidelijk te definiëren en te kaderen. Het zou zich moeten uitrusten met de nodige institutionele tools en van het overlegcomité **een orgaan voor politieke arbitrage** tussen de verschillende machtsniveaus moeten maken. België zou een **onafhankelijk comité van experts** moeten oprichten dat het klimaatbeleid beoordeelt, aanbevelingen doet en de informatie verschaft die nodig is om de politieke besluitvorming te informeren.
- Het engagement van België voor klimaatfinanciering moet worden verhoogd tot een minimum van 500 miljoen euro per jaar, zodat het, in overeenstemming met internationale overeenkomsten, een billijke bijdrage levert aan de doelstelling van 100 miljard euro per jaar vanaf 2020, zonder afbreuk te doen aan de middelen die beschikbaar zijn voor ontwikkelingssamenwerking ('nieuwe en bijkomende') en voornamelijk gebaseerd op giften. Het moet ook de dringende noodzaak erkennen om verliezen en schade te financieren. In deze context moet zij werken aan de effectieve oprichting van een specifiek fonds, dat met name wordt gefinancierd door innovatieve financieringsbronnen.

- **Actie ondernemen voor een eerlijker belastingstelsel dat klimaatactie ondersteunt:**

- Er zou **een vermogensbelasting op de rijksten** moeten worden ingevoerd om hun uitstoot te verminderen¹⁵² en miljarden euro's op te halen^{ar} die kunnen worden gebruikt om ongelijkheid te bestrijden, voor ontwikkelingssamenwerking om de meest kwetsbare landen te helpen de brute gevolgen van de klimaatverandering en de geleden verliezen en schade het hoofd te bieden, en om de overgang naar hernieuwbare energiebronnen te financieren.
- Multinationals zouden hun eerlijk deel van de belasting moeten betalen. Dit vereist de invoering van **een ambitieuze Europese minimumbelasting op de reële winsten van multinationals** die hoger is dan de overeengekomen 15%, zoals de 25% die wordt aanbevolen door de *Independent Commission for the Reform of International Corporate Taxation (ICRICT)*; en in geen geval lager dan de 21% die oorspronkelijk door de Amerikaanse regering werd voorgesteld. . **Dit vereist ook een echte unitaire belasting van multinationals in combinatie met openbare rapportering per land**, zodat zij aan de belastingdienst het bedrag aan belasting aangeven dat zij hebben betaald in alle landen waar hun dochterondernemingen actief zijn.
- **Overwinsten van bedrijven moeten belast worden, in alle sectoren**, en gebruikt worden om overheidsbeleid te financieren om klimaatverandering op nationaal en internationaal niveau tegen te gaan en om mensen en kmo's te steunen die getroffen zijn door de crisissen.

ar Er wordt geschat dat een progressieve belasting op vermogens van meer dan 1 miljoen euro 20 miljard euro aan belastinginkomsten zou kunnen generen in België.

Zie: A one-off wealth tax for Belgium: Revenue potential, distributional impact, and environmental effects
Apostel, Arthur; O'Neill, Dan, Ecological Economics; 2022; Vol. 196; iss. 196; p. 1 – 12

6. METHODOLOGIE

Dit rapport maakt gebruik van gegevens van het onafhankelijke bedrijf Carbon4 Finance, en is ontwikkeld met behulp van de Carbon Impact Analytics (CIA) methodologie, waarvan de inhoud beschikbaar is op de Carbon4 Finance-website.

De selectie van de bedrijven

De uitdagingen van de koolstofarme overgang verschillen van de ene economische sector tot de andere, zowel wat betreft de hefboomen om de emissies te verminderen als wat betreft innovaties. Daarom biedt Carbon Impact Analytics een specifieke aanpak voor sectoren met een hoge inzet, met een methodologie die op elke sector is afgestemd.

De 14 bedrijven die voor dit onderzoek werden geselecteerd, stonden in 2022 genoteerd in de BEL20. Deze bedrijven zijn geselecteerd om een meerderheid van de BEL20-bedrijven (70%) en een verscheidenheid van sectoren (energie, telecommunicatie, bankwezen, detailhandel, vastgoed, ...) te dekken.

Hoe worden de emissies van elk bedrijf berekend?

CIA beoordeelt de koolstofvoetafdruk van een bedrijf over de hele waardeketen. De emissies die samenhangen met de activiteit van een bedrijf worden onderverdeeld in drie categorieën die scopes worden genoemd: scope 1 komt overeen met de emissie-items die het bedrijf bezit (directe emissies), en scope 2 met emissies die 'elders' hebben plaatsgevonden voor de aankoop van elektriciteit of warmte (indirecte emissies die samenhangen met het verbruik ervan). Scope 3 identificeert indirecte emissies upstream en downstream van de activiteiten van het bedrijf.

Voor de meeste bedrijven zijn de meeste van hun broeikasgasemissies indirecte emissies, of scope 3-emissies. Zo leidt het beperken van de berekening van de koolstofvoetafdruk tot scope 1 en 2 vaak tot de verkeerde conclusies over de afhankelijkheid van het bedrijf van fossiele brandstoffen. Als men bijvoorbeeld enkel kijkt naar scope 1- en scope 2-emissies van een oliemagnaat, dan zou zijn impact beperkt zijn tot de winning en raffinage van olie, terwijl zijn belangrijkste emissiebron het gebruik van de verkochte vaten is (scope 3). Een ander voorbeeld: voor een bank is scope 3 ook de eerste post. Scope 3 komt overeen met de emissies die verband houden met haar financierings- en investeringsactiviteiten.

Carbon4 Finance identificeert ook de emissies die door elk bedrijf worden bespaard, zoals de vermeden emissies die worden gegenereerd door een bedrijf dat materialen produceert voor de energiezuinige renovatie van gebouwen.

Wat is het verschil tussen een bottom-up- en een top-downmethodologie?

De methodologie van CIA is gebaseerd op bottom-upanalyse. Met andere woorden, om de uitstoot te beoordelen die door een bedrijf wordt gegenereerd, zal Carbon4 Finance een

gedetailleerde beoordeling uitvoeren van elke materiële activiteit die door het bedrijf wordt uitgevoerd om de uitstoot van broeikasgassen af te leiden. In het geval van een luchtvaartbedrijf zal Carbon4 Finance bijvoorbeeld alle activiteiten traceren die het bedrijf in een jaar opgeeft, op basis van fysieke indicatoren zoals het aantal gemaakte vluchten, om deze te vertalen naar de uitstoot van broeikasgassen. Dit is een andere benadering dan een 'top-downanalyse', waarbij de uitstoot van een bedrijf wordt beoordeeld op basis van bredere indicatoren, zoals de sector waarin het bedrijf actief is, het aantal werknemers of de omzet. De 'top-downvisie' is macro en stelt ons in staat om een eerste orde van grootte te berekenen.

Wat is koolstofintensiteit?

Koolstofintensiteit komt overeen met de hoeveelheid CO₂ die door het bedrijf wordt uitgestoten voor elke euro omzet die wordt gegenereerd.

In het geval van banken wordt de koolstofintensiteit berekend voor elke euro financiering. Emissies worden uitgedrukt in 'totale financiering', d.w.z. het geld dat door de bank in de economie wordt geïnjecteerd (via leningen, beleggingen en vastgoedplaatsingen). Dit is een indicatie voor de omvang van de balansen van banken. Voor de financiële sector is het logischer om rekening te houden met de intensiteiten in verband met financieringen en investeringen van de bank in ton CO₂ per euro financiering, aangezien deze de hoofdactiviteit van de bank vormen.

Zijn er dubbele rekeningen tussen bedrijven?

Een deel van de uitstoot van broeikasgassen door een bedrijf kan inderdaad tussen twee bedrijven worden verantwoord. Het is logisch, en erkend door de internationale normen voor koolstofboekhouding, dat een bedrijf een deel van de CO₂-uitstoot krijgt toegewezen van de bedrijven waarmee het samenwerkt. Zo zal een deel van de directe emissies (scope 1) van een bandenfabrikant die verband houden met de productie van een band, ook gelinkt zijn aan indirecte emissies (scope 3) van een autofabrikant die verband houden met de aankoop van de band.

Waarom verschilt het jaar van het onderzoek naar de CO₂-voetafdruk tussen bedrijven (van 2017 tot 2022)?

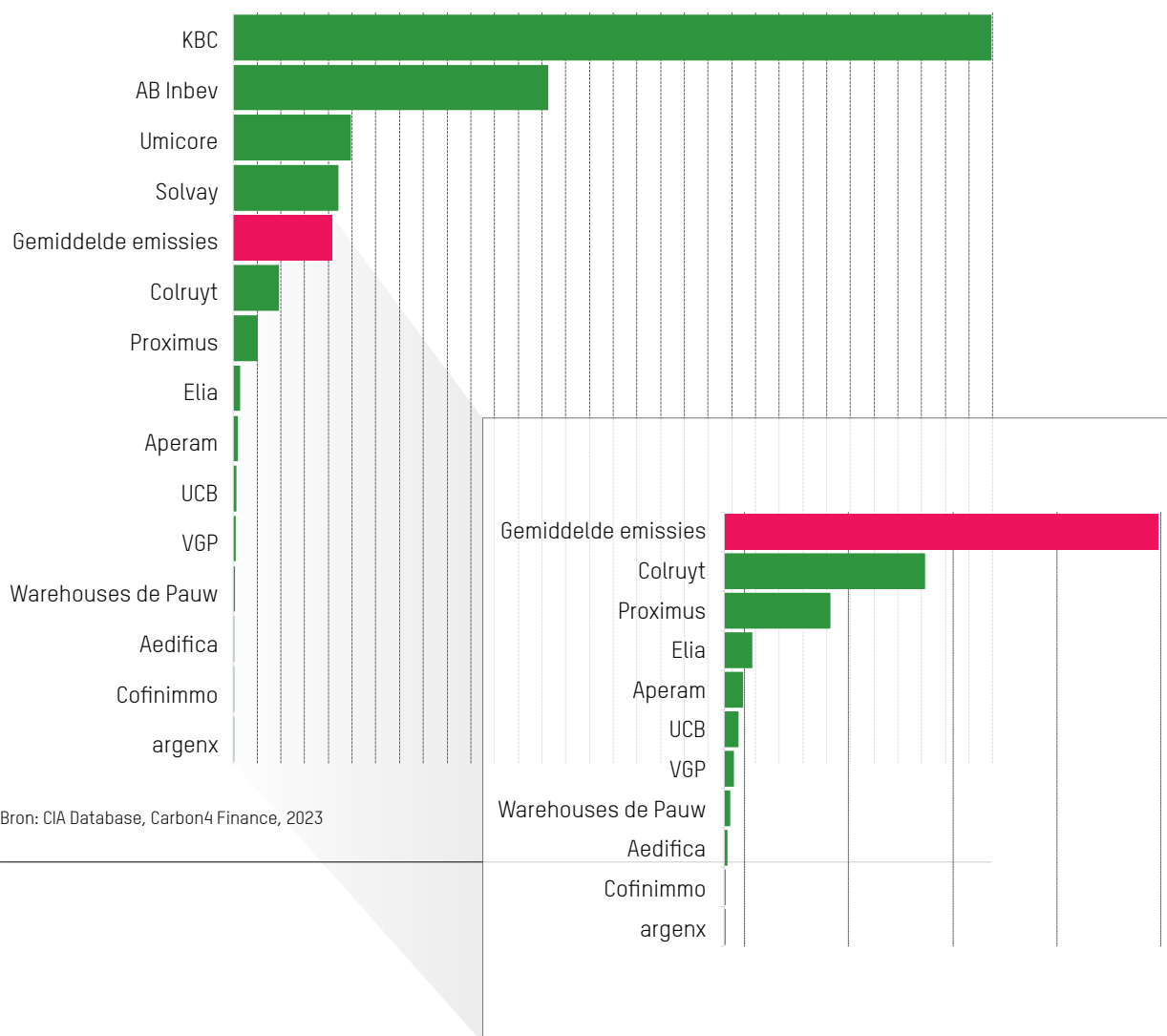
Wanneer analisten van Carbon4 Finance beginnen met het analyseren van de koolstofvoetafdruk en -intensiteit van een bedrijf, beginnen ze met het zoeken naar de meest recente en uitgebreide jaarverslagen. Een bedrijf kan bijvoorbeeld zijn jaarverslag voor n-1 publiceren, terwijl zijn extrafinanciële prestatierapport van n-2 dateert. In zo'n gevallen geeft Carbon4 Finance er de voorkeur aan om het jaar n-2 te analyseren om de meest volledige informatie te hebben.

De volledige details van de methodologie zijn beschikbaar in een bijlage op de websites van Oxfam België en Carbon4 Finance. Oxfam België wilde bedrijven informeren over het onderzoek en hun de kans geven om commentaar te geven op het rapport in april en mei 2023. De opmerkingen van bedrijven zijn in het rapport vermeld of verschijnen in een tweede 'recht van antwoord'-bijlage op onze website.

7. BIJLAGEN

Bijlage 1

ANNEX 1 - TOTAAL GEGENEREERDE EMISSIES (TC02E)

Eindnoten

- 1 **IPCC (2023), Synthesis report of the IPCC sixth assessment report (AR6)**
https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
- 2 **Eco-Business (2023), Corporate climate promises are growing, but company emissions are not falling: study**
<https://www.eco-business.com/news/corporate-climate-promises-are-growing-but-company-emissions-are-not-falling-study/?sw-login=true>
- 3 <https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621382/bp-fair-finance-loss-and-damage-070622-fr.pdf?sequence=44>
- 4 **IPCC (2023), Synthesis report of the IPCC sixth assessment report (AR6)**
https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
- 5 **Oxfam International (2020), confronting carbon inequality, putting climate justice at the heart of the COVID-19 recovery**
<https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621052/mb-confronting-carbon-inequality-210920-en.pdf>
- 6 **Oxfam International (2021), carbon inequality in 2030**
<https://www.oxfam.org/en/research/carbon-inequality-2030>
- 7 **Lucas Chancel (Paris School of Economics; World Inequality Lab; Sciences Po) (2021), climate change and the global inequality of carbon emissions 1990-2020**
<https://wid.world/fr/news-article/climate-change-the-global-inequality-of-carbon-emissions-2/>
- 8 **Chancel, L., Bothe, P., Voituriez, T. (2023) Climate Inequality Report 2023, World Inequality Lab Study 2023/1**
<https://wid.world/wp-content/uploads/2023/01/CBV2023-ClimateInequalityReport-3.pdf>
- 9 **Oxfam International (2019) Populations contraintes de fuir : des déplacements exacerbés par le changement climatique**
<https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620914/mb-climate-displacement-cop25-021219-fr.pdf>
- 10 **Nations Unies (2021), les femmes sont les premières victimes de la crise climatique, selon la COP26**
<https://news.un.org/fr/story/2021/11/1108212>
- 11 **United Nations University (2015), protecting female refugees against sexual and gender-based violence in camps**
<https://unu.edu/publications/articles/protecting-female-refugees-against-sexual-and-gender-based-violence-in-camps.html>
- 12 **Euronews (2023), Tax the rich: How could Joe Biden's proposed 'billionaire tax' help us deal with climate change?**
<https://www.euronews.com/green/2023/04/15/tax-the-rich-a-wealth-tax-could-fund-better-transport-and-weather-warning-systems-report-f>
- 13 **Oxfam International (2022), L'heure des comptes. Pour un financement équitable des pertes et dommages dans un contexte d'escalade des impacts climatiques**
<https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621382/bp-fair-finance-loss-and-damage-070622-fr.pdf?sequence=44>
- 14 **IPCC (2023), Synthesis report of the IPCC sixth assessment report (AR6)**
https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
- 15 **Climat.be (2023), les 8 dernières années ont été les plus chaudes jamais enregistrées**
[https://climat.be/actualites/2023/les-8-dernieres-annees-ont-ete-les-plus-chaudes-jamais-enregistrees-dans-le-monde#:~:text=La%20temp%C3%A9rature%20maximale%20annuelle%20moyenne,8%2C5%20%C2%B0C\).](https://climat.be/actualites/2023/les-8-dernieres-annees-ont-ete-les-plus-chaudes-jamais-enregistrees-dans-le-monde#:~:text=La%20temp%C3%A9rature%20maximale%20annuelle%20moyenne,8%2C5%20%C2%B0C).)
- 16 **Climat.be (2023), Observations en Belgique**
<https://climat.be/en-belgique/climat-et-emissions/changements-observees>
- 17 *Id.*
- 18 **C.N.C.D.-11.11.11 (2021), la justice au secours de la planète. Le levier judiciaire au service de la justice climatique**
<https://www.cncd.be/etude-point-sud-rebecca-thissen-la-justice-au-secours-de-la-planete?lang=fr>
- 19 **C.N.C.D.-11.11.11 (2021), La gouvernance climatique, éternel frein à l'action en Belgique**
<https://www.cncd.be/La-gouvernance-climatique-eternel?lang=fr>
- 20 **IPCC (2023), Synthesis report of the IPCC sixth assessment report (AR6)**
https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
- 21 **Oxfam International (2022), A billionaire emits a million times more greenhouse gases than the average person**
<https://www.oxfam.org/en/press-releases/billionaire-emits-million-times-more-greenhouse-gases-average-person>
- 22 **Rainforest Action Network, Banktrack, indigenous Environmental Network, Oilchange International, Reclaim Finance, Sierra Club & Urgewald (2023), Banking on climate chaos, fossil fuel finance report 2023**
https://www.bankingonclimatechaos.org/wp-content/uploads/2023/05/B0CC_2023_vF-05-08.pdf
- 23 **GRESEA Echos (2022), N.110, Neutralité Carbone, fuite en avant climatique.**
https://gresea.be/IMG/pdf/gresea_echos_110_final_mise_en_ligne_ld.pdf
- 24 Over de impact van de financiële sector op het klimaat:
 - 1) **Oxfam France (2021), CAC degrés de trop : le modèle insoutenable des grandes entreprises françaises**
<https://www.oxfamfrance.org/rapports/climat-cac-degrees-de-trop/>
 - 2) **Bloomberg (2021), Banks Produce 700 Times More Emissions From Loans Than Offices**
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-04-27/banks-produce-700-times-more-emissions-from-loans-than-offices?leadSource=verify%20wall#xj4y7vzkg>
 - 3) **Rainforest Action Network, Banktrack, indigenous Environmental Network, Oilchange International, Reclaim Finance, Sierra Club & Urgewald (2023), Banking on climate chaos, fossil fuel finance report 2023**
https://www.bankingonclimatechaos.org/wp-content/uploads/2023/05/B0CC_2023_vF-05-08.pdf
 - 4) **CDP (2021), Finance sector's funded emissions over 700 times greater than its own**
<https://www.cdp.net/en/articles/media/finance-sectors-funded-emissions-over-700-times-greater-than-its-own>
- 25 **FairFin (2021), Factcheck : draait KBC de geldkraan naar bedrijven die nieuwe olie en gas ontginnen echt dicht ?**
<https://www.fairfin.be/nieuws/factcheck-draait-kbc-de-geldkraan-naar-bedrijven-die-nieuwe-olie-en-gas-ontginnen-echt-dicht>
- 26 **IEA (2021), Pathway to critical and formidable goal of net-zero emissions by 2050 is narrow but brings huge benefits, according to IEA special report**
<https://www.iea.org/news/pathway-to-critical-and-formidable-goal-of-net-zero-emissions-by-2050-is-narrow-but-brings-huge-benefits>
- 27 *Id.*
- 28 **Carbon4 Finance (2022), La chimie : une industrie dopée au pétrole (et au gaz)**
<https://www.carbon4finance.com/publication-chemistry-2022-2>
- 29 *Opmerking van C4F over scope 3 voor staalbedrijven: voor de metaalsector is het moeilijk om te weten waar downstream scope 3 eindigt. Moet men bijvoorbeeld rekening houden met emissies door het gebruik van gebouwen of voertuigen die met dit staal zijn gebouwd? Bij gebrek aan informatie waarmee we emissies van downstreamgebruik kunnen toeschrijven aan metaalbedrijven (wat normaal essentieel is voor het beoordelen van de compatibiliteit met de decarbonisatie), is de CIA-methodologie voor downstream scope 3 conventioneel beperkt tot emissies van de omzetting van erts in metaal (metallurgie, raffinage) voor producenten van ijzererts en bauxiet (aluminiumerts). De andere downstream scope 3-emissies – met name voor het item 'gebruik van verkochte producten' – worden niet berekend omdat hiervoor toegang tot informatie nodig zou zijn over het gebruik van de verschillende metalen die door een bepaald bedrijf worden geproduceerd – maar deze informatie is zeer schaars, zo niet afwezig in de jaarverslagen van de bedrijven, waardoor een gedifferentieerde aanpak binnen de sector beperkt is. Deze stand van zaken is onbevredigend, want het is de verantwoordelijkheid van beleggers om ambitieuze verbintenisprogramma's uit te voeren om van emittenten meer transparantie te krijgen over de bestemming van de metaalproductie.*
- 30 **WMO (2023), Past eight years confirmed to be the eight warmest on record**
<https://public.wmo.int/en/media/press-release/past-eight-years-confirmed-be-eight-warmest-record>
- 31 **IPCC (2023), Synthesis report of the IPCC sixth assessment report (AR6)**
https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
- 32 **Le Monde (2020) La crise climatique menace toujours plus la santé et la sécurité alimentaire des Africains**
https://www.lemonde.fr/afrique/article/2020/10/26/la-crise-climatique-menace-toujours-plus-la-sante-et-la-securite-alimentaire-des-africains_6057416_3212.html
- 33 **Le Vif (2022), La chaleur humide est plus dangereuse que ce que l'on pensait**
<https://www.levif.be/societe/sante/la-chaleur-humide-est-plus-dangereuse-que-ce-que-lon-pensait/>
- 34 **Oxfam International (2022), Inequality kills. The unparalleled action needed to combat unprecedented inequality in the wake of COVID-19**
<https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621341/bp-inequality-kills-170122-en.pdf>
- 35 **Oxfam International (2022), L'heure des comptes. Pour un financement équitable des pertes et dommages dans un contexte d'escalade des impacts climatiques**
<https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621382/bp-fair-finance-loss-and-damage-070622-fr.pdf?sequence=44>

- 36 **Oxfam International (2020), Confronting Carbon Inequality: Putting climate justice at the heart of the COVID-19 recovery**
<https://policy-practice.oxfam.org/resources/confronting-carbon-inequality-putting-climate-justice-at-the-heart-of-the-covid-621052/>
- 37 **Chancel, L., Bothe, P., Voituriez, T. (2023) Climate Inequality Report 2023, World Inequality Lab Study 2023/1**
<https://wid.world/wp-content/uploads/2023/01/CBV2023-ClimateInequalityReport-3.pdf>
- 38 **J. Hinkel. (2020). Quantifying national responsibility for climate breakdown: an equality-based attribution approach for carbon dioxide emissions in excess of the planetary boundary**
[https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196\(20\)30196-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196(20)30196-0/fulltext)
- 39 **Chancel, L., Bothe, P., Voituriez, T. (2023) Climate Inequality Report 2023, World Inequality Lab Study 2023/1**
<https://wid.world/wp-content/uploads/2023/01/CBV2023-ClimateInequalityReport-3.pdf>
- 40 *Id.*
- 41 **M. Rimmer. (2019). Beyond the Paris Agreement: Intellectual Property, Innovation Policy, and Climate Justice**
<https://www.mdpi.com/2075-471X/8/1/7>
- 42 **M. Khor, et al. (2017). Promoting sustainable development by addressing the impacts of climate change response measures on developing countries**
https://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2017/11/RP81_Promoting-Sustainable-Development-by-Addressing-the-Impacts-of-Climate-Change-Response-Measures-on-Developing-Countries_EN.pdf
- 43 *Id.*
- 44 *Id.*
- 45 **Oxfam International (2022), Inequality kills. The unparalleled action needed to combat unprecedented inequality in the wake of COVID-19**
<https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621341/bp-inequality-kills-170122-en.pdf>
- 46 **Oxfam International (2020), Climate Finance Shadow Report 2020**
<https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621066/bp-climate-finance-shadow-report-2020-201020-en.pdf>
- 47 **Climat.be (2023), les 8 dernières années ont été les plus chaudes jamais enregistrées**
<https://climat.be/actualites/2023/les-8-dernieres-annees-ont-ete-les-plus-chaudes-jamais-enregistrees-dans-le-monde#:~:text=La%20temp%C3%A9rature%20maximale%20annuelle%20moyenne,8%2C5%20%C2%BC.>
- 48 **VITO, EcoRes, KENTER (2020), Evaluation de l'impact socio-économique du changement climatique en Belgique**
<https://climat.be/doc/seclim-be-2020-spm-fr.pdf>
- 49 **Sciensano (2022) la (sur)mortalité durant l'été 2022**
<https://www.sciensano.be/fr/coin-presse/la-surmortalite-durant-lete-2022>
- 50 **Climat.be (2023), Observations en Belgique**
<https://climat.be/en-belgique/climat-et-emissions/changements-observees>
- 51 *Id.*
- 52 **FUGEA (2022), Marche Climat 2022 : la FUGEA présente au bloc agriculture/alimentation**
<https://www.fugea.be/accueil/20-10-2022-marche-climat-2022-la-fugea-presente-au-bloc-agriculture-alimentation/>
- 53 **Vlaanderen.be (2023), Impact zspiegelstijging**
<https://klimaat.vmm.be/tools/impact/impact-zeespiegelstijging>
- 54 **VITO, EcoRes, KENTER (2020), Evaluation de l'impact socio-économique du changement climatique en Belgique**
<https://climat.be/doc/seclim-be-2020-spm-fr.pdf>
- 55 *Id.*
- 56 **IPCC (2023), Synthesis report of the IPCC sixth assessment report (AR6)**
https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
- 57 **The Modern Corporation, call to action on sustainable corporate governance**
<https://themoderncorporation.wordpress.com/call-to-action-on-sustainable-corporate-governance/>
- 58 **Climate Action 100+ (2021), Climate Action 100+ issues its first-ever net zero company benchmark of the world's largest corporate emitters**
<https://www.climateaction100.org/news/climate-action-100-issues-its-first-ever-net-zero-company-benchmark-of-the-worlds-largest-corporate-emitters/>
- 59 **L'Echo (2019), les investisseurs belges pensent au climat pour leurs placements**
https://www.lecho.be/monargent/epargner/Les-investisseurs-belges-pensent-plus-au-climat-pour-leurs-placements/10117583?utm_campaign=newsstream_recent&utm_source=website
- 60 **Eco-Business (2023), Corporate climate promises are growing, but company emissions are not falling: study**
<https://www.eco-business.com/news/corporate-climate-promises-are-growing-but-company-emissions-are-not-falling-study/?sw-login=true>
- 61 **De Tijd (2023), Nieuwe Belgische ESG-index zet kwaad bloed**
<https://www.tijd.be/markten-live/nieuws/aandelen-brussel/nieuwe-belgische-esg-index-zet-kwaad-bloed/10447894.html>
- 62 **Umicore (2023), sustainability**
<https://www.umicore.com/en/sustainability/environment/>
- 63 **VGP (2023), Entrepreneurship in harmony with the environment? Challenge accepted!**
<https://www.vgpparks.eu/en/sustainability/>
- 64 **Proximus (2022), Proximus gets as first BEL 20 company scientific validation by SBTi according to its new "Net Zero Standard" for its environmental targets**
<https://www.proximus.com/news/2022/20220922-pxs-netzero-targets-validated-by-science.html#>
- 65 **Solvay (2022), Solvay accelerates pace toward net zero emissions with new scope 3 target**
<https://www.solvay.com/en/press-release/solvay-accelerates-pace-toward-net-zero-emissions-new-scope-3-target>
- 66 **WDP (2022), annual report**
<https://www.wdp.eu/esg/environmental>
- 67 **World Rainforest Movement (2022), Brazil: The 'Alert Against the Green Desert' Network relights the flame of resistance**
<https://www.wrm.org.uy/bulletin-articles/brazil-the-alert-against-the-green-desert-network-relights-the-flame-of-resistance>
- 68 **World Rainforest Movement (2017), Green Deserts: Eucalyptus plantations, agrotoxins and water**
<https://www.wrm.org.uy/multimedia/green-deserts-eucalyptus-plantations-agrotoxins-and-water>
- 69 **FairFin (2022), Winst of water ? Belgische financiering « groen » staa verergert droogte in Brazilië**
<https://www.fairfin.be/nieuws/winst-water-belgische-financiering-groen-staal-verergert-droogte-brazilie>
- 70 **SINAÏT (2023), 60: Auditores-Fiscais resgatam oito trabalhadores do corte do eucalipto no Novo Gama, Entorno do Distrito Federal**
<https://sinait.org.br/site/noticia-view?id=20724>

- 71 **RTBF (2022), Solvay, responsable d'une vaste pollution aux perfluorés, connaissait la toxicité de ces "produits chimiques éternels" et continue à en utiliser**
<https://www.rtbef.be/article/solvay-responsable-dune-vaste-pollution-aux-perfluores-connaissait-la-toxicite-de-ces-produits-chimiques-eternels-et-continue-a-en-utiliser-11060652>
- 72 **FairFin (2022), DEME, diepzeemijnbouw en banken in België**
<https://www.fairfin.be/nieuws/deme-diepzeemijnbouw-en-banken-belgie>
- 73 **Belgian Alliance for Climate Action (2023), Current members of the Belgian Alliance for Climate Action**
<https://www.belgianallianceforclimateaction.org/en/members>
- 74 **The Shift (2023), welcome to your Belgian sustainability community**
https://www.theshift.be/s/?language=en_US
- 75 **AB INBEV (2022), Environmental, Social & Governance Report**
https://www.ab-inbev.com/assets/pressreleases/2023/AB%20InBev_2022%20ESG%20Report_FINAL.pdf
- 76 **OliverWyman & CDP (2023), Stepping up. Strengthening Europe's corporate climate transition**
https://cdn.cdp.net/cdp-production/cms/reports/documents/000/006/843/original/CDP_Europe_Report_AW_16_02_23.pdf?1676543945
- 77 **L'Echo (2023), Les grandes entreprises belges à la traîne dans la lutte contre le réchauffement**
<https://www.lecho.be/dossiers/climat/les-grandes-entreprises-belges-a-la-traine-dans-la-lutte-contre-le-rechauffement/10448794.html>
- 78 **United Nations (2022), Integrity matters : net zero commitments by businesses, financial institutions, cities and regions**
https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/high-level_expert_group_n7b.pdf
- 79 **Justice is Everybody's business (2023), The EU must implement ambitious climate due diligence and hold companies legally accountable for their climate impacts**
https://justice-business.org/expert-supporters/#_ftn6
- 80 **CNCD-11.11.11 (2023), GIEC : un rapport de synthèse au goût d'ultimatum**
<https://www.cncd.be/GIEC-Un-rapport-de-synthese-au?lang=fr>
- 81 **IPCC (2019), Climate change and land. An IPCC Special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems**
https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/08/4.-SPM_Approved_Microsite_FINAL.pdf
- 82 **Oxfam International (2021), Tightening the net: the implications of net zero climate targets for land and food equity**
<https://www.oxfam.org/en/research/tightening-net-implications-net-zero-climate-targets-land-and-food-equity>
- 83 *Id.*
- 84 **RTL (2023), Climat : Jean-Marc Jancovici explique pourquoi la compensation est une fausse bonne idée**
<https://www.rtl.fr/programmes/on-refait-la-planete-rtl/7900237105-climat-jean-marc-jancovici-explique-pourquoi-la-compensation-est-une-fausse-bonne-idee>
- 85 **The Guardian (2023), Revealed: more than 90% of rainforest carbon offsets by biggest certifier are worthless, analysis shows**
<https://www.theguardian.com/environment/2023/jan/18/revealed-forest-carbon-offsets-biggest-provider-worthless-verra-aoe>
- 86 **Carbon Market Watch (2023), Secretive intermediaries: Are carbon markets really financing climate action?**
<https://carbonmarketwatch.org/publications/secret-intermediaries-are-carbon-markets-really-financing-climate-action/>
- 87 **Oxfam International (2021), Tightening the net: the implications of net zero climate targets for land and food equity**
<https://www.oxfam.org/en/research/tightening-net-implications-net-zero-climate-targets-land-and-food-equity>
- 88 **Parique T., Barth J., Briens F., C. Kerschner, Kraus-Polk A., Kuokkanen A., Spangenberg J;H. (2019), Decoupling debunked. Evidence and arguments against green growth as a sole strategy for sustainability** <https://eeb.org/wp-content/uploads/2019/07/Decoupling-Debunked.pdf>
- 89 **Carbone4 (2020), Net Zero Initiative. Un référentiel pour une neutralité carbone collective.**
<https://www.carbone4.com/files/wp-content/uploads/2020/04/Carbone-4-Referentiel-NZI-avril-2020.pdf>
- 90 *Id.*
- 91 **Eco-Business (2023), Corporate climate promises are growing, but company emissions are not falling: study**
<https://www.eco-business.com/news/corporate-climate-promises-are-growing-but-company-emissions-are-not-falling-study/?sw-login=true>
- 92 **ADEME (2021), la neutralité carbone**
<https://librairie.ademe.fr/changement-climatique-et-energie/4524-avis-de-l-ademe-la-neutralite-carbone.html#:~:text=L'Accord%20de%20Paris%20est,deuxi%C3%A8me%20moiti%C3%A9%20du%2021%20si%C3%A8cle.>
- 93 **European Commission, EU Emissions trading System (EU ETS)**
https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en
- 94 **GRESEA Echos (2022), N.110, Neutralité Carbone, fuite en avant climatique.**
https://gresea.be/IMG/pdf/gresea_echos_110_final_mise_en_ligne_ld.pdf
- 95 **Carbon Market Watch & CE DELFT (2021), additional profits of sectors and firms from the EU ETS 2008-2019**
https://carbonmarketwatch.org/wp-content/uploads/2021/06/CE_Delft_Additional_Profits_ETS.pdf
- 96 **European Court of Auditors (2020), The EU's Emissions Trading System : free allocation of allowances needed better targeting**
https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR20_18/SR_EU-ETS_EN.pdf
- 97 **European Commission, Carbon Border Adjustment Mechanism**
https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en
- 98 **C.N.C.D.-11.11.11 (2021), l'ajustement carbone aux frontières de l'UE. Une mesure complexe mais une étape incontournable pour concrétiser le green deal européen**
https://www.cncd.be/ajustement-carbone-union-europeenne?gclid=Cj0KCQjwn9CgBhDjARIsAD15h0BPfVJ4P2ebQTA6yhb5fR8F4wpZt4rn3L_UN425_a9TkHesM_XOCQaAvqREALw_wcB&lang=fr
- 99 **Oxfam International (2022), EU carbon border tariff passes the buck to the least responsible**
<https://www.oxfam.org/en/press-releases/eu-carbon-border-tariff-passes-buck-least-responsible>
- 100 **Reuters (2023), Big Oil doubles profits in blockbuster 2022**
<https://www.reuters.com/business/energy/big-oil-doubles-profits-blockbuster-2022-2023-02-08/>
- 101 **Janus Henderson Investors (2023), Janus Henderson Global Dividen Index Edition 37**
https://cdn.janushenderson.com/webdocs/H051569_0223_English.pdf
- 102 **Oxfam International (2022), EU should tax all crisis-profitteer companies, not just energy companies says Oxfam**
<https://www.oxfam.org/en/press-releases/eu-should-tax-all-crisis-profitteer-companies-not-just-energy-companies-says-oxfam>
- 103 **Le Soir (2021), Pour la neutralité carbone, il faut renoncer à toute exploration gazière ou pétrolière**
<https://www.lesoir.be/372728/article/2021-05-18/pour-la-neutralite-carbone-il-faut-renoncer-toute-exploration-gaziere-ou>

- 104 **Oxfam France, Le Basic (2020) CAC 40 : Des profits sans lendemain ? Inégalités, Climat : pistes pour bâtir l'entreprise du monde d'après**
https://www.oxfamfrance.org/wp-content/uploads/2020/06/Rapport_Oxfam_Basic_CAC40_Juin2020.pdf
- 105 **Oxfam International (2020), Power, profits and the pandemic. From corporate extraction for the few to an economy that works for all**
<https://www.oxfam.org/en/research/power-profits-and-pandemic>
- 106 Voir à ce sujet les deux rapports d'Oxfam France sur le partage des richesses dans le CAC40 :
1) Oxfam France, Le Basic (2020) CAC 40 : Des profits sans lendemain ? Inégalités, Climat : pistes pour bâtir l'entreprise du monde d'après
https://www.oxfamfrance.org/wp-content/uploads/2020/06/Rapport_Oxfam_Basic_CAC40_Juin2020.pdf
2) Oxfam France (2018) CAC40 : Des profits sans partage. Comment les grandes entreprises françaises alimentent la spirale des inégalités
https://www.oxfamfrance.org/wp-content/uploads/2018/05/file_attachments_vfrapport_oxfam_cac40_des_profits_sans_partage.pdf
- 107 **CDP (2020) Doubling down: Europe's low-carbon investment opportunity** <https://www.cdp.net/en/research/cdp-europe-reports/doubling-down>
- 108 **European Commission (2020) Study on directors' duties and sustainable corporate governance** <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e47928a2-d20b-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-en>
- 109 **Novethic (2019) 80 millions d'emplois menacés par le réchauffement climatique d'ici 2030** <https://www.novethic.fr/actualite/environnement/climat/isr-rse/80-millions-d-emplois-menaces-par-le-rechauffement-climatique-d-ici-2030-147439.html>
- 110 **Climact (2016), Macroeconomic impacts of the low carbon transition in Belgium**
<https://climat.be/doc/macro-low-carbon-report.pdf>
- 111 **Greenpeace Belgium (2021), La transition écologique rime-t-elle avec emplois ? La réponse est plus que positive**
<https://www.greenpeace.org/belgium/fr/blog/20599/la-transition-ecologique-rime-t-elle-avec-emplois-la-reponse-est-plus-que-positive/>
- 112 **DARES (2021), Conflits de valeurs au travail : qui est concerné et quels liens avec la santé ?**
https://dares.travail-emploi.gouv.fr/sites/default/files/d9028bfcdb0a32987b8625d68f195680/Dares_Conditions-de-travail_Conflits-de-valeurs-au-travail_DA.pdf
- 113 **La Libre (2022), Les nouvelles exigences des Belges au travail**
<https://www.lalibre.be/belgique/societe/2022/06/27/vie-privee-quete-de-sens-ethique-les-nouvelles-exigences-des-belges-au-travail-CH6D4NIOBGLETTR0FHJZD7VQ/>
- 114 **Crédoc (2020) Consommer plus sobre : une tendance que la crise de la Covid-19 pourrait amplifier** <https://www.credoc.fr/publications/consommer-plus-sobre-une-tendance-que-la-crise-de-la-covid-19-pourrait-amplifier>
- 115 **Financial Times (2020) Companies defy investor demands on climate change** <https://www.ft.com/content/798f752a-5db1-498c-8d1d-6389b66f317d>
- 116 **C.N.C.D.-11.11.11 (2022), Baromètre 2022 de la solidarité internationale**
<https://www.cncd.be/barometre-de-la-solidarite-internationale-2022?lang=fr>
- 117 **Eurobarometer (2022), Fairness perceptions of the green transition**
<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2672>
- 118 **C.N.C.D.-11.11.11 (2022), Soutien massif des Belges pour une directive européenne visant à réduire les émissions de gaz à effet de serre des entreprises**
<https://www.cncd.be/Soutien-massif-des-Belges-pour-une?lang=fr>
- 119 **Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting (Text with EEA relevance). PE/35/2022/REV/1**
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>
- 120 **EFRAG, first set of draft ESRS**
<https://www.efrag.org/lab6?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
- 121 **WWF (2022), EU Commission's advisory group publishes the first set of sustainability reporting standards**
<https://www.wwf.eu/?8284941/EU-Commissions-advisory-group-publishes-the-first-set-of-sustainability-reporting-standards>
- 122 **Trends Tendence (2023), Critères ESG : « Si l'intention n'est pas sincère, gare à l'effet boomerang »**
<https://trends.levif.be/entreprises/criteres-esg-si-lintention-nest-pas-sincere-gare-a-leffet-boomerang/>
- 123 **European Commission (2022), Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex**
https://commission.europa.eu/publications/proposal-directive-corporate-sustainability-due-diligence-and-annex_en
- 124 **European Commission (2022), Corporate sustainability due diligence. Fostering sustainability in corporate governance and management systems**
https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/corporate-sustainability-due-diligence_fr#how-will-the-new-rules-be-enforced
- 125 **Justice is Everybody's business (2023), EU must make business legally accountable for the climate crisis**
<https://justice-business.org/fr/lue-doit-rendre-les-entreprises-juridiquement-responsables-de-leur-impact-climatique/>
- 126 **Justice is Everybody's business (2023), The EU must implement ambitious climate due diligence and hold companies legally accountable for their climate impacts**
<https://justice-business.org/fr/expert-supporters-3/>
- 127 **Principles for Responsible Investment, Eurosif, Investor Alliance for Human Rights (2022), Investor Statement of support for an ambitious and effective European directive on corporate sustainability due diligence** https://dwtzyx6upklss.cloudfront.net/Uploads/f/p/k/investor_statement_support_ambitious_effective_european_directive_on_csdd_v1_535560.pdf
- 128 **Oxfam France (2021), Salaires des patrons du CAC40 : la bourse ou le climat ?**
https://www.oxfamfrance.org/rapports/salaires-des-patrons-du-cac-40-la-bourse-ou-le-climat/#utm_source=twitter&utm_medium=organic
- 129 **C.N.C.D.-11.11.11 (2021), la justice au secours de la planète. Le levier judiciaire au service de la justice climatique**
<https://www.cncd.be/etude-point-sud-rebecca-thissen-la-justice-au-secours-de-la-planete?lang=fr>
- 130 **C.N.C.D.-11.11.11 (2022), La gouvernance climatique, éternel frein à l'action en Belgique**
<https://www.cncd.be/La-gouvernance-climatique-eternel?lang=fr>
- 131 **Coalition Climat (2021), Mémorandum pour un green new deal belge**
<https://www.cncd.be/IMG/pdf/memorandum20p4f07.pdf>
- 132 **RTBF (2022), COP27 : la Wallonie annonce un doublement de son financement « pertes et dommages »**
<https://www.rtbf.be/article/cop27-la-wallonie-annonce-un-doublement-de-son-financement-des-pertes-et-dommages-11104125>

- 133 C.N.C.D.-11.11.11 (2022), COP27 : Le gouvernement contribue à financer les pertes et préjudices climatiques
<https://www.cncd.be/COP27-Le-gouvernement-contribue-a?lang=fr>
- 134 ECOLOGIC (2020), Climate laws in Europe. Good practices in net-zero management
<https://europeanclimate.org/wp-content/uploads/2020/02/04-02-2020-climate-laws-in-europe-full-report.pdf>
- 135 Climat.be (2018), Dialogue sur la « gouvernance climatique en Belgique ». Principales conclusions, comprenant des propositions concrètes pour améliorer la gouvernance climatique dans une Belgique fédérale
https://climat.be/doc/Conclusions_principales_Dialogue_Gouvernance_climat.pdf
- 136 FRDO-CFDD (2019), Avis relatif à une proposition de loi spéciale « Climat »
<https://frdo-cfdd.be/wp-content/uploads/2022/06/2019a01f.pdf>
- 137 Comité de concertation
- 138 SPF Finances & SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement (2023), Inventaire fédéral des subventions aux énergies fossiles
<https://climat.be/doc/2023-inventaire-federal-des-subventions-aux-energies-fossiles.pdf>
- 139 <https://climat.be/doc/ffs-2021-summary.pdf>
- 140 European Commission (2020), Special Eurobarometer 495: Mobility and transport
 Special Eurobarometer 495: Mobility and transport - Data Europa EU
- 141 Le Vif (2017), Voitures de société ou budget mobilité, le gouvernement doit trancher
<https://www.lecho.be/economie-politique/belgique/federal/les-voitures-de-societe-sont-dans-le-viseur-de-l-ocde/9596245.html>
- 142 L'Echo (2021), Que prévoit la réforme fiscale des voitures de société ?
<https://www.lecho.be/economie-politique/belgique/federal/que-prevoit-la-reforme-fiscale-des-voitures-de-societe/10306555.html>
- 143 Réseau pour la Justice Fiscale (2022), note de positionnement : une fiscalité qui favorise la transition écologique
http://www.hetgrotegeld.be/downloads/Une_fiscalit%C3%A9_qui_favorise_la_transition_%C3%A9cologique.pdf
- 144 Bruno Colmant, Une brûlante inquiétude, Renaissance du livre, 2023
- 145 Proximus (2023), Actionariat
<https://www.proximus.com/fr/investors/shareholder-structure.html#>
- 146 SFPIM (2022), Portefeuille d'investissement
<https://sfpim.be/fr/portefeuille/>
- 147 Oxfam Belgique (2023), BNP Paribas visée par le premier contentieux climatique au monde contre une banque
<https://oxfambelgique.be/klimaatproces>
- 148 Reclaim Finance (2023), Throwing fuel on the fire : GFANZ financing of fossil fuel expansion.
<https://reclaimfinance.org/site/wp-content/uploads/2023/01/Throwing-fuel-on-the-fire-GFANZ-financing-of-fossil-fuel-expansion.pdf>
- 149 Le Soir (2023), Pourquoi la Belgique vend un tiers de sa participation dans BNP Paribas
<https://www.lesoir.be/498097/article/2023-02-28/pourquoi-la-belgique-vend-un-tiers-de-sa-participation-dans-bnp-paribas>
- 150 Sarah Tak & Elias Van Marcke (2023), Et si on nommait un climatologue administrateur public de BNP Paribas?
<https://www.lesoir.be/500080/article/2023-03-10/et-si-nommait-un-climatologue-administrateur-public-de-bnp-paribas>
- 151 IPCC (2023), Synthesis report of the IPCC sixth assessment report (AR6)
https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
- 152 Oxfam International (2022), A billionaire emits a million times more greenhouse gases than the average person
<https://www.oxfam.org/en/press-releases/billionaire-emits-million-times-more-greenhouse-gases-average-person>

Oxfam België is lid van de Oxfam-confederatie, een internationale organisatie die strijdt tegen ongelijkheid. Oxfam International is momenteel actief in 67 landen om duurzame oplossingen te zoeken om een einde te maken aan ongelijkheid.

OXFAM
België